

Het Rapport *Concept van Huishoudelijke Bepalingen* en de besluiten van de generale synode van Dordrecht 1893 van de Gereformeerde Kerken in Nederland

Inleiding

Direct na de Vereniging van 1892 was het nodig om te komen tot een uniformering van het kerkrecht van beide kerkverbanden die opgingen in de Gereformeerde Kerken in Nederland, de Christelijke Gereformeerde Kerk (voortgekomen uit de Afscheiding van 1834) en de Nederduitse Gereformeerde Kerken (voortgekomen uit de Doleantie van 1886). Daarom benoemde de eerste Generale Synode der Gereformeerde Kerken in Nederland op 17 juni 1892 deputaten, die zij belastte met het “verzamelen en ordenen van de gelijkkluidende bepalingen, door de beide groepen van kerken tot dusver gemaakt, en tot gelijkmaking van de beiderzijds uiteenlopende bepalingen, voor zoover daarvan spoedige regeling noodig is.”¹

Resultaat van deze opdracht was het Rapport *Concept van Huishoudelijke Bepalingen* (verder: Rapport), dat deputaten aanboden aan de synode van 1893. Het Rapport bevatte voorstellen tot het intrekken, behouden of omwerken van bestaande uitspraken en regelingen uit de twee kerkverbanden. Ook bevatte het enkele geheel nieuwe voorstellen. Het Rapport werd niet in de Acta opgenomen en was tot nu toe moeilijk te vinden. Het wordt hier in digitale vorm opnieuw gepubliceerd.

Deze publicatie biedt meer dan alleen het oorspronkelijke rapport. De besluitvorming van de synode van 1893 is hier verwerkt in noten die aangeven wat de synode met de voorstellen van deputaten heeft gedaan. De Commissie van Praeadvies (verder: Commissie)², die de behandeling ter synode van het Rapport voorbereidde, stelde voor om alleen die voorstellen uit het Rapport ter synode te behandelen, die “zonder groote schade niet ongeregeld kunnen blijven.” Zij voegde daaraan toe: “Mochten later nog andere regelingen nodig zijn, dan zal dit wel uit het leven der Kerken langs den Kerkelijken weg de noodige bepalingen in de voor die nooden en tijden geschikte vormen doen opkomen”³ De synode zou ingaan op de voorstellen van deputaten waarin sprake was van een blijvend verschil van inzicht tussen deputaten onderling, op enkele geheel nieuwe voorstellen en op voorstellen tot omwerking. De Commissie stelde verder voor dat de synode alle voorstellen tot intrekking en alle voorstellen tot het behouden van bepalingen zonder verdere behandeling zou goedkeuren.

De Commissie stelde voor “alles, wat niet door eenige Provinciale Synode is gewijzigd of verworpen, als door allen goedgekeurd, eenvoudig zonder verder behandelen als in den zin van het Concept aangenomen te beschouwen. En overigens niet de behandelde bepalingen in haar geheel te behandelen, maar alleen voorzoover er aanmerkingen op zijn gemaakt of alsnog door leden dezer Synode gemaakt worden;” (de complete tekst van de voorstellen van de Commissie van Praeadvies is hieronder als bijlage opgenomen. De originele tekst van de voorstellen van de Commissie is te vinden in de Acta van de synode van 1893, bij art. 163).

¹ Art. 4 van Hoofdst. V der “Nadere Bepalingen” genoemd in het besluit tot vereniging der Gereformeerde Kerken, vermeld in Art. 2 van de Acta van genoemde synode. De Handelingen en Acta van de synodes van de kerken uit de Afscheiding en van die uit de Doleantie zijn alle in pdf-formaat op www.kerkrecht.nl te raadplegen.

² Opvallend is dat als rapporteur van de synodecommissie ds. J.H. Feringa fungeerde, die ook rapporteur van het deputaatschap was. Feringa was zelf lid van de synode namens Noord-Brabant.

³ Voorstellen der Commissie van Praeadvies, bij Acta 1893, art. 163.

De synode ging akkoord met de voorgestelde werkwijze en besloot alleen in te gaan op de door haar aangegeven onderdelen van het Rapport.

Uit het bovenstaande leid ik af dat de voorstellen waar de synode niet expliciet op inging, kunnen worden beschouwd als aangenomen. Een onduidelijkheid doet zich voor bij voorstel 16 uit het Rapport. De synode besloot hier *in plaats van* sub 14: “Bij het advies der Classis, in Art. IV en V der K.O. komt ook in aanmerking de vraag, of de beroepende Kerk in staat is den beroepen Leeraar naar eisch van Gods Woord te onderhouden.” Niet helemaal duidelijk is of hiermee alleen sub 1 van voorstel nr. 14 verviel, of ook de rest van het voorstel van deputaten. (*Acta 1893*, art. 169).

De voetnoten die aangeven wat de synode met de voorstellen van deputaten heeft gedaan, zijn genummerd met Arabische cijfers. Dit in tegenstelling tot de originele voetnoten (horende bij het Rapport). Laatstgenoemde voetnoten zijn genummerd met Romeinse cijfers.

Op basis van de besluitvorming van de synode van 1893 verscheen in 1894 bij J.H. Bos te Kampen het boek *Kerkenordening der Gereformeerde Kerken in Nederland; benevens de daaraan verbonden besluiten der Generale Synode van Dordrecht in den jare 1893*, een uitgave bezorgd door de voormalige deputaten ds. J.H. Feringa, prof. H. de Cock en ds. J. Hessels.⁴

J. Roosenbrand⁵

Literatuur

D. Deddens, ‘Het Doleantiekerkrecht en de afgescheidenen’ in: D. Deddens en J. Kamphuis red., *Doleantie – Wederkeer. Opstellen over de Doleantie van 1886*, Haarlem 1986, 57-150

D. Deddens, ‘De Gereformeerde Kerken in Nederland: een bond van kerken, geen kerk’ in: D. Deddens en M. te Velde red., *Vereniging in Wederkeer. Opstellen over de Vereniging van 1892*, Barneveld 1992, 45-59

D. Deddens, ‘De Vereniging van 1892: kerkrechtelijke aspecten’ in: *Documentatieblad voor de Nederlandse kerkgeschiedenis na 1800* nr. 36, mei 1992.

⁴ Dit boek was het begin van een serie kerkorde-edities waarin de bepalingen, regelingen en jurisprudentie van de gereformeerde synodes na 1893 werden verwerkt. Het gaat om de volgende uitgaven: door Feringa en Hessels in 1897 (met een supplement uit 1899), door W.B. Renkema, R.J.W. Rudolph en J.C. de Moor in een nieuwe opzet en bij een nieuwe uitgever in 1906 en in 1909 (met een supplement in 1911), door Renkema en De Moor in 1916, door De Moor en Joh. Jansen in 1925, door Jansen en D. Pol in 1934 (met een supplement in 1936) en door Jansen en Pol in 1946 (met supplementen in 1947 en 1952). Dit voorbeeld vond navolging in de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) in edities door H. Bouma sinds 1948 en in de Christelijke Gereformeerde Kerken in edities door een deputaatschap, eveneens sinds 1948.

⁵ De auteur was op het moment van schrijven student theologie (in de masterfase) aan de Theologische Universiteit Kampen (Broederweg). Eerder rondde J.Roosenbrand een studie Nederlands Recht af aan de Radboud Universiteit Nijmegen (voorheen: Katholieke Universiteit Nijmegen).

Aan de Kerkeraden, Classen, en Particuliere Synoden der Gereformeerde Kerken in Nederland.

Eerwaarde Broeders,

De Deputaten, op 17 Juni 1892 benoemd door de Generale Synode der Gereformeerde Kerken in Nederland (blijkens art 15 harer Acta), en door haar belast met “het verzamelen en ordenen van de gelijkkluidende bepalingen, door de beide groepen van kerken tot dusver gemaakt, en tot gelijkmaking van de beiderzijds uiteenlopende bepalingen, voor zoover daarvan spoedige regeling noodig is” (Art. 4 van Hoofdst.V der “Nadere Bepalingen” genoemd in het besluit tot vereeniging der Gereformeerde Kerken, in Art 2 van genoemde Acta vermeld), Verplicht - naar de tweede helft van genoemde lastgeving- om te zenden “minstens drie maanden vóór de eerstvolgende Generale Synode deze hunne concepten aan de kerken,” hebben de eer, aan genoemde opdracht uitvoering gevende, bedoelde Concepten bij deze aan te bieden aan de Gereformeerde Kerken in Nederland, vertegenwoordigd door hare Opzieners in Kerkeraden, Classicale Vergaderingen en Particuliere Synoden; opdat voor de Generale Synode dezer Kerken, D.V. in Augustus dezes jaars te houden, de behandeling dezer Concepten voldoende voorbereid moge zijn.-

Dewijl de Generale Synode, die aan Deputaten voornoemd deze opdracht heeft gegeven, niet heeft bepaald, of het oordeel der Kerken door de Particuliere Synoden alleen ter Generale Synode moet komen, of ook vooraf ter kennis van Deputaten moet worden gebragt, kunnen zij in deze generlei op gemeenschappelijk besluit der gezamenlijke Kerken gegronde aanwijzing geven.

Zij achten echter voor den goeden gang der zaken zeer wenschelijk, dat het oordeel der Kerken, ingeval dit afwijkt van het door hen voorgestelde, door hare Particuliere Synoden zoo spoedig mogelijk met de motieven, waarop het berust, ook aan hen worde medegedeeld; opdat der Generale Synode zoo weinig mogelijk tijd genomen worde.

Zij verzoeken derhalve vriendelijk, dat hun, aan het adres van hun Rapporteur, ten spoedigste zoodanige mededeeling geschiede.

En bidden voorts den Kerken ook in deze de ervaring toe der regeering van den Koning der Kerk door Zijnen Heiligen Geest.

Klundert, April 1893

H.DE COCK
J.HESSELS
J.H.FERINGA, Rapporteur.

DEPUTATEN VOORNOEMD:

CONCEPT VAN HUISHOUDELIJKE BEPALINGEN.

I.

ALGEMEENE VOORSLAGEN.

1. Door den vorm, waarin aan Deputaten ten deze hun mandaat is gegeven, is niet uitgesloten de meening, dat hun last zou omvatten: al de bepalingen der Gereformeerde Kerken sints 1619. Dewijl zij echter door eene Generale Synode zijn gemandeerd, en deze bezwaarlijk Deputaten heeft kunnen aanwijzen tot beoordeeling van besluiten van Classicale vergaderingen of Provinciale Synoden (en Generale Synoden zijn van 1619 tot in de 19de eeuw door de Gereformeerde Kerken in Nederland niet gehouden), moeten zij wel achten, dat al de bepalingen van 1619 tot 1835 buiten hun mandaat liggen.

Nu zijn er vele dusdanige bepalingen; maar is het tevens een onloochenbaar feit, dat de Classen en Provinciale Synoden sints 1834 en sints 1886, en desgelijks in hare tegenwoordige samenstelling sints Juni 1892, met genoemde bepalingen geenerlei rekening hebben gehouden; maar die als feitelijk vervallen hebben beschouwd.

Hierom stellen Deputaten, overwegende, dat hun arbeid der Kerken niet nuttig kan zijn, zoolang lange reeksen slechts weinigen bekende bepalingen van kracht zouden blijven, en derhalve alle zekerheid in deze zou ontbreken – ja misschien zelfs in menig opzicht tegenstrijdige bepalingen bestaan zouden, - bij deze voor, dat de gezamenlijke Kerken opzettelijk uitspreken, alle bepalingen der Gereformeerde Kerken in deze gewesten tusschen 1619 eenerzijds en 1834 en 1886 anderzijds al sints 1836 en 1887 vervallen, en door het in of na genoemde twee jaren bepaalde vervangen, te achten.

2. In de tweede plaats hebben Deputaten te overwegen gehad de verhouding der Gereformeerde Kerken in Nederland sints 1892 tot de in 1619 ter Generale Synode te Dordrecht vastgestelde Kerkenordering, en tot de Kerkenordering door de gewesten, welke die van 1619 niet aanvaard hadden, langen tijd vastgehouden uit den jare 1586.

Met het oog op deze Kerkenordeningen is door de Gereformeerde Kerken in Nederland op 17 Juni 1892 bepaald, gelijk zij (Art 12 der Acta) ter kennis van 's lands Hooge Overheid hebben gebracht, als volgt;

“dat, wat aangaat de regelen voor inrichting en bestuur, deze Kerken thans alle saamleven onder de vigueur van de Gereformeerde Kerkenordering, gelijk die laatstelijk op de Synode te Dordrecht in 1619 bevestigd is; altoos met die noodzakelijke exeptiën, waarvan aan de Regeering te zijner tijd door onderscheidene Kerken, en met name door de Synode der Christelijke Gereformeerde Kerk, bij missive van 15 December 1891, mededeeling is gedaan.”

In genoemde missive nu is aan de Regeering bericht sub 1°, de erkenning van de “Kerkenordering van Dordrecht 1618/19, waarvan een afschrift hierbij gaat in Bijlage C, met uitzondering van die Artikelen, welke betrekking hebben op de vroegere verhouding van Kerk en Staat”.

Genoemde Artikelen zijn nergens van wege de Generale Synode van 17 Juni 1892 gepubliceerd. Tòch is door het gebeurde op naar Art. 86 (Art. 79 der redactie van 1586) wettige wijze genoemde verandering der Kerkenordering tot stand gekomen, en is de Gereformeerde Kerkenordering dus niet langer van kracht in de redactie van 1619 of van

1586. Daarbij is – zoolang genoemde Artikelen niet officieel zijn bekendgemaakt – bovengenoemde omschrijving (losgemaakt van de daarin genoemde, niet in de Handelingen afgedrukte, Bijlage C) niet voldoende belijnd, en kan (bijvoorbeeld ten aanzien van Art. 55 en 70) de vraag rijzen, of deze al dan niet van kracht moeten geacht worden.

Deputaten vragen derhalve, of soms het volgende geraden ware:

Aan de Dordtsche redactiën van 1574, 1578, en 1619 der Gereformeerde Kerkenordering eene nieuwe Dordtsche redactie, nu van 1893, toe te voegen. De Generale Synode van Dordrecht geve eene officieele uitgave der “Dordtsche Kerkenordering laatstelijk herzien en bevestigd in 1893”, waarin alleen die bepalingen voorkomen, die sinds September 1893 van kracht zullen zijn.⁶

3. Na de voorgaande overwegingen en voorstellen komen Deputaten nu tot uitvoering van de aan hen verstrekte lastgeving in engeren zin.

Door de Generale Synoden eenerzijds van 1836 tot 1892 en anderzijds van 1881 tot 1892 is tengevolge van verschillende omstandigheden in allerlei zaken voorzien door menigte van bepalingen.

Niet zonder gevaar voor den welstand der Kerken is het, om, op een of ander keerpunt van den levensweg gekomen, eenvoudig al het voorheen bepaalde door den nieuwen staat van zaken te niet gedaan te achten. De Generale Synode van 17 Juni 1892 heeft dan ook alleen bepaald, dat deze oude bepalingen tijdelijk (namelijk totdat inzake of naar aanleiding van dit rapport zal besloten zijn) zijn buiten werking gesteld.

Reden, waarom Deputaten dan ook bij deze voorstellen, ter voorkoming van onbeschrijfelijke verwarring, hetzij bij het gemis van alle regeling, hetzij bij het gelijktijdig weder opleven van soms geheel tegenstrijdige en in elk geval velen onbekende bepalingen,

Dat de Synode vervallen verklare alle bepalingen van Generale of Voorloopige Generale Synoden of Synodale Conventen, die vóór 17 Juni 1892 genomen zijn; en alleen van kracht verklare (met bevestiging bij deze van het 17 Juni 1892 beslotene) hetgeen besloten zal zijn bij het scheiden der Generale Synode van 1893, En als zoodanig in de Acta dezer Synode bekend gemaakt.⁷

4. Niet minder gevaarlijk echter dan het telkens overhaast verwerpen van alle oude bepalingen, is het onveranderd overnemen van omstreeks tweehonderd bepalingen, ook al waren zij niet met elkander in tegenspraak, over meer dan zeventig verschillende punten. Hierdoor zou een versteend-reglementair Kerkrecht ontstaan, dat niet uit het door God geleide leven in den nieuwen toestand opkwam, onder die leiding door de Kerken zelve; maar bij

⁶ *Besluitvorming ter synode*: de synode besluit “naar het voorstel in punt 2 (pag. 4), met afwijking van den vorm, maar overeenkomstig de bedoeling, eene *officieele opgave* van de, bij kennisgeving van de Regeering, wettiglijk ter zijde gestelde Artikelen van de Kerkenordering, in de Acta dezer Synode op te nemen, en bovendien in het officieel orgaan onzer Kerken te publiceeren.” (*Acta 1893*, art. 163).

⁷ *Besluitvorming ter synode*: naar aanleiding van dit punt besluit de synode op advies van deputaten dat “al het bepaalde tusschen 1619 en 1834” wordt ingetrokken. (*Acta 1893*, art. 163).

compromis telkens opgelegd aan een der helften der gezamenlijke Kerken, aan wier Kerkelijk leven ten eenenmale vreemd was.

In de woorden : “voor zoover daarvan spoedige regeling noodig is”, door de Generale Synode aan hun opdracht toegevoegd, zien Deputaten een aanwijzing te meer, om dusdanige versteenende reglementeering te mijden. Zij hebben derhalve gemeend, zooveel immer doenlijk te moeten adviseeren, dat men menigte van bepalingen in de eene of andere Kerkengroep met het oog op bepaalde gevallen gemaakt, niet overneme; maar met vervallenverklaring van hetgeen in deze eenerzijds of beiderzijds besloten was, eenvoudig wachte met het nemen van eenigerlei beslissing, totdat de “meerdere vergaderingen” door voorkomende gevallen in deze uitspraken zullen gegeven hebben, hetzij in enkele beslissingen, hetzij in algemeene regelingen; opdat ook in deze naar het beginsel gehandeld worde, belichaamd in Art. 30 der Kerkenordering van 1619; en dus de Generale Synode toone te verstaan, dat zij geene zelfstandige, maar slechts afgeleide en cumulatieve macht bezit.⁸

Op het voetspoor van het door een hunner uitgegeven handboekje hebben Deputaten, opdat de Kerken te lichter hun voorstellen in verband met de sinds eeuwen en laatstelijk in 1892 aangenomen Kerkenordering mogen beoordelen, besloten de volgorde te houden, die door de Artikelen der Kerkenordering van 1819 is aangewezen. De bepalingen der Synoden zijn voorst zooveel mogelijk naar tijdsorde gerangschikt; waardoor dus meestal de besluiten der Christelijke Gereformeerde Vergaderingen aan die der Kerken in doleantie (eerst sinds 1887 aldus gehouden) voorafgaan.

Om de behandeling hunner voorstellen in de verschillende Kerkelijke Vergaderingen gemakkelijk te maken, hebben Deputaten dit rapport door cijfers in paragrafen verdeeld, die niet naar evenredige verdeling van den inhoud zijn gesteld, maar telkens de inleiding van een nieuw voorstel aanwijzen.

In de enkele gevallen, waarin Deputaten niet tot eenparig advies konden komen, is in dit rapport nevens het gevoelen der meerderheid ook geplaatst het gevoelen der Broeders, die in zulke gevallen in de minderheid waren, en hun motiveering opgenomen.

⁸ *Besluitvorming ter synode: de synode besluit op advies van deputaten om in te trekken “al het bepaalde met het oog op enkele, tot het verleden behorende, gevallen” (Acta 1893, art. 163).*

II.

BIZONDERE BEPALINGEN.

I. VAN DE DIENSTEN.

a. DE DIENST DES WOORDS.

Ten aanzien van de vraag, of (en, zooja, hoe) als spreker voor de Gemeente mag optreden, wie niet is toegelaten tot de Bediening des Woords, zijn door de verschillende Christelijke Gereformeerde Synoden de volgende bepalingen gemaakt:

De Synode van Leiden 1857 (Handelingen van de Synode der Christelijk Afgescheidene Gereformeerde Kerk in Nederland, gehouden van den 3den tot den 17den Junij 1857 te Leyden ¹⁾, Art. 54 en 55) heeft de vraag besproken: "dat de Synode aanwijze op welken grond en in welken vorm Catechiseermeesters, Krankbezoekers of andere behulpzels in de Gemeenten mogen worden aangesteld, en dat onkerkelijke personen of predikers niet toegelaten worden te prediken."

Op deze vragen van Friesland en van Groningen heeft de Synode geantwoord: "met art. 55 der Synode van Dordt, anno 1574; en dat onder toezicht en bestuur van den Kerkeraad de lidmaten hunne gaven kunnen besteden; maar aan vormelijke aanstelling van wege de Synode voor genoemde personen niet kan gedacht worden."

En verder: "dat niemand toegelaten mag worden te prediken, zonder voorafgaande wettige beroeping, overeenkomstig art. 3 der Kerkordening van Dordrecht. Zij vermaant tevens alle opzieners, nauwkeurig toe te zien, dat niet voor de gemeente iemand, van elders komende, optrede, van wien zij niet de overtuiging hebben, dat hij met ons geheel in de leer der Kerk vereenigd is, en tot eene Kerk behoort, die de gemeenschap met de Kerk, door den Heere in dit land geopenbaard, toont te onderhouden. Ook hebben de Kerkeraden nauwkeurig toe te zien, dat de ouderlingen of leden der gemeente, die in sommige gemeenten voorgaan om dezelve te stichten, zich in het voorgaan niet gedragen, alsof zij gezondene dienstknechten des Heeren waren."

In de Synode van Franeker in 1863 (Art. 92) is besproken "Een protest van den ouderling Kappers tegen de provincie Z.-Holland, omdat hij meent, dat zij Art. 55 der Synode van 1857 vernietigt. Wordt voorgelezen een protest van de Kerkeraden te Delft, Schiedam en Hellevoetsluis, die protesteeren tegen het besluit der provincie Z.-Holland, dat ouderlingen verbiedt, om een woord tot stichting buiten hunne respectieve Gemeenten te spreken, omdat sommigen tot vel stichting hebben gearbeid." Ook wordt hier behandeld een brief van twee oud-ouderlingen van de Gemeente Dedemsvaart, waarin juist "door hen uitvoerig het nadeelige van zoogenaamde oefenaren ontwikkeld" wordt.

De Synode heeft geoordeeld: "dat zij bij hetgeen hieromtrent vroeger besloten is, moet blijven, en wordt aan de onderscheidene Provinciën het recht toegekend om wanneer zij bemerken, dat het spreken van personen in andere Gemeenten, de goede orde en stichting der Gemeente tegenwerkt, het te verbieden, en is iedere klasse verplicht zich aan bovengenoemd Provinciaal besluit te onderwerpen."

Art. 94 der Synode van 's Hertogenbosch in 1875 bericht als onderdeel van een besluit Inzake "Christelijke werkzaamheid": "Evenzeer wilde de Synode, dat personen, die in de Gemeenten of elders optreden onder den naam van oefenaars of evangelisten, dit alleen doen overeenkomstig de bepalingen, door de Provincie of Classis daarop gemaakt."

Dit Artikel is door de Synode van Utrecht in 1877 (Art. 96) aangevuld als volgt:

"1. Ieder, hetzij ouderling of eenvoudig gemeentelid, die op een andere plaats zal spreken, moet een schriftelijk verzoek bij zijn Kerkeraad indienen, en van den Kerkeraad ter plaatse waar hij spreken zal.

2. Hij moet inleveren een schriftelijk bewijs van toestemming van zijn Kerkeraad.

3. Geene Gemeente zal een ouderling of gewoon lid aanstellen met eenig tractement zonder toestemming der classis."

¹⁾ voortaan noemen wij kortheidshalve alleen de artikelen der "Handelingen", enz.

Verdere beperking gaf in 1882 de Synode van Zwolle (Art.138). Zeeland had inzake het hierboven genoemde voorgesteld: “De Synode verklare, of Art.96 der Synode van Utrecht ook toepasselijk is op hen, die weleer het radicaal van leraar hadden.” In antwoord heeft de Synode verklaard: “dat Art.96 niet toepasselijk is op afgezette predikanten, en dat hun niet toegelaten wordt, om in de gemeenten voor te gaan, totdat zij hiertoe van de respectieve klasse recht hebben verkregen.”

De Synode van Rotterdam bevestigde dit besluit in 1885 (Art.202), en verklaarde: “Nergens, waar ook, mag een afgezet predikant optreden onder auspiciën van den Kerkeraad.”

Deze beslissing werd in dezen vorm genomen, met het oog op het voorstel van Friesland: “De Synode verklare de beteekenis van het woord “Gemeente” in art.96 der Synode van Utrecht en in art.238 der Synode van Zwolle.” In eene Gemeente was namelijk met goedvinden van den Kerkeraad een in Amerika afgezet predikant opgetreden en een naburige Gemeente en ook de Classis hadden hiertegen bezwaar gemaakt.

Nu was te Leiden in 1857 (Art.140) “over de grenzen der Kerkelijke gemeenten ter voorkoming van oneenigheden” door de Synode geantwoord: “dat het haar niet wel mogelijk is over die byzondere gevallen te beslissen; maar de geschillen, die er mogen bestaan, aan de betrokkene Kerkbesturen overlaat.”

Waar nu zulk een geval zich voordeed in een vorm, die behandeling eischte, gaf de Synode de volgende aanwijzing: “het woord gemeente in den ruimsten zin van het woord te nemen.”

Door de bepalingen der Synode van Amsterdam in 1892 (Art. 42, 43, 44 en 105), der Voorloopige Synode van Amsterdam in 1892 (Acta der Vierde Voorloopige Synode van Nederduitsche Gereformeerde Kerken 7-16 Juni 1892 gehouden te Amsterdam,ⁱⁱ) (Art.59, 60,62 en 91) en der Generale Synode van 17 Juni 1892 (Acta van de Generale Synode der Gereformeerde Kerken in den Naam onzes Heeren Jezu Christi gehouden te Amsterdam in 1892, (Art.2, 15 en 19), uitgevoerd, blijkens de verslagen van de Classen en de Provinciale Synoden in “Het Kerkblad”, gedurende de tweede helft van het jaar 1892 en de eerste helft van 1893, is nu elke bepaling van het begrip “Gemeente” of “Kerk” in dezen zin onnoodig; dewijl allerwege de grenzen der plaatselijke Kerken geregeld zijn. Voor dit rapport is dus alleen van blijvend belang de vraag, uit genoemde Synodale bepalingen voortvloeiende, in hoeverre bij het toelaten van niet tot de Bediening des Woords gerechtigden ook moet gerekend worden met de Kerken of Classen, die grenzen aan den kring, waarbinnen deze toelating recht zou geven.

Aan de zijde der Nederduitsche Gereformeerde Kerken bestonden ten tijde der vereeniging de volgende bepalingen over deze zaak:

Het Synodaal Convent van 1887 te Rotterdam (Art.45 en 46), aanvaardde, na ter waarschuwing te hebben uitgesproken: “De Kerk kan de bediening des Woords niet missen, al wordt zij ook door oefeningen gesticht”, het volgende rapport van zijn adviescommissie: “Bij den schreienden nood der Kerken acht uwe Commissie u te moeten adviseeren, om zekere helpers aan te stellen, die als “oefenaars” zouden kunnen optreden, doch wier aanstelling zou moeten geschieden door de Classis, en na examinatie hunner gaven vanwege de Classis, die mede hun werkkring regelt.... De naam “Oefenaar” zal ook hier de beste zijn, als in de historie gegrond en niet zoo licht voor misbruik vatbaar als het tot hiertoe gebruikte “Evangelist”.

Deze zelfde Vergadering bepaalde ook, aangaande de vraag (Art. 45,48 en 50) of in vacante Kerken een ouderling den zegen op de gemeente zal leggen, dat, “men zal blijven bij hetgeen in de Kerken gebruikelijk is, tot op de beslissing van eene synodale vergadering.” Alzoo ontradend.

De Synode van Utrecht sprak in 1888 uit, dat oefenaars (Art.70) liefst door de Classen “niet voor ééne, maar voor hare gezamenlijke vacante Kerken, na behoorlijk onderzoek” aangesteld zouden worden, en regelde dit onderzoek”. In Art. 82 bepaalde zij voorts, “dat niemand in de Kerken behoort op te treden om eenige oefening of predikatie te houden, tenzij hij eerst door de Classe onderzocht is;

Dit geldtevenzeer als voor ouderlingen en voor hen, die als oefenaars willen optreden; de Classen behooren er ook op te letten, dat geene personen uit andere Classen in hare Kerken voorgeaan, zonder dat zoodanige personen althans onderzocht zijn door de Classen, waaronder zij behoren;

Bij alle zoodanig onderzoek en besluit tot toelating behoort niet door Classicale Deputaten maar door de Classicale Vergadering zelve gehandeld te worden.”

ⁱⁱ) Voortaan noemen wij, korthedshalve, van deze verschillende Acta alleen de Artikelen.

Waarom deze synode in 1889 nog heeft toegevoegd (Art. 188) in antwoord op de vraag der Classis Arnhem c.a.: “Kan de acte van godsdienstonderwijzer, onder Synodaal verband verkregen, voetstoots worden erkend?” “Na gehoord praeadvies antwoordt de Synode toestemmend, wanneer zij gedateerd is van vóór den aanvang der Reformatie, ⁱⁱⁱ⁾ mits verzekering zij verkregen van instemming met de Belijdenis en van onbesproken in den wandel.”

De Synode van Leeuwarden oordeelt in 1890 (Art.21) bij de bespreking van het voorstel der Classis Haarlem c.a.; “De Synode neme maatregelen, dat de Kerken gezamenlijk komen tot de uitvoering van Art.13 D.K., en make deze zaak ook toepasselijk op zulke oefenaars, die hunne krachten alleen in den dienst der Kerk besteden”, dat “deze zaak niet hier tehuis behoort; dewijl Art.13 alleen handelt van de Bedienaren des Woords. De gevraagde maatregelen voor oefenaars zouden onder de zaken van barmhartigheid kunnen gerangschikt worden.”

Verder verklaarde deze Synode (Art.57) in antwoord op de vragen, of een ouderling in Bediening des Woords kan optreden, en of hij, bij ontstentenis van den Dienaar des Woords, een huwelijk kerkelijk bevestigen mag,- “dat volgens de Belijdenis en de Kerkenordening op grond van Gods Woord, de ambten van Dienaar des Woords en van Ouderling niet met elkander zijn te verwarren of te vermengen; en dat met name een Ouderling als zoodanig niet is onderzocht voor de Bediening des Woords noch ook daartoe is toegelaten; en dat bij zijne bevestiging te dien aanzien ook geenerlei stipulatie is aangegaan; daaruit volgt dat een Ouderling als zoodanig dus ook niet in de bediening des Woords kan optreden, en evenmin optreden kan tot eene huwelijksbevestiging; daar toch deze te beschouwen is als eene Kerkelijke bediening des Woords met betrekking tot het huwelijk. En ten aanzien van de ragen der Classen Leeuwarden c.a. en Amsterdam c.a. inzake taak, model-instructie, en eventueel optreden zonder voorafgaand onderzoek van oefenaars en andere gemeenteleden, zegt het tot besluit gemaakte Praeadvies (Art.63) het volgende:

“Voor zoover deze vragen schijnen te onderstellen, dat er in de Kerk een afzonderlijk ambt is van oefenaar, wiens ambtelijke werkzaamheid dus door de Kerken zou moeten omschreven, en op wien ook toepasselijk zou moeten gemaakt worden wat reeds in de Kerkenordening voor Dienaars des Woords is bepaald, meent uwe Commissie te moeten herinneren, dat in de Belijdenis en de Kerkenordening, die óók in dezen op Gods Woord gegrond zijn, zoodanig ambt niet genoemd wordt; een oefenaar is altijd te beschouwen als een gemeentelid, die als broeder onder de broeders een stichtelijk woord spreekt, zonder dat hij het Woord kan bedienen met het aan het ambt verbonden gezag. Wanneer dit op crediet der Kerken in het openbaar geschieden zal, is natuurlijk noodig, dat de Kerken, classicaal vergaderd, zich vooraf verzekerd hebben door het noodig onderzoek, dat de geschiktheid tot het houden van zulke stichtelijke toespraken aanwezig zij, terwijl voorts de wijze, waarop dit onderzoek ingesteld wordt aan de prudentie der Classes moet worden overgelaten. Daar de Classicale toelating van zoodanigen oefenaar alleen beteekent, dat de Kerken hem geschikt achten om op uitnodiging van een Kerkeraad eene stichtelijke toespraak te houden, acht uwe Commissie onnoodig, dat de Synode daarvoor een model-acte en model-instructie ontwerpe.”

Deze zelfde Synode heeft (Art.56) gewezen op “het ongeoorloofde, dat bij Examina ter toelating afgewezenen toch het Woord elders zouden bedienen (in een andere Classis.) Van Bediening des Woords kan bij dezulken natuurlijk nergens sprake zijn; maar ook zelfs geen ander optreden in onze Kerken mag hun worden toegestaan, tenzij eenige andere Classis hun daartoe wettiglijk het recht mocht hebben gegeven. Deze bepaling geldt natuurlijk ook leeraren uit Kerken van min vaste formatie en Candidaten tot de Heiligen Dienst.”

De Synode van 1891 te 's Gravenhage, wees het voorstel van Friesland tot veranderde regeling der oefenaarsexamens af, overwegende, dat “de vereischten voor dit onderzoek niet omschreven zijn.” Immers te Leeuwarden was (Art.63) het te Utrecht (Art.70) in deze bepaalde ingetrokken; “waaruit dan ook volgt, dat iedere Classis voor zichzelf het recht behoudt, van eene toelating door eene ander Classis te oordelen, of zij dia al of niet voor zichzelf voldoende acht.” En op het voetspoor van Art.57 der Acta van Leeuwarden, spreekt de Synode (Art.62) uit met het oog op “de aanstelling en het laten werkzaam blijven van oefenaars op vaste plaatsen:” “dat een aanstelling van een oefenaar- en in sterker mate een aanstelling voor vasten tijd - in Gereformeerde Kerken onbestaanbaar is; en dat eene Classis nooit anders in deze kan optreden dan om, met de noodige voorzichtigheid, de ingeslopen verkeerdheid te beteren; mits nooit te kort doende aan de hooge beteekenis, die steeds in Gereformeerde Kerken aan de oefening als stichtelijke toespraak is toegekend en haar niet mag worden ontzegd.”

Door de drie Synoden te Amsterdam in 1892 eindelijk, is (Vereenigingsvoorwaarden Hoofdstuk V, Artikel 3, litt. b) in deze alleen “voorhands” bepaald: “In alles, wat op “oefenaars” betrekking heeft, zal de Classe beslissen.”

ⁱⁱⁱ⁾ Hier is bedoeld vóór 1886.

Deputaten meenen, dat al wat op de opleiding en toelating tot de Bediening des Woords betrekking heeft, buiten hun mandaat ligt, als aan andere Deputaten opgedragen. Desgelijks al wat het optreden betreft van wie op gewone of buitengewone wijze tot de Bediening des Woords worden voorbereid. Alsmede al wat in deze den Zendingarbeid onder Joden, Mohammedanen of Heidenen kan betreffen.

Dit alles dus terzijde latende, vestigen Deputaten Uw aandacht op de gelijke richting, waarin zich de verschillende besluiten van 1857 tot 1892 en van 1887 tot 1892 bewegen, waarin kennelijk de bedoeling ligt, de begrenzing der van God gestelde ambten zuiver te houden, de Gaven door den Heere aan andere Broederen verleend nochtans niet ongebruikt te laten, maar dan ook weder bij deze betrekkelijke vrijheid de meest mogelijke waarborgen te zoeken.

Deputaten, ziende deze innerlijke overeenstemming bij velerlei verscheidenheid in den vorm, lettende op de vele en veelsoortige misverstanden, misstanden, en misbruiken in deze nog telkens aan te treffen,

ziende de nauwkeurige begrenzing van het ambt der Bediening des Woords in de Belijdenisschriften, de Kerkenordening en de Liturgische Formulieren op grond van Gods Woord gegeven,

wenschelijk oordeelende, dat duidelijke en nadrukkelijke bepaling tal van moeilijkheden en verkeerdheden afsnijde of afhoude,

niet tot voldoende zekerheid gekomen over de vraag, of huwelijksbevestiging uitsluitend als Bediening des Woords zij aan te merken, en dus in deze geenerlei bepaling voorstellende, stellen voor, dat de Generale Synode besluite:

1. Bediening des Woords, Bediening der Sacramenten, en het leggen van den zegen op de Gemeente kan nooit (ook zelfs niet bij plaatsvervanging) anders geschieden dan door een Bedienaar des Woords. Niet alleen Ouderlingen en andere gemeenteleden maar ook bij onderzoek afgewezen Candidaten tot den Heiligen diens en alle Predikers uit Kerken van min vaste formatie zijn hierdoor uitgesloten. Voor geschorste of afgezette Bedienaren des Woords kan nimmer en nergens gelegenheid zijn tot optreden, zoolang hun vonnis niet is opgeheven.

2. Evenwel zullen leden eener Kerk (hetzij Ouderlingen of anderen) kunnen optreden, om als broeder onder de broederen een stichtelijke toespraak te houden; mits:

a. hun Kerkeraad hun dit op hun schriftelijk verzoek vergunne, of zelf hen hiertoe uitnoodige,

b. dit nimmer geschiede in eene andere Kerk dan hunne eigene,

c. hieraan nimmer op eenigerlei wijze ook maar de schijn van Bediening des Woords zij verbonden,

d. hiertoe geenerlei AANSTELLING, voor hoe korten tijd ook, worde verleend; maar alleen een TOELATING, hetzij voor eens of voor onbepaalden tijd, die elk oogenblik door den Kerkeraad kan worden ingetrokken,

e. door de Classis geoordeeld zij, of zulke toelating kan worden gegeven; na onderzoek (gewoonlijk ten deele door ondervraging) ten aanzien van leer, leven, gaven en ootmoedigheid; dewijl het optreden van een spreker in eene Kerk, ook al bepaalt hij zich tot deze Kerk, nochtans van gewicht is gebleken voor de genabuurde Kerken. Daarom zal ook de Kerkeraad de toelating MOETEN intrekken, zoodra de Classis dit mocht verlangen.

3° . Aangemoedigd worden het optreden van zulke Broeders – mits onder sub 2 a, c, d, en e, genoemde beperkingen – ten dienste van plaatsen, waar nog geen Kerkeraad maar de Gereformeerde Belijdenis en Kerkenordering leeft. Mochten daarbij de grenzen der Classis overschreden worden, dan zal toestemming der betrokken Classis noodig zijn. En steeds zal noodig zijn toestemming van de Kerk of de Deputaten aan wie de bedoelde plaatsen ter bizondere bearbeiding waren toevertrouwd.

4° . Dewijl zoodanige arbeid nooit anders dan voorbereidend (en dus uiteraard geen duurzaam levensonderhoud waarborgend) kan wezen, zal zoodra de toegelatene zijn maatschappelijke betrekking laat varen, de toelating hierdoor aanstonds vervallen zijn. Of hij later weder (en dan zonder onderzoek) kan toegelaten worden, zal aan het oordeel der Kerk en Classis zijner woonplaats staan.

5° . In Kerken, met meer dan 600 ten H.Avonddmaal gerechtigden kunnen tot hulp voor de Bedienaren des Woords Broeders worden aangesteld tot het houden van Catechisatiën, en kan hun hiervoor een tractement worden toegelegd, mits zij door den Kerkeraad en de Classis zijn toegelaten, als sub 2° beslotene.

6° . Alle acten van oefenaars, godsdienstonderwijzers en catechiseermeesterstoelingen voor Ouderlingen, enz. zijn vervallen, zoodra door de Classis de eerste gewone vergadering na deze Synode zal zijn gehouden. Eventueele wijziging of vernieuwing naar de hier gestelde regelen zal vóór genoemde vergadering door de Kerkeraden moeten geschied zijn, en door deze vergadering moeten bevestigd worden, om daarna van eenige kracht te kunnen wezen. Ter voorkoming van misverstand worde ten spoedigste van deze bepaling mededeling gedaan in de nieuwsbladen.

7° . De Generale Synode overwege, in hoeverre maatregelen moeten genomen worden, om te voorkomen, dat door deze regelen onbillijk gehandeld worde jegens Broeders, die vóór 1886 als evangelist of oefenaar in dienst van eenige vereeniging waren, of als godsdienstonderwijzer in het Nederlandsch Hervormd Kerkgenootschap, en om hun medegaan met de Reformatie der Kerken buiten betrekking zijn geraakt, alsook die, welker gezondheid in den dienst der Kerken vóór 1893 ten eenenmale is verwoest. Deputaten stellen voor, dat denzulken een wachtgeld worde toegelegd (te betalen uit de gelden voor de hulpbehoevende Kerken tot een door de generale Synode te bepalen bedrag) aan de eersten gedurende drie jaren, tenzij zij binnen dien tijd een betrekking hebben mogen; en voor de laatsten, zoolang zij dit zullen noodig hebben.⁹

6. In de tweede plaats komt hierbij in aanmerking de vraag van de verhouding der Kerken (voorzoover op den weg der Diakonie) tot allerlei arbeid op het gebied der z.g. “Philanthropie” en “Inwendige Zending”.

⁹ *Besluitvorming ter synode*: de synode besluit de punten sub 1-6 weg te laten. T.a.v. punt sub 7: het voorstel “uit de gelden voor de hulpbehoevende Kerken” vervalt als onuitvoerbaar. Verwezen wordt naar de van kracht blijvende bepaling van de bij de Vereeniging gemaakte *nadere bepalingen*: “In alles wat op de oefenaars betrekking heeft zal de Classe beslissen” (Hoofdstuk V, art. 3, litt. b). De zaak betreffende de Catechiseermeesters, die als gevolg van de actie in '86 zonder inkomsten geraakten, zal afzonderlijk worden behandeld (*Acta* 1893, art. 163).

In deze hadden Deputaten rekening te houden met de volgende bepalingen.

De Nederduitse Gereformeerde Synoden hebben deze zaak voornamelijk in verband met het Diaconaat en met het Christelijk Onderwijs behandeld. Hare besluiten bespreken wij bij deze punten.

Van de Christelijke Gereformeerde Synoden bepaalde die van Groningen in 1872 (Art.88), naar aanleiding der vraag van Zeeland over het recht van optreden der arbeiders in "Inwendige Zending" en den wensch van Noord-Brabant, alle vereenigingen en werkzaamheden geheel het land onder de leiding van ééne Centrale Commissie te brengen, het volgende:

"De Synode van oordeel zijnde:

- a. dat geheel onze Chr. Ger. Kerk eene Zendingskerk in ons vaderland is;
- b. dat elke Kerkeraad en Classis en Provincie de roeping heeft om de uitbreiding van Gods Koninkrijk te bevorderen;
- c. dat centralisatie in deze zaak weinig uitwerken kan;

acht het niet wenschelijk, eene afzonderlijke Commissie te benoemen, noch om afzonderlijke mannen aan te stellen, die het radicaal van predikant missen. Zij wekt echter de Provinciën, de Classes en de afzonderlijke Gemeenten ernstig op om het Evangelie hetzij door prediking, hetzij door andere middelen, te brengen waar het niet, of zeer onzuiver is."

De volgende Synode, 's Hertogenbosch 1875, vond met andere voorstellen op dit gebied ook een voorstel van Noord-Brabant in dezelfde geest als in 1872. Na vele besprekingen en ernstige overweging werd het volgende besluit genomen (Art.94)

"De Synode oordeelt, te kunnen blijven bij het besluit der Synode van Groningen (zie pag.38,39,art.88 van het verslag dier Synode), en dat de arbeid der Gemeenteleden onder opzicht des Kerkerads moet geschieden, opdat de stroom der Christelijke werkzaamheid vloeie in de bedding, die de Heere zelf in ons Kerkelijk leven heeft aangewezen, en dat de Provinciale Commissiën zich met elkander om advies in betrekking kunnen stellen, doch overigens de behartiging ook van binnenlandse Zending aan de respectieve Kerkbesturen blijft opgedragen. Evenzeer wil de Synode, dat personen, die in de gemeenten of elders optreden onder den naam van oefenaars of evangelisten, dit alleen doen overeenkomstig de bepalingen, door de Provincie of Classis daarop gemaakt. Van elke provincie wordt voortaan een kort en zakelijk verslag op de Synode gebracht, zoowel wat den Kerkelijken toestand als de binnenlandsche Zending betreft".

Door de Synode van Dordrecht is in 1879 de vraag behandeld van de erkenning der Zondagsschool-vereeniging Jachin, waaraan ter vorige Synode voorlopige erkenning was gegeven onder voorwaarde, dat op plaatsen, waar eene Christelijke Gereformeerde Gemeente bestaat, geene Zondagsscholen opgericht worden zonder toestemming en opzicht der Kerkeraden. De in 1878 gewijzigd aanvaarde redactie van dit besluit komt nu in bespreking. De vereeniging wordt dan nu erkend met de volgende bepaling (Art.199):

"Op plaatsen, waar eene Christ.Geref. Gemeente is, verzoekt het Bestuur der afdeling den Kerkeraad dier Gemeente opzicht te willen houden over hare Zondagscholen, voor zoover de leer en den wandel der onderwijzers aangaat."

De Synode in 1885 te Rotterdam vergaderd (Art.33), behandelde de vraag van Groningen: "Kan er door de Synode ook iets gedaan worden, om het besef van de macht en de roeping des Kerkerads te verlevendigen; vooral met het oog op de vereenigingen buiten onze Kerk, die in onze Kerk zoo licht worden nagevolgd?" Het antwoord werd: De Synode van oordeel, dat het in onze dagen ongetwijfeld tot de roeping van den Kerkeraad behoort, ook opzicht te oefenen over de verschillende Vereenigingen, die in de Gemeente bestaan, spreekt den ernstigen wensch uit, dat alle Kerkeraden zich de belangen van die Vereenigingen meer aantrekken en er naar streven om zulk eene betrekking tusschen de Vereenigingen en de Gemeente in het leven te roepen, dat de zuiverheid der leer en de heiligheid des levens er door gehandhaafd en bevorderd worde".

Deputaten, overwegende dat niet alle geestelijke arbeid mag getrokken worden aan de Kerkeradsleden (dewijl hierin miskenning zou liggen van het ambt aller gelovigen), en dit ook niet kan om de beperktheid van de Kerkeraden bij veelheid van arbeid en om de opdrijving der vereischen tot benoembaarheid, die hieruit zou moeten volgen, overwegende, dat nochtans de Kerkeraden niet verantwoord, en de gemeenteleden zeer geschaad zullen zijn, indien niet tusschen alle Christelijke werkzaamheden dezer leden en hunne Kerkeraden een recht verband bestaat,

overwegende, dat Centralisatie in deze onnoodig is (dewijl door de Kerkeraden of in den weg van appèl deze zaken in de "meerdere"vergaderingen der Kerken in behandeling kunnen komen), en ongeoorloofd is wegens Art.84 der K.O., en zeer gevaarlijk met het oog op allerlei Collegialisme en Bestuursinbeelding, wat er uit voortkomen zou,

overwegende, dat van een inleveren van verslagen aan de “meerdere vergaderingen” geen sprake kan zijn, dewijl deze niet boven de andere staan, doch alleen zijn een samenkomen der zelfde Kerken maar met andere in wijderen kring,
overwegende, dat de arbeid van gemeenteleden – mits onder leiding en toezicht des Kerkerads – ten zeerste moet aangemoedigd,
overwegende, dat steeds de roeping in deze ligt bij de Kerkeraden; maar deze soms niet anders dan gezamenlijk in eene Classe, of zelfs (bijvoorbeeld tijdelijk in Drenthe of in Noord-Brabant en Limburg) in eene geheele Provincie iets vermogen,
adviseeren aan de in Generale Synode samengekomen Kerken, om te besluiten als volgt:

1. Elke Christelijke Vereeniging gevormd uit leden van een der “Gereformeerde Kerken in Nederland” (Jongelings-, Jongedochters-, School-, Zondagsschool- enz.) en ELKE Christelijke arbeid (“Inwendige Zending”, bearbeiding van niet-Protestanten, militaire en andere tehuizen, zorg voor haveloozen, kranken, idioten, krankzinnigen, gebrekkigen, colportage, enz.) behoort te staan in verband met, en onder toezicht van den Kerkerad der hierbij betrokken Kerk, of (voor zoover samenwerking van verschillende Kerken eener Classis of eener geheele provincie, **die dan hiertoe, volgens nauwkeurig te omschrijven contract, door Deputaten samenwerken.**

2 . Dit verband moet zoo zijn ingericht, dat eenerzijds de vrijheid van beweging en zelfstandigheid der Bestuurders of Voorgangers zooveel mogelijk gehandhaafd blijven; maar tevens anderzijds de Kerkerads- of Classis- deputaten ten allen tijde toegang hebben, met recht om op leer en leven der arbeiders toezicht te houden, bij verschil van gevoelen in deze onder hen uitspraak te doen, alsmede de arbeiders te doen schorsen of te doen ontslaan, en de vereenigen te ontbinden. Alles natuurlijk, behoudens het recht van appèl op de “meerdere vergaderingen.”

3 . Onder deze waarborgen wordt allen Kerkeraden ten zeerste aangeraden, zoodanige werkzaamheden en vereenigen (of hulpvereenigen) te helpen oprichten of te steunen; terwijl ook deze vergaderingen of verrichtingen minstens enkele malen per jaar door een of meer leden des Kerkerads behooren bijgewoond te worden.¹⁰

In de derde plaats zijn na deze, met Art 3. der Kerkenordering in verband staande, regelingen de bepalingen te onderzoeken inzake de beroeping van Bedienaren des Woords, gemaakt bij de Artikelen 4, 5, 9 en 11 der Kerkenordering.

Hier zijn uitspraken over de vragen:

- a. Wie beroepbaar is;
- b. Door wie beroepen wordt;
- c. Hoe een beroepene heeft te handelen;
- d. Hoe met een beroepene moet worden gehandeld;
- e. Hoe voor een beroepene moet worden zorg gedragen.

a) Wie beroepbaar is:

7. De bepalingen met het oog op de geldelijke zijde dezer vraag bespreken wij onder littera e.

¹⁰ *Besluitvorming ter synode*: de synode gaat niet in op dit “voorstel tot omwerking” van deputaten (*Acta* 1893, Voorstellen bij art. 163).

In de eerste plaats wijzen Deputaten dan op het beslotene door de Synode van Utrecht in 1877 (Art.20), waar een termijn is gesteld van minstens een jaar, die ook van het “eenen zekeren tijd eerst wel beproefd” in Art.9 K.O. omschrijving geeft.

Deputaten adviseeren geenerlei termijn voor Art.9 K.O. te bepalen; maar met elk afzonderlijk geval te handelen, gelijk wenschelijk geacht zal worden.¹¹

8. Vervolgens komt ter sprake de vraag, hoe men handelen moet met Bedienaren des Woords, die uit Buitenlandsche Kerken tot de Gereformeerde Kerken in Nederland overkomen. Van de Christelijke Gereformeerde vergaderingen werd hierover besluit genomen door de Synode van Groningen n 1872 met bevestiging van Art. 92 der Synode van 1860 in Hoogeveen, en nader toegelicht in Art.111, 140 en 141 der Synode van Utrecht in 1877. Dit besluit luidt als volgt (Art.139): “dat de Synodale Commissie onderzoeken zal, of de Kerk uit wier boezem zij komen, met ons op denzelfden grondslag des geloofs staat, en een voldoende wetenschappelijke opleiding aan hare leeraren geeft. Ingeval zij daarvan de zekerheid heeft, en de bedoelde persoon goede attesten kan vertoonen, zal zij de Classis, binnen wier ressort zulk een persoon verblijf houdt, verzoeken om, met bijstand der Provinciale Deputaten, bedoelde persoon of personen, onder erkenning hunner diploma’s, voorzover de wetenschappelijke bekwaamheid betreft, aan een onderzoek naar hunne rechtzinnigheid te onderwerpen, en, bij gunstigen uitslag, voor de Kerk beroepbaar te stellen.” Een bepaling, in 1877 (Art.111) in zooverre verscherpt, dat toen is besloten, “een onderzoek moet ingesteld worden zoowel naar hunne wetenschappelijke bekwaamheid als naar hunne rechtzinnigheid.”

Eene andere aanwijzing van beroepbaarheid geeft de beslissing inzake een voorstel van Zuid-Holland (Art.34, 35 en 54), in 1885 te Rotterdam genomen. Het is na amendeering aangenomen in den volgenden vorm: “De Synode draagt aan de verschillende Classes op, om niet dan met de grootste omzichtigheid predikanten, vooral die nog onlangs onder Kerkelijke behandeling waren, beroepbaar te stellen voor de Kerk.”

En in 1875 is, met wijziging van Art. 154 der Synode van Groningen (1872), bepaald: (Art.128) “dat geene gemeente, in dezelfde vacature, meer dan eenmaal denzelfden persoon mag beroepen, tenzij de Classis, waaronder de vacante Gemeente ressorteert, de gronden heeft beoordeeld, waarop de herhaalde beroeping zou berusten.

Van de zijde der Nederduitsche Gereformeerde vergaderingen is inzake beroepbaarheid (voor zooverre hierover niet in verband met opleiding en onderzoek moet gehandeld door andere Deputaten) besloten als volgt: Inzake predikanten uit het Buitenland is besloten te Rotterdam in 1887 (Art.42 en 44) : “Uit het Buitenland komende personen zullen, zoo zij reeds Dienaren waren, opening hebben te doen aangaande hunne ordening, en voorts in colloquium doctum door de “Deputati Synodi” worden onderzocht. Is dit geschied, dan zullen de Classen hen zonder nadere onderzoekingen kunnen toelaten, mits zij het Formulier onderteekenen.” Over Predikanten onder het Nederlandsch Hervormd Kerkgenootschap bepaalde dezelfde vergadering (Art. 42 en 44) : “dat zij die pas later onder de Hiërarchie uitkomen, voor de eerstkomende jaren zullen kunnen volstaan met de onderteekening van het Formulier.”

Met gedeeltelijke wijziging van het te Rotterdam beslotene en te Utrecht besprokene heeft de Synode van Leeuwarden in 1890 ten aanzien van predikers uit Kerken van min vaste formatie het volgende bepaald (Art.76): “De vraag is dus naar den grondslag, waarop zulke beroepbaarheid en bevoegdheid berustende is. Daarvoor nu kan alleen worden aangewezen het verband tusschen de Kerken onderling gelegd. Uit zulk verband vloeit voort, dat de Dienaar der eene Kerk ook in de andere als zoodanig wordt erkend en ter oefening der Bediening van Woord en Sacramenten wordt toegelaten. Wanneer dus een zoodanig verband ontbreekt, kan ook geen sprake zijn van de gevolgen, die alleen uit dat verband opkomen. Mitsdien kan dan slechts beroepbaarheid en bevoegdheid tot den dienst gerekend worden aanwezig te zijn, wanneer een tusschenkomend oordeel der meerdere vergadering daarover uitspraak heeft gedaan.

De conclusie, die Uwe Commissie voorstelt, is dies deze: a. dat zulk een prediker bij eene Kerk van min vaste formatie niet bevoegd geacht kan worden tot den dienst des Woords en der Sacramenten bij de Nederd.Geref.Kerken; en b. dat hij niet beroepbaar is dan na onderzoek en goedkeuring door de Classe, in overleg met de Deputaten voor het examen.”

Nog heeft deze zelfde Synode (Art.57) ten aanzien van het beroepen van een Bedienaar des Woords in dezelfde vacature, waarin hij reeds een beroeping had afgewezen, verklaard, dat zij oordeelt, “dat in den regel beroepingen als in die punten bedoeld zijn niet wenschelijk zijn, maar meent dat er toch vele gevallen zich

¹¹ *Besluitvorming ter synode*: de synode stemt in met het intrekken van de bepalingen inzake “de termijn van beroepbaarheid” (*Acta 1893*, Voorstellen bij art. 163).

kunnen voordoen, waarin daarvoor eene genoegzame reden is, en acht het dus in ieder geval onraadzaam, dat de Synode te dien aanzien bindende bepalingen make.” De Generale Synode van 1892 heeft door aanvaarding van Hoofdstuk V. Art.3 g. der Vereenigingsbepalingen “voorshands”besloten:

“Het voor de tweede maal beroepen van denzelfden Dienaar des Woords in dezelfde vacature, zal niet zonder toestemming der Classe mogen geschieden.”

Deputaten naar aanleiding van deze besluiten en hun voorbereiding in aanmerking nemende de overeenkomst der bepalingen beiderzijds ten aanzien van predikanten uit Kerken buiten Nederland,

Overwegende, dat bij predikers uit het Nederlandsch Hervormd Kerkgenootschap, die zich aanmelden, het peil der hunner opleiding gestelde eischen bekend is, en hun zuiverheid van leer en standpunt blijkt uit het feit van hun zich aanmelden,

Overwegende, dat bij predikers uit Kerken van min vaste formatie elke waarborg ontbreekt,

Overwegende, dat bij predikers, die onder kerkelijke Censure geweest zijn, om de gevaren aan hun ambt verbonden, het vertrouwen daartoe onmisbaar, en den machtigen invloed daardoor geoefend, de uiterste bedachtzaamheid noodzakelijk is, en dat tevens hun wedertoelating een zaak is, die de eer en het belang van al de Kerken geldt,

Overwegende, dat de vraag of een Kerkeraad al dan niet een zelfden Dienaar in eene zelfde vacature herroepen wil, eenerzijds moet beantwoord worden, doordat de Synode uitspreke, dat in het algemeen dergelijke herhaling sterk te ontraden is (dewijl toch èn de eerste beroeping èn de beslissing daarop moeten geacht worden onder biddend overleg, met de belofte der leiding des Geestes, en alzoo onder de bijzondere Voorzienigheid Gods aldus te zijn geschied); doch bij verandering der omstandigheden mogelijk is, en dus niet onvoorwaardelijk kan worden afgekeurd, en ook de zaak soms teeder kan zijn, om voor beoordeeling door anderen vatbaar te wezen, en voorts ook niet (tenzij mogelijk bij gravamen en appèl) tot de bevoegdheid eener “meerdere vergadering behoort. (Art. 30 K. O.),

Onderwerpen aan het oordeel der Kerken de volgende Concept-Besluiten:

1. In zake herhaling van beroepingen worden alle bepalingen ingetrokken en geen nieuwe gemaakt;¹²
2. Predikers uit Buitenlandsche Gereformeerde Kerken hebben (tenzij zij reeds voorheen door deze Kerken toegelaten waren), bewijs over te leggen aangaande hun ordening en aangaande hun belijdenis en wandel; en moeten zich daarna aan een Colloquium onderwerpen, aangaande leer en wetenschap, dat een zelfden graad van ontwikkeling eischt als het Praeparatoir en het Peremptoir Examen de in Nederland opgeleiden;¹³
3. Predikers uit het Nederlandsch Hervormd Kerkgenootschap zullen zonder eenig examen op onderteekening van het bekende Formulier worden toegelaten; mits overleggende goede getuigenissen (ter beoordeling der approbeerende Classis) aangaande hun wandel;¹⁴

¹² *Besluitvorming ter synode*: in plaats van sub 1 (“In zake herhaling van beroepingen worden alle bepalingen ingetrokken en geen nieuwe gemaakt”) wordt met een beroep op de *nadere bepalingen* (Hoofdstuk V, art. 3, litt. g: *misbruik moet worden bestreden en gebruik moet mogelijk blijven*) bepaald: “Het voor de tweede maal beroepen van denzelfden Dienaar des Woords in dezelfde vacature, zal niet zonder toestemming der Classis mogen geschieden.” (*Acta 1893*, art. 164).

¹³ *Besluitvorming ter synode*: in plaats van sub 2 wordt bepaald: “Predikers uit Gereformeerde Kerken buiten Nederland hebben bewijs over te leggen aangaande hun beroeping tot den Dienst, belijdenis en wandel. Zij hebben voorts zich te onderwerpen aan een colloquium aangaande leer en wetenschap, dat eenzelfde graad van ontwikkeling eischt als het praeparatoir en peremptoir examen der door de Gereformeerde Kerken in Nederland toegelatenen. Indien zij echter reeds voorheen door deze Kerken waren toegelaten, zal men eenvoudig een onderzoek instellen, of zij, wat de leer aangaat, denzelfden zijn gebleven.” (*Acta 1893*, art. 165).

¹⁴ *Besluitvorming ter synode*: het voorstel van de provincie Drenthe wordt aangenomen: “Predikers uit het Nederlandsch Hervormd Kerkgenootschap zullen, na onderzoek omtrent hun kennis van de Gereformeerde leer

4. Predikers uit Kerken van min vaste formatie zullen in geen geval kunnen worden toegelaten; tenzij onderhandelingen met hun Kerken tot andere bepalingen (dàn voor elk geval op zelve) mochten aanleiding geven.¹⁵

5. Met Predikers, die onder Kerkelijke Censure hebben gestaan, zal men de uiterste behoedzaamheid in acht nemen.

Alleen indien na herhaalde oproepingen de getuigenissen goed zijn, en men bij eerlijke schuldbelijdenis tevens een goede proeftijd hebbe, zullen zij door de Classis, met medewerking van Deputaten de Provinciale Synode en eerst na verkregen goedkeurend advies eener Generale Synode (NIET DOOR DEPUTATEN), wederom beroepbaar worden verklaard.

b.) Door wie beroepen wordt.

9. In deze is het volgende vermeld in Art. 94 van de Acta der Voorlopige Synode van Utrecht in 1888:

“Met het oog op medewerking van lidmaten bij de beroeping van Predikanten werd gevraagd door de Classen Groningen – Winschoten – Appingedam – Onderdendam: Laat Art. 4 der Kerkenorde ook toe de medewerking van lidmaten bij de verkiezing van Predikanten? En is zoodanige medewerking gewenscht?

In aansluiting van het Praeadvies de Commissie wijst de Synode er op, dat in zake de beroeping de verantwoordelijkheid èn tegenover de Gemeente zelve, èn tegenover andere Kerken, èn tegenover den Heere altijd en alleen op de Kerkeraad rust; en verder besluit de Synode overeenkomstig het Praeadvies als antwoord op het gevraagde aldus:

Dat de Kerkeraad, aan welken altijd de beroeping blijft, der Gemeente gelegenheid geve, zich uit te spreken en met hare begeerte rekene, is noodzakelijk. De wijze waarop is afhankelijk van de vraag, wat het meest ter stichting zal kunnen dienen en overeenkomstig de plaatselijke toestanden is.”

Deputaten adviseeren, terwijl Art. 4 voldoende vrijheid in deze laat, en nader bepalen dus onnoodig en onraadzaam reglementeren zou worden; in deze geenerlei bepaling te maken.¹⁶

c.) Hoe een beroepene heeft te handelen:

10. Een kleine bijdrage tot de beantwoording dezer vraag biedt het beslotene in 1872 te Groningen, (Art. 154): “dat een Predikant niet langer dan drie en een candidaat niet langer dan zes weken een beroep in overweging zal mogen houden, terwijl het beroep als vervallen beschouwd wordt, zoo het langer dan drie of zes weken in bedenking gehouden wordt.”

Deputaten erkennen de bezwaren aan zulk lang wachten, voor al de betrokken partijen verbonden; maar achten deze zaak te teeder, en de gevallen te zeer uitlopend, om in alle gevallen een bindenden regel te durven stellen. Zij adviseren derhalve:

Deze bepaling over te nemen, mits met de bijvoeging: “tenzij hem op tijdig verzoek verlenging van termijn door den Kerkeraad is toegestaan!”¹⁷

en kerkregering door de Classis, gesteund door Provinciale Deputaten, op onderteekening van het bekende formulier worden toegelaten als Bedienaren des Woords; mits overleggende goede getuigenissen aangaande hun belijdenis en wandel, ter beoordeeling van de Classis.” (*Acta 1893*, art. 166).

¹⁵ *Besluitvorming ter synode*: na een amendement van Drenthe wordt bepaald: “Predikers uit Kerken van min vaste formatie zullen worden toegelaten na onderzoek van de door hen overlegde bewijzen inzake beroeping tot den Dienst, belijdenis en wandel, en na onderzoek van hun kennis der Gereformeerde leer en kerkregering.” (*Acta 1893*, art. 167).

¹⁶ *Besluitvorming ter synode*: de synode stemt in met het intrekken van de bepalingen inzake “aan wie de beroeping staat” (*Acta 1893*, Voorstellen bij art. 163).

¹⁷ *Besluitvorming ter synode*: de synode stemt in met het intrekken van de bepalingen inzake “herhaling van beroepingen” (*Acta 1893*, Voorstellen bij art. 163).

d.) Hoe met een beroepene moet worden gehandeld:

11. Van de zijde der Christelijke Gereformeerde Vergaderingen is in deze drieërlei bepaling gemaakt:

Te Groningen is bepaald in 1846 (Art. 70):

“De approbatie eens leeraars, beroepen in eene andere Classis, zal eerst bij de Classis daar hij beroepen is, plaats vinden door verzending der attesten, en in geval die Classis behalve goede attesten, grondige redenen van verdenking in leer of leven heeft, zal zij vooraf, eer hij metterwoon overkomt, den beroepen Leeraar onderhouden in hare eigene vergadering, of door eene Commissie bij de Classis, daar de Leeraar nog dient.”

Deputaten herinneren er aan, dat dit recht voldoende gegrond is in het bekende onderteekningsformulier, en stellen dus voor, met intrekking van het beslotene in deze voorts geen bepaling te maken.¹⁸

12. De tweede bepaling is die van 1874 (Art. 126) in Groningen: Hoewel de eed tegen de Simonie van staatkundigen oorsprong is, en noch door de Dordsche Kerkorde noch door eenig Kerkelijk besluit wordt voorgeschreven, oordeelt de Synode, met het oog op het hiertoe gevolgde gebruik, dien vooralsnog te moeten behouden, echter met dien verstande, dat hij slechts eenmaal, en wel te Kampen zal worden afgenomen, en het formulier daarvan naar den tegenwoordigen toestand der Kerk worde gewijzigd. (Vergel. Utrecht 1877, Art. 12-15.)

Deze, reeds toen slechts schoorvoetend gemaakte bepaling mag nu wel vervallen. Te meer nu niet alle Kerken dit gebruik hebben. Als niet noodzakelijk en dus in strijd met Zondag 36 en 37 van den Catechismus, als met al de andere zonden (waarover geen eed afgelegd wordt) vallende onder de bepalingen der Kerkenordering en dus onnoodig, als te veel ééne bepaalde zonde vooropzettend zonder oorzaak en dus eenzijdig, adviseeren Deputaten: Deze bepaling vervallen te verklaren.¹⁹

13. De derde bepaling is gemaakt in 1875 te 's Hertogenbosch (Art. 135): “Dat Kerkeraden geene vrijheid hebben om leeraars, die nog geen jaar in hunne tegenwoordige Gemeente werkzaam zijn, naar eene andere Gemeente te beroepen.

Van Nederduische Gereformeerde zijde is in deze te Leeuwarden in 1890 (Art. 57) gezegd: “onraadzaam, dat de Synode te dien aanzien bindende bepalingen make.”

Deputaten oordeelen, dat ook hier weer reglementeeren onraadzaam is. Anderzijds echter dient eene Kerk, die als eerste Gemeente een Prediker heeft, beschermd te worden tegen schade, dat hij, na zelf geoeffend te zijn, aanstonds zou vertrekken, zonder eerst ook haar van dienst te zijn geweest.

Zij stellen dus voor, genoemde bepalingen te vervangen door het volgende:

Geen Bedienaar des Woords mag (behoudens uitzonderingen, die de “meerdere vergadering” der Kerk, waar hij werkt, te beoordelen zal hebben) binnen twee jaren na den dag zijner bevestiging uit zijne EERSTE Gemeente beroepen worden.

En voorts, daar de korte Bediening eener Kerk, tegen haar belang strijdt, wordt den Kerkeraden ernstig ontraden om Leeraars, die nog geen jaar in hun tegenwoordige standplaats werkzaam zijn te beroepen.²⁰

¹⁸ *Besluitvorming ter synode*: de synode stemt in met het intrekken van de bepalingen inzake “onderzoek naar een beroepen Leeraar” (*Acta 1893*, Voorstellen bij art. 163).

¹⁹ *Besluitvorming ter synode*: de synode stemt in met het intrekken de bepalingen inzake “den eed tegen de simonie” (*Acta 1893*, Voorstellen bij art. 163).

²⁰ *Besluitvorming ter synode*: de eerste alinea van het Rapport wordt geschrapt. Het besluit luidt nu slechts nog “Daar de korte bediening van eene Kerk tegen haar belang strijdt, wordt den Kerkeraden ernstig ontraden, om Leeraars, die nog geen jaar in hun standplaats werkzaam zijn, te beroepen.” (*Acta 1893*, art. 168).

e.) Hoe voor een beroepene moet gezorgd worden.

14. Door de Christelijke Gereformeerde Synoden is in deze in 1863 te Franeker bepaald (Art. 97): “omtrent Art. 25 van de agenda: Dat de Synode op een of andere wijze haar invloed poge uit te oefenen, om wanneer een Leeraar onzer Kerk verplaatst moet worden, zulks niet door publieke bladen, maar door de Provinciale Correspondenten ter algemeene kennis te brengen, Besluit de Vergadering dat de Kerkbesturen, zoo veel mogelijk, zullen behooren te zorgen, dat aan dit verlangen worde voldaan.”

De Handelingen der Synode van Groningen in 1872 vermelden in Art. 131:

“Hoewel er alle reden bestaat, om dankbaar te erkennen de opofferingen, die vele Gemeenten zich getroosten om den toestand harer predikanten te verbeteren, oordeelt de Synode echter dat, tengevolge van de hooge prijzen der levensmiddelen, het traktement van sommige predikanten niet in verhouding staat tot hunne behoeften, zij wekt daarom vooreerst de Kerkeraden op, om daarin zooveel mogelijk verbetering te brengen.

Zij draagt vervolgens de Classicale Vergaderingen op, om toe te zien dat geen handopening tot het beroepen van eene Leeraar worde gegeven, tenzij blijke dat de Gemeente in staat zij naar behooren een Leeraar te onderhouden. Wanneer het voor de Classis blijkt dat een predikant geen genoegzame bezoldiging erlangt, en dat de Gemeente niet bij magte is om hem meer te geven, dan zal de Classis naar de middelen omzien, om zulk een Gemeente te hulp te komen.”

“In Art. 34 der Synode van 1885 te Rotterdam staat: ”De Synode besluit, dat voortaan door de Classis, lettende op de bepalingen daarvan bestaande, een predikant wel verplaatst, maar niet losgemaakt mag worden van eene gemeente, of de gemeente, classis en provincie zorgen voor zijn onderhoud.”

En Art. 55 voegt hieraan toe: “De Synode bepaalt, dat kennisgevingen, aan de Kerk gericht, met opgave van redenen moeten geschieden.”

Art. 151 der Synode van Assen in 1888 heeft dit bevestigd.

Anderzijds werd over de geldelijke verplichtingen jegens Bedienaren des Woords gehandeld op de Voorloopige Synode van 1888 te Utrecht (Art. 100), waar op voorstel en op aandrang der aanwezige Ouderlingen, de vrees voor te hooge opvoering der tractementen, als in de bestaande verhoudingen geheel zonder grond, werd afgewezen en integendeel juist op de noodzakelijkheid van behoorlijke verzorging nadruk gelegd; en op de Voorloopige Synode te 's Gravenhage in 1891, waar de vraag der vacaturegelden werd besproken (Art. 41).

Genoemde Synode aanvaardde de beschouwingen harer rapporteerende Commissie, gegrond op de overweging, dat de Kerken door het kerkverband verplicht waren hun Leeraars tot vacaturedienst af te staan en dus vergoeding moesten ontvangen niet in geld, maar in het in deze zelfde noodzakelijkheid gegronde recht op hulp bij eigen vacant zijn; dat 2°. De geholpen Kerken verplicht waren aan de helpende Dienaren een aan elks deel van den gezamenlijk verrichten predikantsarbeid geëvenredigd deel van het predikantstraktement uit te keeren; 3°. De zorg voor eigen Leeraars de rechten dezer Leeraars jegens derden (in casu vacante Kerken) niet kan opheffen.

Deze beschouwingen hebben geleid tot het volgende besluit: ”dat de vacatuurgelden toekomen aan de leeraars, die de vacatuurdiensten vervullen, en voor zooverre dat door hen geschiedt.”

Deputaten hebben overwogen, dat, wèl beschouwd, op den grondslag der Kerkenordering van Handopening geen sprake kan zijn. Immers Art. 84 verbiedt uitdrukkelijk dat eene Kerk over eenige ander zou heerschappij voeren. En Art. 30 bepaalt: “In meerder Vergaderinge zal men niet handelen dan 't geene, dat in mindere niet afgehandeld kunnen worden, of dat tot den Kerken der meerder Vergaderinge in 't gemeen behoort.” Geheel in den geest van Art. 36, waar de macht der meerdere vergaderingen over mindere wèl als onderling gelijksoortig, namelijk cumulatief-meer, maar niet als gelijksoortig met de macht der Kerkeraden, over de Kerken, wordt voorgesteld.

Nu is de verkiezing van een Bedienaar des Woords volstrekt geen zaak, die in den zin van Art. 30 een gemeenschappelijk belang moet heeten; nòch ook een zaak die een Kerkeraad niet af kan. Art. 4 draagt dit juist aan de Kerkeraden op. Alleen, indien hierin ware gehandeld zonder dat vooraf het advies van den consulent ware ingewonnen, zou het gemeenschappelijk belang der Kerken miskend zijn. Dit advies – mits gevraagd – behoeft natuurlijk niet opgevolgd te worden. In een in dit stadium nog louter plaatselijke vraag bestaat uiteraard geenerlei bindend gezag van eene classis. – Van verlof vragen tot eenigerlei beroeping kan dus nimmer in eenig geval sprake wezen. Immers de Classes zijn geen hoogere besturen, (wat in strijd zou zijn met Gods Woord, met Artt. 30, 31, 36 en 84 der Kerkenordering, en met Art. 31 der Geloofsbelijdenis); maar slechts de samenkomst van de belanghebbende Kerk

met hare Zusterkerken – in kleinen of grooten kring genoodigd – tot een (van God gewild, maar formeel vrijwillig en verbondmatig) gemeenschappelijk overleg tot te zuiverder opmerking en opvolging van de leiding des Heiligen Geestes in den kerkelijken weg. Anderzijds is onloochenbaar noodig, dat de Dienaren de Woords niet aan lichtvaardigen beroepingen, waarbij de kosten niet berekend zijn (om te zwijgen van mogelijke min edele berekening der kosten), worden opgeofferd. Maar hiertoe is geen “handopening” noodig; mits men op grond van Artt. 5, 10, 11 en 12 het toezicht der classis bij de approbatie der aanvaarde beroeping vasthoude. De eenmaal aanvaarde beroeping toch is een gemeenschappelijk belang der classis geworden, deels om den geestelijken invloed eener Kerk op hare zusterkerken, deels om de in Art. 11 uitgesproken geldelijke medeverantwoordelijkheid der zusterkerken. Bij de approbatie worde dus toegezien op de belangen, waarvoor anders het vragen van “handopening” noodig zou zijn.

Maar hoe dan een maatstaf aan te nemen? Immers, over de vraag, wat een behoorlijk zorgen voor en predikant zij, is lang niet ieder tot voldoende klaarheid gekomen. Toch is de maatstaf niet moeilijk te vinden. Men bedenke:

1°. Dat een Bedienaar des Woords geen betaling voor zijn eigenlijken arbeid ontvangen mag noch kan; dat hij dus ook behoudens zeldzame uitzonderingen niet bij zijn inkomen, hetzij groot of klein, iets kan verdienen ^{iv)} door anderen arbeid; en dat hetgeen hem van vacaturediensten (op de te 's Gravenhage terecht aangegeven gronden) toekomen moge een hoogst onzekere en wisselvallige bate heeten moet;

2°. Dat de Kerken-zelve, door van hem een vorming aan Universiteit of (hiermede in maatschappelijken stand gelijkstellende) theologische school te eischen, met de daarbij behoorende jarenlange opleiding door hooger onderwijs, hem zijn stand hebben aangewezen); nl. den stand der door hooger onderwijs gevormden: rechters, advocaten, docenten, hoogleeraren, geneesheeren enz.;

3°. Dat de Kerken bovendien hebben te rekenen met den maatschappelijken rang, dien velen haar tegenwoordigen leeraren innamen onder het Nederlandsch Hervormd Genootschap, en die alsnog de stand der predikers van dit met de Kerken concurrerend Genootschap is. De eisch Gods, dat de Bedienaar des Woords van zijne Kerk genoeg ontvangte om "zonder zorg" te kunnen leven in zijn stand; de aanwijzing van dezen stand als dien der door hooger onderwijs gevormden; En de eere der Kerken (mitsdien ook het belang van haar arbeid) tegenover degenen die niet tot de Gereformeerde Kerken willen behooren wijzen derhalve afdoende uit, wat in deze "behoorlijk" zij.

^{iv)} Getuige Art. 210 der Christelijke Gereformeerde Synode in 1888 in Assen gehouden: “De Synode herinnerende, dat het uit Gods Woord duidelijk genoeg blijkt, dat een bedienaar des Woords van het Evangelie leven en zich met alle kracht aan de bediening des ambts wijden moet, laat de beoordeling van bepaalde gevallen over aan de Kerkeraden, Classes en particuliere Synoden.”

Onvermogene erken in deze te helpen, ligt uiteraard op den weg der gezamenlijke zusterkerken, met haar "meerdere" vergaderingen samengekomen. Bij hardnekkigen onwil of al te groot onvermogen aan de zijde eener Kerk worde de bedoelde Dienaar van haar losgemaakt met een eervol en gemotiveerd en in het officieel orgaan (of de officieele organen) der Kerken openbaar gemaakt ontslag. Zijn onderhoud ligt dan voor rekening der Classis, totdat hij weder in dienst eener bepaalde Kerk zal wezen. Dit alles vloeit uit het in Art. 11 aangewezen beginsel.

Deputaten doen derhalve, op grond van al het hiervoor gemelde en overwogene, de volgende voorstellen:

1°. In plaats der bepalingen inzake "Handopening" worde het volgende gesteld: Onder "het advies der Classe" in Artt. 4 en 5 K.O. wordt ook verstaan de behandeling der vraag, of de beroepende Gemeente in staat is, den beroepen Leeraar op den voet aan den stand der door Hooger Onderwijs gevormden in de plaats zijner woning eigen te onderhouden.

Indien dit niet het geval blijkt, zal de Classis verklaren, de medeverantwoordelijkheid in Art. 11 besloten niet op zich te nemen; en dus in geval van hieruit ontstaanden nood geen hulp te verleen; van welke verklaring terstond aan de beroepene bericht zal worden gezonden.

2°. Als vacaturegeld komt aan de gezamenlijke helpende Predikanten binnen de Classis het geheele Predikantstractement der vacante Kerk toe indien zij AL den arbeid vervullen; of bijgedeeltelijke vervulling een evenredig deel. Met deze vacaturegelden mag (als geheel wisselvallige bate) nimmer rekening gehouden bij de beoordeeling over het al- of niet toereikende van een tractement.

3°. Bij losmaking en verplaatsing van een Bedienaar des Woords op grond van Art. 11 K.O., wordt door de Classis de zorg voor zijn onderhoud voor rekening harer gezamenlijke Kerken genomen. En zijn losmaking en beroepbaarstelling wordt met opgave van redenen en goede getuigenis bekend gemaakt bij afzonderlijke officieele mededeling in het officieel orgaan (of de officieele organen) der betrokken Classis.²¹

15. De vierde plaats komt, naar volgorde der Kerkenordering, toe aan de bepalingen in verband met Artikel 8 K.O. - beiderzijds is deze zaak een voorwerp van ernstige en veelvuldige behandeling geweest. -

Art. 2 der 18de Sessie van de in 1854 te Zwolle gehouden Synode zegt: "Vinden zij" (nl. de Provinciale Synoden) "iemand geschikt, volgens gemeld Artikel, dan zullen zij hem beroepbaar mogen stellen. Wanneer hij beroepen is, zal hij het peremptoire of beslissend examen moeten ondergaan. De Synode wil echter Art. 8 niet toegepast hebben op personen beneden de 30 jaren."

De Synode van Groningen 1872. (Art. 137) heeft bepaald: "dat Art. 8 der kerkordering van Dordrecht in volle kracht blijft. Zij wenscht, dat in de voorkomende gevallen de voorschriften van bedoeld Artikel steeds worden nageleefd, opdat niemand volgens dat Artikel in aanmerking kome, die hetzij aan de Theologische school te Kampen of bij eenig leeraar reeds gestudeerd heeft, om tot de bediening te komen, of die niet, naar het oordeel der Classis, die "Singuliere" gaven bezit, die in genoemd Artikel vermeld worden.

Wanneer echter iemand aangeboden wordt, die naar de overtuiging der Classis de bedoelde vereischten heeft, behoort hij, na het onderzoek, van tijd tot tijd onder behoorlijk opzicht proeven te leveren van zijne bekwaamheid in het prediken, om vervolgens in de bediening gesteld te worden. De Synode meent echter tevens de aandacht der Classicale Vergaderingen vooral te moeten vestigen op den eisch van singuliere gaven, daar volgens haar gevoelen, in de omstandigheden, waarin de Kerk thans verkeert, dergelijke gaven slechts hoogst zeldzaam voorkomen."

Bovendien was reeds te Franeker in 1863 bepaald (Art. 79): "dat allen, die na gestudeerd te hebben, wenschen toegelaten te worden tot de bediening, aan de Theologische School geëxamineerd moeten worden: en dat de Curatoren niemand zonder gewichtige redenen, ofschoon hij reeds den ouderdom van dertig jaren bereikt heeft, van het examen in de oude talen zullen vrijlaten."

²¹ *Besluitvorming ter synode*: in plaats van het sub 14 van het Rapport wordt, om handopening te voorkomen, bepaald: "Bij het advies der Classis, in Art. IV en V der K.O. komt ook in aanmerking de vraag, of de beroepende Kerk in staat is den beroepen Leeraar naar eisch van Gods Woord te onderhouden." Niet helemaal duidelijk is of hiermee alleen sub 1 vervalt, of ook de rest van het voorstel van deputaten. (*Acta 1893*, art. 169).

Tegen dit besluit is geprotesteerd door ds. H. Joffers "omdat de Synode een derde deur heeft gemaakt en opengezet, waardoor men kan ingaan en de bediening van herder en leeraar deelachtig worden."

Hierbij zij aangetekend, dat ter voorloopige Synode Ned. Geref. Kerken te 's-Gravenhage in 1891 (Art. 32) is besloten men algemeene stemmen tot aanneming van het volgende Rapport:

"Behalve de Universitaire opleiding en de toelating in den weg van art. VIII K.O., meent Uwe Commissie, dat geen derde weg moet worden ontsloten, als niet bekend bij – en dus niet in overeenstemming met – de K.O., gelijk ook de aard der zaak zulks niet toelaat."

Te Utrecht besloot men in 1877 (Art.141) inzake "de evangelisten H.W. Witteveen, "dat zij "naar Kampen moeten als zij als predikant in onze Kerk wenschen te dienen."

Te Dordrecht (Art. 866) in 1879, dat : "Niet de Classis; maar de Provinc. Synode een adspirant volgens Art. 8 zal examineeren. Op presentatie door de Classis. In de vakken van het gewone Classikaal examen, waarbij de Prov. Synode een of ander, als zij 't noodig acht, kan voegen, b.v. de beginselen der Ned. taal. De adspirant zal twee jaren lid der C.G. Kerk moeten geweest zijn, vóór hij tot het eind-examen mag worden toegelaten."

Te Zwolle in 1882, eindelijk (Artt. 193 een 196), dat: "voortaan niemand te Kampen geëxamineerd, en tot Candidaat voor de Heilige Bediening zal bevorderd worden, zonder kennis der Oude Talen. De Synodale bepalingen voor hen, die volgens Art. 8 der Kerkorde tot de Bediening wenschen te komen, blijven bij dit besluit van kracht. Oordeelt eene klasse, dat iemand van singulier gaven, dien zij in de termen rekest van Art. 8, zich naar de Theol. School tot verder oefening moet begeven, zij zende hem derwaarts, om later door de Prov. Verg. geëxamineerd te worden."

Van de andere zijde is, behalve het reeds genoemde besluit, het volgende bepaald (terwijl voorts de zaak op elke Synode is behandeld en daarbij o.a. zeer is aangedrongen op scherp onderzoek der vereischte attesten) door de voorloopige Synode van Leeuwarden in 1890 (Art. 56): dat zij eerst door Deputaten der Synode (8 Predikanten en 4 Ouderlingen), daarna Praeparatoir door de Classis hunner woonplaats, en eindelijk gewoon-peremptoir onderzocht moeten worden.

Het voornaamste werd aan deze zijde besloten in 1889 te Utrecht (Art.169). Na uitvoerige toelichting besloot het in deze aangenomen Rapport met de volgende tot besluit der Synode verheven uitspraken:

1° dat de Kerken, hoezeer zich in den regel houdende aan den gewonen van God verordenden weg, dat de toegang tot het predikamt alleen opensta na gewone en godgeleerde studiën, niettemin in bijzondere gevallen, waar God de Heere blijkt, langs anderen weg personen voor het predikamt bekwaamd te hebben, zijn vrijmacht hierin wenschen te eeren en Hem te danken voor zijn gaven;

2° dat de beoordeling, of zulk een geval al dan niet aanwezig zij, aan de gezamenlijke Kerken staat, en de particulier Kerken zulke personen slechts dan kunnen beroepen, zo ze vooraf door de gezamenlijke Kerken beroepbaar verklaard zijn;

3° dat hiertoe een praeparatoir onderzoek of examen geëischt wordt, dat in deze eerste tijden, om eenparigheid te bevorderen, aan twee Classen zal worden opgedragen;

[deze bepaling is vervangen door het hierboven gemeld besluit van Leeuwarden, Art. 56].

"Zij stellen dit in, in tegenwoordigheid van twee duputati-Synodi, die desvereischt het recht hebben de zaak te stuiten en voor de eerstvolgende Synode te brengen;

4° dat bij dit onderzoek ook zou moeten blijken, dat een geloovige die zich hiervoor aandient, bevonden is godszalig van leven en ootmoedig van zin; onder de getuigenissen hiervoor over te leggen, zal in geen geval mogen ontbreken het getuigenis van zijn Kerkeraad en eventueel van eene Classis, waaronder hij mocht hebben gearbeid. Ten tweede, dat hij "goed verstant" bezitte om recht den zin van Gods Woord te vatten, en "discretie" om het toe te passen. En ten derde, dat hij zekere gaven van welsprekendheid hebbe, die hem bekwaamt om zijn gedachten, ordelijk, helder, in goede taal, en op boeiende wijze voor te dragen;

5° dat geloovige broederen, die alzo bevonden worden, aanwijzing zullen ontvangen van een bepaalden tijd, waarin zij eenige predicatiën hebben op te stellen; die door deputaten der Classis te laten beoordelen; en nu en dan eene dier predicatiën in hun bijzijn voor te dragen;

6° dat, zoo zij blijken hierin met vrucht geslaagd te zijn, na afloop van den gestelden termijn door de Classis zal worden beslist, of zij al dan niet beroepbaar zullen gesteld worden, en zoo niet, of zij dan toch misschien aan de Kerken voor eenigen hulpdienst kunnen worden aanbevolen;

7° dat, bijaldien zulke beroepbaar gestelde broeders daarna de roeping van eenige kerk mochten ontvangen, de Classis, waaronder deze Kerk hoort, hen peremptoir onderzoeken zal aangaande hunne rechtzinnigheid en hun wandel, en voorts men name aangaande hunne kennis van: a) de Heilige Schrift; b) de leerstellinge Godgeleerdheid; c) de uitlegging en het gebruik van de Wet des Heeren; d) de Vaderlandsche kerkgeschiedenis; e) het gereformeerde kerkrecht; terwijl eindelijk eene predikatie over een vooraf opgegeven tekst door hem zal gehouden worden, over welke de Classis hem nader ondervragen zal."

Besluiten, van welke terecht door den Rapporteur werd gezegd, dat hij meende "eenige nadere aanwijzing te hebben gedaan van den zin, waarin de woorden "singuliere gaven," "indien het de Synode goedvindt, en "voorts met hem handelen, zooals zij oordelen zal, stichtelijk te wezen", behoren te worden opgevat.

Deputaten, deze verschillende bepalingen gerangschikt en vergeleken hebbende, oordeelende dat de bepaling der vereischten voor praeparatoire en peremptoire examina in deze zooveel mogelijk aan de gewone inrichting dezer examina gelijkvormig zijn moet, en dus afhangen van de beslissing Uwer vergadering op de rapporten der expresselijk tot dit doel aangewezen Deputaten, Overwegende, dat het doel van Art. 8 K.O. is, elken anderen weg dan door de gewone Theologische vorming tot Bediening des Woords af te snijden behoudens alleen de erkenning der vrijmachtige beschikking des Heeren ook in deze, tevens dat de onderzoeking naar deze zoo teedere materie de meestmogelijke waarborgen vereischt voor juiste opmerking van de aanwijzingen des Heere, en dus een zaak is, door de "mindere vergaderingen" niet gevoeglijk afgedaan kan worden, en in den volsten zin een "gemeenschappelijk belang der Kerken moeten geacht worden, en eindelijk, dat vooral hier het gevaar voor de hand ligt 1 Timotheus 5: 21 en 22 uit het oog te verliezen, en derhalve de onderzoeking het best wordt opgedragen aan hen, die er het minst bij berokken zijn, hebben der Generales Synode voor te stellen, dat zij in deze het volgende bepale:

1°. De Gereformeerde Kerken erkennen geen anderen weg tot de Bediening des Woords dan die der gewone Theologische studiën, behoudens alleen de ZEER ZELDZAME gevallen waarin bij hooge uitzondering de Heere naar Zijn vrijmactiging welgevallen langs anderen weg dan studie de noodige gaven verleent;

2°. Om dit te weten, zal men van hen, die zich hiertoe aanbieden allereerst de noodige attesten van de Kerkeraad en Classis onderzoeken ten aanzien der vereischte zedelijke eigenschappen. Vervolgens zullen de gezamenlijke Kerken door Deputaten harer Generale Synode (één Bedienaar des Woords uit elke Provincie) tevens onderzoeken of ook de vereischte verstandelijke gaven, mede in Art. 8 genoemd, aanwezig zijn; indien men dit boven alleen billijk en verheven blijkt, zullen zij hem toelaten tot het praeparatoir examen;

3°. Dit praeparatoir examen zal den examinadus worden afgenomen door de Classis zijner woonplaats met medewerking van Deputaten der Provinciale Synode, die het overige deel van Art. 8 zal uitvoeren; en, wanneer hij aan 't einde van de oefeningstermijn voldoende zal zijn bevonden, hem beroepbaar zal stellen; waarna hem dan het peremptoir examen verwacht. Deze beide examina onderscheiden zich (behoudens uitzonderingen ter beoordeling der Generale Synode) van die der theologisch opgeleiden alleen door het niet-onderzoeken in de oude talen.

4°. Van verdere bepalingen en het stellen van meer eischen onderhoudt de Synode zich, om de vrijmachtige beschikking van de Koning der Kerk over Zijne dienaren te volle te eerbiedigen.²²

²² *Besluitvorming ter synode*: in plaats van het voorstel van deputaten wordt bepaald: "1°. de Gereformeerde Kerken erkennen geen anderen weg tot de Bediening des Woords dan die der Theologische Studiën, behoudens alleen de zeer zeldzame gevallen, waarin, bij hooge uitzondering, de Heere, naar zijn vrijmachtig welbehagen, langs anderen weg de noodige gaven verleent; 2°. om dit te weten, zal de Provinciale Synode van hen, die zich hiertoe aanbieden, allereerst de noodige attesten van Kerkeraad en Classis onderzoeken ten aanzien van de in Art. VIII K. O. geëischte eigenschappen. Vervolgens zal zij zelve te dien aanzien nader onderzoeken. Alleen indien de aanwezigheid daarvan boven allen billijken twijfel verheven blijkt, zal zij hen toelaten tot het praeparatoir examen. 3°. Dit praeparatoir examen zal den examinandus worden afgenomen door de Classis zijner woonplaats, die het overige deel van Art. 8 K.O. zal uitvoeren; en wanneer hij aan 't einde van de oefeningstermijn voldoende zal zijn bevonden, hem beroepbaar zal stellen; waarna hem dan het peremptoir examen wacht. Deze beide examina onderscheiden zich van die der Theologisch opgeleiden alleen door het niet-onderzoeken in de oude talen." (*Acta 1893*, art. 175).

16. In de vijfde plaats moet hier ter sprake komen de uitvoering van Art. 13 K.O.: de verzorging der Emeriti predikanten en der predikantsweduwen en weezen, en tevens de hiermede en met de verzorging der dienaren (punt 14 van dit Rapport) zeer nauw samenhangende vraag van hulpbetoon aan hulpbehoevende Kerken. Uiteraard zijn beide onderwerpen beiderzijds voorwerp van veel overweging geweest.

Ten aanzien van hulpbehoevende Kerken is te Groningen in 1872 (Artt. 128-134; vooral 131) als regel erkend, dat de plaatselijke Kerk het hare doe, dan de zusterkerken der Classis te hulp koen, en eindelijk de Provinciale Synode zich – indien noodig – de zaak aantrekke. Anderzijds heeft men in 1890 te Leeuwarden (Art. 20) hetzelfde beginsel uitgesproken, nl.: "dat elke Kerk in eigen behoefte voorzie, dat zij bij onvermogen zich tot hare Classis wende, opdat deze in eigen kring zorg drage, en dat eerst bij onvermogen der Classe deze zich wende tot Deputaten der Synode."

En te 's Gravenhage in 1891 (Art. 51): "1°. door de Kerken worde jaarlijks althans tweemaal voor hulpbehoevende Kerken gecollecteerd, in de maanden Januari en Juli;

2°. aan de Synodale Deputaten voor de hulpbehoevende Kerken worde opgedragen in het officieel gedeelte van de Heraut drie weken vóór een door hen aan te wijzen Zondag in Januari en Juli aan het houden der Collecte te herinneren;

3°. van deze gelden worde voor de Kerken buiten de Classe afgezonderd minstens het bedrag der ééne Collecte of de helft van beide;

4°. aan de Synodale Deputaten worde aanstonds toegezonden het bedrag der voor de Kerken buiten de Classe beschikbare gelden;

5°. door de Classes, die in eigen kring Kerken hebben, in welker behoeften zij niet zelven voldoende kunnen voorzien, worde daarvan opgave gedaan aan de Synodale Deputaten met de meededeling en motiveering van het bedrag door de Classe noodig geacht;

6°. door de Synodale Deputaten worde uit deze aanvragen eene voordracht opgemaakt van te verleenen hulp, daarbij rekening houdende met reeds op de Kerken rustende verplichtingen, de gebleken behoefte en de beschikbare gelden;

7°. deze voordracht worde onderworpen aan het oordeel eener vergadering door de Synodale Deputaten saam te roepen, en bestaande uit deze drie broederen zelven en één deputaat uit elke Classis, door deze te benoemen;

en 8°. na goedkeuring der al of niet geamendeerde voordracht worde deze door de Synodale Deputaten uitgevoerd."

De vereenigde zitting der Amsterdamsche Synode in 1892 heeft eindelijk in Hoofdstuk V Art. 3 "voorhands" bepaald: "Hulpbehoevende Kerken worden geholpen door hare Classe. Hulpbehoevende Classen wenden zich om steun voor hare Kerken tot Deputaten der Provinciale Synode. Hulpbehoevende Provinciale Synoden wenden zich tot de Algemeene Deputaten ad hoc, van welke door elke Provinciale Synode als daartoe door de Generale Synode gemachtigd, één benoemd wordt."

Deputaten, ziende dat methoden en uitgangspunt hier telkens overeenstemmen en alleen de verschillende omstandigheden, waarin de verschillende Kerkengroepen verkeerden eenig verschil hebben doen ontstaan, overwegende, dat hier van noodzakelijke - en in het Kerkverband kracht hebbende- dingen sprake is, en dus desnoods anders dan door vrijwillige gaven het noodige moet bijeengebracht, adviseeren aan de Kerken te bepalen:

1°. Hulpbehoevende Kerken worden geholpen door hare Classe.

Hulpbehoevende Classen wenden zich om steun voor hare Kerken tot Deputaten harer Provinciale Synode; deze weder bij onvermogen tot de Algemeene Deputaten ad hoc, van welke door elke Provinciale Synode, als daartoe door de Generale Synode gemachtigd, één benoemd wordt, en voor wie elke nieuwe Provinciale Synode desverlangende een ander zenden kan.

2°. Elke Kerk houde minstens twee Collecten per jaar voor Hulpbehoevende Kerken. De opbrengst der eene kan besteed worden voor de Kerken der eigen

Classis. Van de opbrengst der andere is de eene helft voor de behoeften der Provincie en de andere helft voor den arbeid der Algemeene Deputaten.

3°. Deze Deputaten beoordeelen al de (gemotiveerd in te zenden en desverlangd toe te lichten) aanvragen, die bij hen inkomen. Aan de – onder gehoudenheid tot Rapport aan de e.k. Generale Synode – door hen en gerechtvaardigd en onvermijdelijk gekeurde aanvragen geven zij uitvoering. Wanneer hiertoe na ontvangst der Collecten en giften niet toereikend zou aanwezig zijn, hebben zij het recht een buitengewone Collecte uit te schrijven.²³

17. Ten aanzien der verzorging van Emeriti en van Predikants-weduwen en weezen, is te Middelburg in 1869 (Art. 92 besloten tot het vormen een Algemeene Kas en het maken van een daarop ziend Reglement. (Bijlage III der Handelingen van 1872.

Iets dergelijks is, blijkens Art. 60 der Acta, anderzijds in 1887 te Rotterdam besproken op het Synodaal Convent.

Te 's Hertogenbosch werd in 1874 (Art. 108) uitgesproken in verband met (Art. 101-107) uitvoerige bespreking dezer zaak:

“dat, zoo een predikant overlijdt, de weduwe gedurende drie maanden het genot van het volle tractement met de pastorie moet behouden.”

In 1877 besloot men (Art. 34) te Utrecht, bij alweder zeer vele besprekingen (Artt. 21-39), waarbij het beginsel (Art. 35) van Art. 13 K.O. is gehuldigd tot de volgende bepaling:

“De emeritaats-verklaring geschiedt niet enkel door de Classis maar de Classis, gesteund door de provinciale deputaten, verleent het emeritaat.”

De Vergadering in 1882 te Zwolle gehouden behandelde deze zaken in Artt. 101-113. In Art. 111 verklaarde zij: “Als een predikant emeritus wordt verklaard, dan behandelde de Commissie der Kas, enz. hem op den zelfden voet als eene Predikants-weduwe. Het emeritaat gaat in van den dag, daarvoor door de Classe bepaald, of anders, van den dag, waarop hij zijn afscheidsrede houdt. Na verloop van dien dag behoudt hij nog drie maanden lang het genot van traktement en pastory. Na het verstrijken van dien termijn begint de ondersteuning van wege de Kas.” En die van 1885 te Rotterdam bepaalde, bij zeer uitvoerige bespreking, bij het gehandhaafde bestaande in Art. 112:

“De Synode besluit, dat er jaarlijks drie Collecten zullen worden gehouden, en dat voorts Classicale Correspondenten, door de Commissie der Kas te benoemen, zullen optreden, om door het verwerven van jaarlijksche bijdragen en giften in eens tot vermeerdering der inkomsten mede te werken.”

En in Art. 133: “bij de Commissie der Kas voor emeriti-predikanten, enz. aan te dringen, dat deze elk Em.-predikant en Predikantsweduwe zonder kinderen, die eenig vermogen kunnen nalaten ernstig opwekken omdat hetgeen zij uit de Kas genoten, door legaat of langs anderen weg terug te even, zooveel hun vermogen toelaten zal.”

Verdere aanwijzing geeft voorts het sinds 1 juli 1873 bestaand Reglement voor de Kas; in Prof H. de Cocks “De Kerkorde van Dordrecht”, derde druk blz. 116-118. Terwijl de laatste afzonderlijk bepaling door deze Synoden, alweder met ernstige bespreking van de geheele zaak, gemaakt te Leeuwarden in 1891, een aandrigen is (Art. 41) op hulp door jaarlijksche bijdragen.

Aan de zijde der Nederduitsche Gereformeerde Kerken verklaart men te Leeuwarden in 1890 (Art. 21) over de uitvoering van Art. D. K.: “Dit is geen barmhartigheid; maar een van Godswege geboden verplichting. De

²³ *Besluitvorming ter synode*: in plaats van ‘minstens twee’ wordt bepaald: “een of meer”. De tekst van het definitieve voostel luidt nu: “1°. Hulpbehoevende Kerken worden geholpen door de Classis. Hulpbehoevende Classes wenden zich om steun voor hare Kerken tot Deputaten harer Provinciale Synode; deze weder, bij onvermogen, tot de Algemeene Deputaten ad hoc, van welke door elke Provinciale Synode, als daartoe door de Generale Synode gemachtigd, één benoemd wordt, en voor wie elke Provinciale Synode, desverlangende, een ander zenden kan. 2°. Elke Kerk houde één of meer collecten per jaar voor hulpbehoevende Kerken. Van de opbrengst dezer collecten vloeie minstens een vierde deel in de Algemeene Kas. 3°. De algemeene Deputaten ad hoc beoordeelen al de (gemotiveerd in te zenden en – desgevraagd – toe te lichten) aanvragen, die bij hen inkomen. Aan de – onder gehoudenheid tot Rapport aan de e.k. Generale Synode – door hen en gerechtvaardigd en onvermijdelijk gekeurde aanvragen geven zij uitvoering. Wanneer hiertoe, na ontvangst der collecten en giften, niet toereikend zou aanwezig zijn, hebben zij het recht, aan de Kerken eene buitengewone collecte te verzoeken, met opgave van het bedrag, dat zij nog behoeven.” (*Acta 1893*, art. 176).

Synode spreekt dan ook hare beslissing over E3 en 4 uit: dat elke Kerk in deze voor hare eigene Dienaren des Woords heeft te zorgen. De kerken moeten daarom nu reeds hare leden wijzen op de verplichting, die volgens onze Kerkordening op de Kerken rust.

Kan zulk eene Kerk niet in deze behoefte voorzien, dan wende zij zich tot hare Classis, en deze wederom wende zich de Deputaten der Synode inzake uitvoering van Art. 13 D. K. O."

Te 's Gravenhage in 1891 werd (Art. 42) dit een en ander eenvoudig herhaald en aangedrongen.

De Vereenigde zitting de saâmgevloede Amsterdamsche Synoden, eindelijk, bekrachtigde "voorhands" het in Hoofdstuk V, Art. 3f, bepaalde: "Bij het emeriteeren van Dienaren des Woords, en het verzorgen van hunne weduwen en weezen, zal in de eerste plaats Kerk, in welke zij het laatst dienden, te zorgen hebben. Voor zoover deze Kerk hierin zelve niet genoegzaam kan voorzien, wordt het ontbrekende aangevuld uit de Algemeene Kas, die onder beheer staat van Algemeene Deputaten ad hoc, van welke door elke Provinciale Synode, als daartoe door de Generale Synode gemachtigd, één benoemd wordt."

Deputaten oordeelend dat in deze nadere aanwijzing zeer noodig is ten aanzien der vraag wie het aanzoek tot emeritus-verklaring moet uitgaan, en

oordeelend, dat dergelijke beslissing over de geschiktheid tot de Bediening nauw verwant is aan de toelating tot de Bediening des Woords, adviseeren te bepalen als volgt:

De Emeritus-verklaring geschiedt, indien noodig, op aanvraag van de belanghebbenden (hetzij predikant of kerkenraad) door de Classis, gesteund door de Deputaten der Provinciale Synode.²⁴

18. En wat voorts de verzorging zelve van Emeriti en weduwen en weezen betreft, hebben twee der Deputaten, oordeelende, a) dat vele bepalingen zeer goed te vereenigen zijn, b) dat uitvoerige reglementeering door de duidelijkheid der Kerkordening in deze onnoodig is, c) dat de kieschheid der zaak hier een misvatting werende, duidelijke beginselaanwijzing gebiedt, dat volgende Concept-besluiten in deze aan te bieden:

1°. De verzorging van Emerituspredikanten en van Predikants-weduwen en weezen, gegrond in den eisch van Gods woord en van Art. 13 K.O., en vloeiende uit de verplichting der Dienaren des Woords om niet te arbeiden voor de stoffelijke belangen van eigen persoon of gezin, waardoor deze verzorging geheel voor rekening der Kerken komt, is NIET zaak van BARMHARTIGHEID; maar RECHT der betrokken personen, en Plicht der kerken.

2°. Bij het emeriteren van Dienaren des Woords, en het verzorgen van hunnen weduwen en weezen, zal in de eerste plaats de plaatselijke Kerk, in welke zij het laatste dienden, te zorgen hebben. Voorzoover deze Kerk hierin zelve niet genoegzaam kan voorzien, wordt het ontbrekende aangevuld uit de Algemeene Kas, die onder beheer staat van de Algemeene Deputaten ad hoc, van welke door elke Provinciale Synode als daartoe door de Generale Synode gemachtigd één benoemd wordt.

3°. Elke Kerk houde minstens twee Collecten per jaar voor dit doel. De eene voor de Kerken der eigen Classis, en de andere voor de Algemeene behoeften. Eventueele overschotten in eene kas moeten bij het eindigen van het boekjaar in de kas der uitgebreidere verzorging gestort worden. Giften, legaten en jaarlijksche bijdragen kunnen aan elke kas gemaakt worden, hetzij plaatselijk of meer algemeen; waarbij wenschelijk is, dat kinderlooze Emeriti of weduwen de kas hunner Classis gedenken.

4°. Wanneer na ontvangst der Collecten, giften enz. geen voldoende bedrag beschikbaar mocht zijn, hebben de Deputaten der Generale Synode het recht een buitengewone Collecte uit te schrijven.

²⁴ *Besluitvorming ter synode*: de synode stemt in met het voorstel om de bepalingen inzake "emeritus-verklaring" in substantie te behouden (*Acta 1893*, Voorstellen bij art. 163; art. 178).

De derde Deputaat wenschte een andere regeling.

Aan de vorige overwegingen wenschte hij nog te zien toegevoegd, dat d) Centralisatie in deze in strijd is met het Gereformeerde Kerkrecht, dat, wèl gezien, geen samenwerking der Kerken kan kennen dan met geleidelijke uitbreiding der kringen van samenwerking, e) dat Art. 30 K.O. dit beginsel nadrukkelijk aanwijst, en de vereenigingsvoorwaarden terecht dit zelfde beginsel in verschillende bepalingen hebben gehuldigd f) en dat alzoo het verschil tussen Art. 3e en 5f van Hoofdstuk V der huishoudelijke Bepalingen moet weggenomen worden door Art. 3f naar 3e te veranderen, en op grond dezer overwegingen wenscht hij in het voorstel het punt 2°. Door de volgende regeling vervangen te zien:

2°. Elke Kerk is verplicht ook in deze te zorgen voor haar eigen Bedienaar des Woords en diens gezin. Voor zooverre zij dit niet kan, wordt zij geholpen door hare classe. In deze hulpbehoevende classen wenden zich om steun voor zulke Kerken tot Deputaten harer Provinciale Synode om aanvulling. Deze wederom, bij onvermogen, tot de Deputaten der Generale Synode ad hoc, van welke door elke Provinciale Synode gemachtigd een benoemd wordt, en voor wie elke nieuwe Provinciale Synode, desverkiezende, een ander zenden kan Het punt 3°. Moet dan gewijzigd door de woorden “en de andere voor de Algemeene behoeften” te vervangen door de volgende:

en de andere half voor behoeften der eigen Provincie en half voor de Algemeene behoeften.²⁵

19. Aan Art.15 der Kerkenordening sluit zich aan de bepaling in Art. 145 der Synode van Groningen in 1872. Deputaten, wenschelijk oordeelend, ter wering van verdeeldheid en tot waarborging van vrijheid, dat deze bepaling blijve, stellen U derhalve voor, met eenige door de gewijzigde omstandigheden noodig geworden wijziging van redactie te besluiten als volgt: Geen Bedienaar des Woords in de Gereformeerde Kerken in Nederland zal op tijden, waarop in dezer Kerken Godsdienstoefening is, daar ter plaatse, buiten deze Kerk mogen prediken, tenzij met toestemming van haren kerkeraad.²⁶

B. BEPALINGEN IN ZAKE HET ONDERWIJS

20. Naar aanleiding van Art. 21 der Kerkenordening zijn hier op te nemen de volgende uitspraken over Lager Middelbaar en Hooger Onderwijs:

²⁵ *Besluitvorming ter synode*: uiteindelijk wordt aldus vastgesteld: “1e. de verzorging van Emeriti-predikanten en van Predikants-weduwen en –weezen, gegrond in den eisch van Gods Woord en voorgeschreven door Art. XIII K.O., is NIET zaak van BARMHARTIGHEID, maar RECHT der genoemde personen en PLICHT der betrokken Kerken. 2e. Hierbij zal in de eerste plaats de plaatselijke Kerk, in welke ze het laatst dienden (geholpen door de Kerken in welke ze voorheen gediend hebben), te zorgen hebben. Voorzover deze Kerken hierin zelve niet genoegzaam kunnen voorzien, wordt het ontbrekende aangevuld uit de Algemeene Kas, die onder beheer staat van de Algemeene Deputaten ad hoc, van welke door elke Provinciale Synode, als daartoe door de Generale Synode gemachtigd, één benoemd wordt. 3e. Elke kerk houde minstens twee collecten per jaar voor deze Algemeene Kas. Mocht, na ontvangst der collecten, giften enz. Geen voldoende bedrag beschikbaar zijn tot behoorlijke ondersteuning, dan hebben de Deputaten ad hoc het recht, aan de Kerken een buitengewone collecte te verzoeken, met opgave van het bedrag, dat zij nog behoeven.” (*Acta 1893*, art. 179).

²⁶ *Besluitvorming ter synode*: de synode stemt in met het voorstel om de bepalingen inzake “prediken nevens een eigen kerk” in substantie te behouden (*Acta 1893*, Voorstellen bij art. 163).

De Synode van Groningen heeft in 1872 verklaard (Art. 117), dat zij “oordeelende, dat volgens Gods Woord, en de beginselen der Gereformeerde Kerk betreffende de opvoeding der jeugd, de ouders in de eerste plaats de roeping hebben, krachtens de bij den Doop afgelegde belofte om voor Christelijke opvoeding en dus ook voor Christelijk onderwijs hunner kinderen te zorgen, en deswegens ook de Gemeente des Heeren een heilige verplichting jegens de kinderen der Christenen te vervullen heeft,

besluit:

de aandacht, inzonderheid der Kerkeraden, te vestigen op de Christelijke Lagere Bewaar- en Zondagsscholen, om de oprichting en instandhouding, overeenkomstig plaatselijke omstandigheden en behoeften te bevorderen, en vooral er op te letten dat het godsdienstig element van het onderwijs in de scholen waarlijk Christelijk Gereformeerd zij, door hun liefderijk en getrouw toezicht op de scholen uit te oefenen, in overleg met de plaatselijke schoolbesturen”.

Door die van 's Hertogenbosch is verklaard in 1875 (Art 45): “De Synode, de bedoeling van Gelderland waardeerende, en het ten zeerste betreurende, dat zoowel het Openbaar Hooger- en Middelbaar als Lager Onderwijs in ons land met een geest is doortrokken, die het gebruik maken er van door kinderen der Christenen hoogst bedenkelijk maakt, spreekt als haar vurigen wensch uit dat:

de leden onzer Kerk zich ten sterkste gedrongen mogen gevoelen om met alle kracht de oprichting van inrichtingen zoowel voor Hooger- Middelbaar als Lager Onderwijs te bevorderen.

Zoolang echter Christelijke Inrichtingen van dien aard ons ontbreken, meent de Synode de zaak, door Gelderland omschreven, te moeten overlaten aan het geweten der ouders, die voor hunne kinderen, tot bereiking hunner maatschappelijke bestemming, bedoeld Onderwijs onmisbaar achten.

En in 1877 (Art.123) door die van Utrecht ten aanzien der vereeniging voor Gereformeerd Schoolonderwijs:

“a. De vereeniging erkent het recht van toezicht der Kerk op het godsdienstig gehalte van het onderwijs, gelijk dan ook tot hertoe nimmer feitelijk is verhinderd.

b. De kerk erkent de vereeniging in haar doel en werkzaamheden en wekt al de gemeenten op met alle kracht de belangen der vereeniging te bevorderen.”

Aan de zijde der Nederduitsche Gereformeerde Kerken is deze zaak een voorwerp van aanhoudende overweging geweest. De besluiten, die hier in aanmerking komen, zijn die van Rotterdam in 1877 (Art. 53) en van 's Gravenhage in 1891 (Art. 75).

Eerstgenoemde vergadering gaf echter hare aanwijzingen slechts als grondslag van bespreking op volgende Synoden; Art. 75 van 's Gravenhage was hiervan de uitkomst: Met een beroep op de historie en op Ex. 12 : 24; 13 : 8; Deut. 4 : 9, 10; 6 : 7, 20; 2 Sam. 1 : 18; Ps. 78 : 4; Spr. 19 : 18; 29 : 17 en in het bijzonder Eph. 6 : 4, de school als zaak der ouders handhavend, tot niet-bestendiging van verkeerde sociale toestanden “armenscholen” ontradend, het recht en de plicht (reeds door den Doop) der Kerk tot toezicht op ouders en kinderen aanwijzend, en dit toezicht in de school voor heel den omvang van het onderwijs (met name ook “de vaderlandsche geschiedenis, de kennis der natuur en het lied”) eischend, voerde het rapport der adviseerende Deputaten tot de volgende op deze gronden aangenomen besluiten:

1°. Den Kerken nadrukkelijk te ontraden, zelf scholen te stichten, hetzij z. g. “Kerkelijke,” hetzij “diaconiescholen.”

2°. De Kerken te wijzen op het verband tusschen haar als geïnstitueerde Kerk en de door haar leden te stichten of reeds gestichte “vrije Scholen”, en er bij haar op aan te dringen, dat zij dit verband doen werken:

a. door het houden van toezicht op het onderwijs in heel zijn omvang in die scholen gegeven.

Het zou dan kunnen geschieden door leden van den Kerkeraad, aan wie de bevoegdheid werd verleend, de scholen te allen tijde binnen te treden, hertoe te deputeeren.

b. door het oefenen van barmhartigheid tegenover arme of minderbedeelde ouders.

Dit zou dan kunnen geschieden door de Diaconie, het orgaan voor de Kerkelijke barmhartigheid.

3°. De Kerken aan te sporen om, zoo dit nog niet bestaat ten spoedigste te komen tot een contractueele regeling met de besturen der Vrije Scholen, waarbij bovengenoemd toezicht bedongen en steun beloofd wordt.”

Deputaten hebben gezien de betrekkelijke overeenstemming in deze beiderzijds en stellen nu derhalve voor: voor Christelijk Lager, Middelbaar en Gymnasiaal Onderwijs de volgende bepalingen te maken:

1°. Den Kerken te ontraden zelf scholen te stichten, hetzij z. g. “Kerkelijke” hetzij “Diaconiescholen”.

2°. De Kerken te wijzen op het verband tusschen haar als geïnstitueerde Kerk en de door haar leden te stichten of reeds gestichte „Vrije Scholen”, en er bij haar op aan te dringen, dat zij dit verband doen werken:

a. DOOR HET HOUDEN VAN TOEZICHT op het godsdienstig gehalte van het onderwijs in heel zijn omvang in die scholen gegeven.

Dit zou dan kunnen geschieden door leden van den Kerkeraad, aan wie de bevoegdheid werd verleend, de scholen te allen tijde binnen te treden, hiertoe te deputeren.

b. DOOR HET OEFENEN VAN BARMHARTIGHEID TEGENOVER ARME OF MINBEDEELDE OUDERS door middel der Diaconie.

3o. De kerken aan te sporen, om, zoo dit nog niet bestaat, ten spoedigste te komen tot een contractueele regeling met de besturen der vrije Scholen waarbij bovengenoemd toezicht bedongen en steun beloofd wordt.²⁷

21. Verwant aan deze zaken is de, oogenschijnlijk geheel andere, maar in 1860 juist met het oog op het Onderwijs te berde gekomen, vraag, of men (met het oog op de bestaande wetten en verhoudingen) lid kan zijn van Gemeenteraden, Staten-Generaal enz., of andere betrekkingen op Staatkundig gebied kan bekleeden. De Synode van Hoogeveen (Art. 95) in 1860, en die van Rotterdam (Artt. 228-233) in 1885 meer met het oog op het ambt der Bedienaren des Woords en de belangen der Theologische School, hebben verklaard deze vraag voor de predikanten aan de Classen, voor de Docenten aan de Curatoren, voor Zendingsdirectoren aan de Zendingscommissie, en voorts voor ieder aan zijn eigen consciëntie, te moeten overlaten.

Deputaten adviseeren, in den geest dezer bepaling handelend, en door de geschiedenis der laatste 30 jaren geleerd, in deze geene enkele bepaling te maken.²⁸

C. DE DIENST DER OUDERLINGEN.

22. In deze bestaat, buiten het reeds hierboven besprokene, geenerlei regeling en dan alleen de volgende: Ten eerste, is in 1888 door de Ned. Geref. Kerken te Utrecht de vraag overwogen: „Is met het oog op Art 27 der Kerkenorde, herbenoeming van aftredende Ouderlingen en Diakenen geraden; en zoo ja, moeten de herbenoemden dan wederom bevestigd worden?”

Art. 96 der Acta zegt hierover: „Bij de beantwoording dezer vraag wordt er op gewezen, dat de wenschelijkheid van herbenoeming afhangt van den plaatselijken toestand en van de personen die aftreden; zoodat hiervoor door de Kerkenorde terecht geen algemeene regel gesteld wordt. Is iemand echter voor een bepaalden tijd gekozen, dan is de belofte, door hem bij de bevestiging gedaan, ook voor dien bepaalden tijd gegeven. Bij herbenoeming behoort dus de aanvaarding en de belofte opnieuw te geschieden, dit is de bevestiging.

Op deze gronden oordeelt de Synode ook:

Herbenoeming kan zeer wenschelijk zijn; en alsdan is vernieuwde verbintenis noodzakelijk.”

Deputaten, wenschelijk achtende, dat voortgezet onderzoek over de vragen in deze eerst meer licht verspreide adviseeren:

Bij Art. 27 K.O. alsnog geen nadere bepaling te geven.²⁹

23. En vervolgen: Te Rotterdam is in 1887 bepaald, dat lezing eener Leerrede in z.g. „Leeskerk” zal moeten geschieden „onder toezicht van den Kerkeraad door een lid van den Kerkeraad of een door hem aan te wijzen lid der Gemeente. In dit laatste geval opene een Ouderling de dienst en doe de gebeden.” (Art. 45). En ook (Art. 51):

²⁷ *Besluitvorming ter synode*: de synode stemt in met het voorstel om de bepalingen inzake “kerk en onderwijs” in substantie te behouden (*Acta 1893*, Voorstellen bij art. 163).

²⁸ *Besluitvorming ter synode*: de synode stemt in met het intrekken van de bepalingen inzake het “bekleeden van staatsambten” (*Acta 1893*, Voorstellen bij art. 163).

²⁹ *Besluitvorming ter synode*: de synode stemt in met het intrekken van de bepalingen inzake de “herbevestiging van Kerkeradsleden” (*Acta 1893*, Voorstellen bij art. 163).

„Wat de Catechesatiën betreft, deze dienen geregeld gehouden te worden. Bij gemis van een dienaar des Woords zijn de Ouderlingen, die de gave hebben om te onderwijzen, daartoe allereerst geroepen.”

En de Synode gaf aanleiding tot – (Art. 97) en goedkeuring van – (Art. 184) het 12 en 13 December 1888 gehouden Regeer-Ouderlingen-Congres, welks niet onbelangrijke Acta sinds het licht gekomen zijn; maar maakte natuurlijk geen bindende besluiten hiervan.

Deputaten, overwegende, dat de Kerkenordering de Liturgische Formulieren deze juiste nadere bepalingen overbodig maken, stellen voor: Deze besluiten vervallen te verklaren.³⁰

24. Nog is bepaald te Zwolle in 1882 (Art. 134) „Art. 22 der Dordsche Kerkorde, waarin het beginsel aangenomen is, dat eerst de verkorenen aan het oordeel der Gemeenten over hunne geschiktheid tot de bediening worden onderworpen.”

Deputaten, nader bepaling in deze niet onnoodig achtend ter wering van misverstand, stellen voor: deze bepaling over te nemen.³¹

D. DE DIENST DER DIAKENEN.

25. Hierbij komt uiteraard ook in aanmerking het bepaalde naar aanleiding van Art. 83 der Kerkenordering. Te Zwolle is in 1854 (Art. 6 der 21ste Sessie) bepaald:

„De Vergadering oordeelt, dat bij het vragen van onderstand, een ieder moet blijven binnen den kring van zijn Kerkbestuur. De gelijkvormigheid aan de wereld om in het openbaar te bedelen, verwerpt de Vergadering nadrukkelijk. Geen lid behoort derhalve buiten zijn Diakenen onderstand te vragen. Eene gemeente, noodlijdende, vervoegde zich tot hare naburige Gemeenten of Classis, de Classis tot naburige Classen of hare Provinciale Kerkvergadering; en wanneer ook eene Provinciale Kerkvergadering niet in staat is uit eigen middelen in de behoefte te voorzien, wordt het aan hen, die hiertoe door die Vergadering zijn benoemd, opgedragen om algemeene bijdragen te vragen.

Het openlijke en algemeene aanzoek tot onderstand behoort alleen namens de Provinciale Kerkvergadering, of, keurt de Synodale Commissie het goed, namens geheel de Kerk te geschieden.”

Dit goedvinden werd bij bepaling van 1866 te Amsterdam (Art. 127) ook tot het hulpvragen aan Buitenlandsche Kerken uitgestrekt.

Vooraf was reeds te Hoogeveen in 1860 een andere vraag beantwoord (Art. 136): „dat voortaan de armen moeten worden onderhouden ter plaatse van hun lidmaatschap.”

En later is te Groningen (1872) verklaard (Art. 152): „Art. 83 D.K. zegt duidelijk, dat de Diaconie geen reisgeld behoeft te geven, als er geen genoegzame redenen tot vertrek bestaat, doch dat de arme niet verhinderd kan worden te vertrekken, en

De Gemeente, waar hij zich vestigt, geen regt heeft te weigeren hem als lid te ontvangen.” (nl. om deze oorzaak) doch overigens vrij is met hem te handelen naar bevind van zaken.”

Op elke Synodale Vergadering der Nederduitsche Gereformeerde Kerken is de zaak van het Diaconaat besproken.

Rotterdam gaf in 1887 de beginselen aan (Art. 58) en deed het Diaconaal Congres (Art. 59) houden.

Utrecht trok zich in 1888 de vragen van Zondagsrust en van de verhouding tusschen patroon en werkman aan, keurde het 1 Juli 1887 gehouden Diaconaal Congres goed (Art. 85), raadde sterk aan het houden van Diaconale Conferentiën, drong aan op het geven van kosteloze geneeskundige hulp in de achterbuurten van groote steden, ontraadde het ordenen van Diaconessen; maar wees op de wenschelijkheid van „helpsters” in minder officieelen vorm en van het opwekken der particuliere barmhartigheid, wanneer ziekenverpleging noodig is; en drong aan op het verbinden van Diaconale samenkomsten en van vergaderingen over deze belangen met gemeenteleden aan de Classicale Vergaderingen.

³⁰ *Besluitvorming ter synode*: de synode stemt in met het intrekken van de bepalingen inzake “leeskerk en catechisatie” (*Acta 1893*, Voorstellen bij art. 163).

³¹ *Besluitvorming ter synode*: de synode stemt in met het voorstel om de bepalingen inzake “oordeel over de geschiktheid van verkozen ambtsdragers” in substantie te behouden (*Acta 1893*, Voorstellen bij art. 163).

In 1889 werd dit door deze Synode nader overwogen (Art. 143), en later (Art. 187) aan dergelijke vergaderingen op grond der Kerkenordening als officieel karakter ontzegd; maar een langs deze weg officieus streven naar eenparigheid aanbevolen.

Te Leeuwarden werd in 1890 (Art. 66) het volgend besloten: „dat betere regeling zou kunnen getroffen worden:

1o. Door er met nadruk op te wijzen, dat de diaconale conferenties niet anders mogen beschouwd dan als samenkomsten van particuliere personen, die wel in het ambt staan, maar, evenmin als herders en leeraars op hun „predikanten-conferenties” besluiten kunnen nemen, die bindend zijn voor de Kerken.

2o. door het toelaten van diakenen met adviseerende stem op de Classicale vergaderingen, om de Cl. te dienen van advies in zaken, het diaconaat betreffende, en dat daartoe de diaconie deputeere één of – zoo een diaconie een gewichtige zaak heeft – meer broeders uit haar midden.

3o. door, wanneer de gezamenlijke Kerken tot het in het leven roepen van stichtingen van barmhartigheid besluiten, en deze stichtingen op naam moeten staan, met de gevolgen van dien, contractueel te handelen, hetzij door een „Kerkelijke Kas” eener plaatselijke Kerk, hetzij door een dergelijke vereeniging ad hoc.

En voorts:

„dat tegen het in beginsel toepassen van de gedachte der bedoelde Weselsche artikelen omtrent het tweërlei soort Diakenen in art. 25 D.K. geen bezwaar kan opleveren. Zij acht zulk een uitbreiding van het Diaconaat, waarbij dit, om met de meergenoemde memorie-Arnhem te spreken, „niet één, maar twee handen tot zijn dienst zou hebben,” vooral in groote steden zeer gewenscht; en meent zelfs nog een stap verder te moeten gaan; en U te adviseeren, de diaconie ook op de hulp, die men van de zusters der Gemeente als diaconessen zou kunnen verkrijgen, te moeten wijzen.

Maar voor nadere regeling werd deze zaak toen nog niet rijp geacht.

Over het komen van adviseerende diakenen op de Classen zeide 's Gravenhage in 1891 (Art. 29): „dat het wel wenschelijk, maar niet verplichtend, te achten was; vooral, omdat behalve de algemeene vraag van art. 41 D. Kerkenordening, niet op elke Classicale Vergadering bijzondere Diaconale zaken aan de orde zijn.” Voorts (Art. 68): „dat de regeling der diaconale werkzaamheden staat aan den Kerkeraad, maar met recht van appèl beiderzijds op de meerdere vergaderingen.” En, eindelijk, dat men van „diaconiescholen”- of „armenscholen”- stichting zich onthoudende (Art. 75), ten aanzien van het Lager Onderwijs ook zal werken „door het oefenen van barmhartigheid tegenover arme of minbedeelde ouders. Dit zou dan kunnen geschieden door de Diaconie, het orgaan voor de kerkelijke barmhartigheid.”

Deputaten, oordeelende, dat uiteraard eerst hulp in eigen kring, allereerst bij vrienden en verwanten, en vervolgens bij eigen Kerk en samenkomst van Kerken, en eerst bij onvermogen ALLER Kerken hier te lande bij het Buitenland dient gezocht te worden (een en ander met uitzondering van groote sociale-, locale- of nationale onheilen) en derhalve hulp vragen op anderen weg is af te keuren,

b) dat Art. 83 K.O. geen verduidelijking behoeft; nu het te Hoogeveen in 1860 over de plaats van verzorging der armen bepaalde in het beginsel van de zelfstandigheid der plaatselijke Kerken (erkend met de erkenning der Kerkenordening van 1619) genoegzaam besloten ligt,

c) dat in vele gevallen de hulp van zusters der Gemeente door den aard der voorkomende zaken geëischt en geleerd wordt, en dus geen besluit eener Synode behoeft,

d) dat de ondersteuning van on- of minvermogene ouders ten aanzien van het schoolgaan hunner kinderen onafwijsbare eisch is voor de Gereformeerde Diaconieën,

e) dat de vragen over regeling van Diaconalen arbeid en over vertegenwoordiging der Diaconieën in de meerdere vergadering hare beantwoording vinden in het onderscheiden (door Kerkenordening en Liturgische Formulieren) van het regeer-ambt en het barmhartigheids-ambt, en bovendien de noodige invloed door het doen doorzenden van stukken of door het komen in hooger beroep geoefend kan worden,

f) en, eindelijk, dat de vraag naar de ontwikkeling van het Diaconaat in den zin der Weselsche Artikelen en door het gebruik maken van Diaconessen van te ingrijpende aard is, om als herziening van Huishoudelijke Bepalingen te worden aangemerkt,

Adviseeren:

1. Uit te spreken, dat de Christelijke Scholen het Lager Onderwijs behooren te geven tot den kostenden prijs; en de Diaconieën de on- of minvermogene ouders in de Kerken moeten in staat stellen, hun kinderen dit onderwijs te

doen genieten; wanneer dezen niet op andere wijze hierin kunnen geholpen worden,

2. te verklaren, dat voor geen lid eener Gereformeerde Kerk buiten den Kerkelijken weg de liefdadigheid mag worden ingeroepen (behouden bij groote sociale-, locale-, provinciale- of nationale onheilen) tenzij eerst een beroep der betrokken Diaconie op de zuster-diaconieën van Classis, Provincie, en land onvruchtbaar zij gebleken;

3. te benoemen Deputaten, om de vragen te overwegen, in hoeverre hervorming, vertegenwoordiging en aanvulling door Diaconessen-arbeid, van den arbeid der Diaconieën wijziging der Kerkenordering mocht noodig maken, en voorts advies te geven, en, zoo noodig, concept-bepalingen gereed te maken voor de eerstvolgende Generale Synode, welke dan uiterlijk drie maanden te voren bij de Kerken moeten zijn ingekomen.³²

26. Op verwant gebied beweegt zich Art. 156 der Synode van 1872: „De Synode verklaart, in overeenstemming met het verzoek van Overijssel, dat de kerkvoogden noch in de regeering noch in het beheer van de stoffelijke goederen der gemeente, eene beslissende stem in den Kerkeraad hebben.”

Deputaten, overwegende, dat hier Artt. 30 en 84 der Kerkenordering het vaststellen van een algemeene regeling niet toelaten; maar dat, anderzijds, toch wel eenige aanwijzing der beginselen mag geplaast worden, tegenover velerlei gevaar in deze, stellen voor, in deze de volgende uitspraak te doen:

De in Generale Synode samengekomen Gereformeerde Kerken in Nederland maken geene regeling, behoudens het aan haar in ééne Synode samenzijn ten grondslag liggende óók op dit gebied (vereenigingsvoorwaarden, Hoofdstuk X), op het gebied der kerkelijke goederen, omdat in deze nòch eenige „meerdere vergadering” nòch eenige persoon of vereeniging van personen; maar alleen de Diaconieën of de geheele Kerkeraden der plaatselijke Kerken (elke in eigen Kerk) te beslissen hebben.³³

II. VAN DE SAMENKOMSTEN.

A. VAN DE CLASSEN.

27. Ten aanzien van de „meerdere vergaderingen” in het algemeen of van de Classen in het bijzonder hebben Deputaten Uwe aandacht te richten op de volgende bepalingen:

In zake *hooger beroep* is door de Generale Synode op 17 Juni 1892 overgenomen de bepaling in art. 151 der Synode van 1877 te Utrecht. Derhalve is in de Vereenigingsvoorwaarden (Hoofdst. V Art. 3 sub b) „voorshands” bepaald; „van hooger beroep moet, binnen 14 dagen na de ontvangst der uitspraak kennis worden gegeven aan den Scriba der vergadering, door wier besluit men zich bezwaard acht.”

Deputaten, oordeelend, dat in de Kerk geen plaats mag zijn voor rechtskrenking of gemis aan rechtszekerheid uit gemis aan Kerkrechtelijke kennis, en dat bezwaren er niet op louter formeele gronden mogen op zijde gezet worden, nòch ook een kring van reglementenkenners in het leven geroepen, die tot hiërarchisme en clericalisme zou kunnen leiden, en dat derhalve

³² *Besluitvorming ter synode*: deputaten bieden dit voorstel aan tot omwerking (*Acta 1893*, Voorstellen bij art. 163). De synode gaat er niet op in.

³³ *Besluitvorming ter synode*: de synode stemt in met het intrekken van de bepalingen inzake “beheer van kerkelijke goederen” (*Acta 1893*, Voorstellen bij art. 163).

(naar het woord der Schrift) alleen „weinige” en „noodzakelijke” dingen moeten opgelegd worden;
bovendien oordeelend, dat uit het wegvallen dezer bepaling hoogstens eenige vertraging zal kunnen voortkomen,
stellen voor, deze bepaling vervallen te verklaren.³⁴

28. Ten aanzien van bij de credentiebrieven te voegen *bindende instructiën*, heeft zich de Voorloopige Synode van Utrecht in 1888 uitgesproken. In Art. 34 harer Acta staat in deze het volgende, hare afgevaardigden ten aanzien van punten, tot wier bespreking de Synode juist samenkomt, nooit anders te binden dan aan Gods Woord en aan de vigeerende Kerken ordening en voor de eindbeslissing zich slechts dan het recht van instemming en medewerking voor te behouden, als het te nemen besluit het wezen of bestaan harer Kerken naar den maatstaf van Gods Woord krenken zou.”

Deputaten achten deze regel zeer juist. Dergelijk binden van afgevaardigden schijnt hun verkeerd, o.a. omdat de keuze der afgevaardigden en hunner secundi aan de zendende Kerken staat, om het recht van gravamen, appèl en protest voor personen en Kerken, en om de uitdrukkelijke bepaling van Art. 31 K.O. Juist echter om dit alles, en bovendien om de vermoedelijke zeldzaamheid van dergelijke gevallen, een bepaling in deze overbodig achtend, adviseeren zij, dit besluit vervallen te verklaren.³⁵

29. Een vraag, die mede gebracht kan worden tot het onderzoek naar de beslissing in Kerkelijke samenkomsten, is de vraag over beslissing door het lot. De Synode, die in 1860 te Hoogeveen bijeen was, heeft (blijkens Art. 94) in deze het volgende gezegd:
„Op de vraag volgens Art. 19 der circulaire, wanneer men het lot in vergelijkte bedieningen of zaken mag gebruiken? heeft de Vergadering geantwoord en besloten, alleen dan, wanneer door stemming de zaak niet uitgemaakt kan worden.”

Deputaten, oordeelende, dat deze bepaling in den aard der zaak gelegen is en dus niet opzettelijk behoeft uitgesproken te worden, stellen voor: deze bepaling als overbodig niet te vernieuwen.³⁶

30. De Voorloopige Synode van Utrecht heeft (Art. 105) in 1888 besloten, hoe met zeer zwakke Kerken te handelen zij. Genoemd Artikel zegt:
„Zooveel mogelijk hebbe elke Kerk haar eigen Kerkeraad, al ware het slechts bestaande uit een drietal ambtsdragers. Zeer zwakke Kerken, waar alle zelfstandige formatie nog ondoenlijk is, worden door de Classis gesteld onder de zorg eener genabuurde Kerk, terwijl zij toch zoo mogelijk één Ouderling en één Diaken hebben. Voor den dienst des Woords is mogelijk en aanbevelenswaardig eene combinatie van Kerken, mits onder toestemming van de Classe, opdat niet verschillende Kerken zoo maar samengesmolten worden en de plaatselijke voortzetting der reformatie worde tegengehouden of feitelijk afgesneden.”

Deputaten, overwegende, dat feitelijk al het hier bepaalde reeds is gegeven in Hoofdstuk I en II der Vereenigingsvoorwaarden, en dus herhaling overbodig mag heeten, hebben voor te stellen: genoemde bepaling vervallen te verklaren.³⁷

³⁴ *Besluitvorming ter synode*: deputaten stellen voor alle bepalingen inzake “termijn van appèl” in te trekken. Uiteindelijk besluit de synode: “Hooger beroep tegen eenige uitspraak eener Kerkelijke Vergadering moet vóór de eerstvolgende samenkomst der meerdere vergadering, waarop men zich beroept, geschieden met kennisgeving aan den Scriba der Vergadering, door wier besluit men zich bezwaard acht. Bij elke uitspraak moet hiervan worden kennis gegeven aan de belanghebbenden.” (*Acta 1893*, art. 185).

³⁵ *Besluitvorming ter synode*: de synode stemt in met het intrekken van de bepalingen inzake “bindende lastbrieven” (*Acta 1893*, Voorstellen bij art. 163).

³⁶ *Besluitvorming ter synode*: de synode stemt in met het intrekken van de bepalingen inzake “beslissing door het lot” (*Acta 1893*, Voorstellen bij art. 163).

³⁷ *Besluitvorming ter synode*: de synode stemt in met het intrekken van de bepalingen inzake “regeling voor zwakke Kerken” (*Acta 1893*, Voorstellen bij art. 163).

31. De Synode van 1882 te Zwolle heeft (Art. 255) bepaald: „De Synode beveelt aan, dat voor alle algemeene zaken, in elke klasse, iemand zij, die op eene bepaalde zaak de aandacht vestigt, opdat er geregelden gang in iedere zaak zij.”

Deputaten, oordeelende dat dit op den, in Art. 35 omschreven, weg van den Praeses, en voorts op dien der belanghebbende Deputaten of partijen ligt, adviseeren U, deze raadgeving als onnoodig, nu niet te herhalen.³⁸

32. Mede in dit verband vinde de vraag behandeling, hoe over het Consulentenschap te denken zij. In verband met Art. 4 der Kerkenordering („en voorweten en advies der Classis”), is het reeds eenigermate behandeld bij punt 14 van dit rapport (blz.19); maar behoort voorts hier tehuis.

Door de Nederduits Gereformeerde Kerken is in deze in 1887 te Rotterdam (Art. 41) bepaald: „dat de dienaren des Woords, die naar aanwijzing der Classikale Vergadering namens de Kerken waarin zij dienen vacante Kerken als Consulenten bijstaan, slechts eene raadgevende stem hebben in den Kerkeraad. Kerkeraden kunnen ook zonder hen vergaderen; echter blijft het in het belang der Kerk zelve altijd geraden, zooveel mogelijk in overleg met de Consulenten te handelen.”

En te 's Gravenhage in 1891 (Art. 34) wordt uitgesproken in zake Art. 8 K.O.: „bij de Kerkeraadssatsten zien men voorts of de Consulent wel geteekend heeft.”

De Christelijke Gereformeerde Synode te Assen heeft (Art. 150) in 1888 verklaard:

„De Classes zullen de herderlooze Gemeenten onder de leeraars verdelen, opdat zij met hen consulteeren; en de leeraren zijn gehouden om met raad en daad die Gemeenten bij te staan in die zaken, waarin de Kerkeraden hunnen raad en hulp inroepen, en bij het beroepen van een leeraar tegenwoordig te zijn.”

En de dries Amsterdamsche Synoden van 1892 bepaalden ten aanzien van de „Roeping tegenover achtergeblevenen” (Hoofdst. II in Artt. 4 en 5):

„De Classe, die ingevolge Art. 3 in dezen tot handelen geroepen wordt, zal alsdan een Consulent voor zulk eene plaats”

[nl. een nog niet ontkomen Kerk]

„aanwijzen, of desnoods van eene naburige Classe vragen, zich daarbij richtende naar de wenschen van de belijders te dier plaatse, ook wat de wijze van reformatie aangaat.

De aldus aangewezen Consulent zal, naar de regelen der Dordtsche Kerkenordering, de belijdenis te dier plaatse leiden bij de instelling van Ambten en Diensten, mits zonder overhaasting en met de noodige omzichtigheid.”

Deputaten, overwegend, dat dit geen zaak is eener Generale Synode; maar een louter Classicale zaak, adviseeren U, krachtens Art. 30 K.O., bepaling in deze aan de Classen over te laten.³⁹

33. Met het oog op Art. 44 der Kerkenordering is door de Zwolsche Synode van 1882 (Art. 241 en Bijlage VIII) een Reglement en model opgesteld voor Kerkvisitatie.

Deputaten ziende, dat de Dordtsche Synode in deze geen nadere bepaling gegeven heeft, en dus deze zaak geen zaak voor algemeene regeling geacht heeft, gelijk ook Art. 44 K.O. deze zaak aan de Classen opdraagt, stellen U voor, alle Synodale bepalingen ten deze in te trekken.⁴⁰

B. VAN DE PARTICULIERE SYNODEN.

34. De Christelijke Gereformeerde Synode van Rotterdam heeft in 1885 een protest behandeld tegen de in eene der Provinciën gebruikelijke wijze van Synode houden; daar kwamen 16 Ouderlingen tegen 25 Predikanten.

³⁸ *Besluitvorming ter synode*: de synode stemt in met het intrekken van de bepalingen inzake “Classicaal zaakgelastigde” (*Acta 1893*, Voorstellen bij art. 163).

³⁹ *Besluitvorming ter synode*: de synode stemt in met het intrekken van de bepalingen inzake “het Consulentenschap” (*Acta 1893*, Voorstellen bij art. 163).

⁴⁰ *Besluitvorming ter synode*: de synode stemt in met het intrekken van de bepalingen inzake “Reglement voor Kerkvisitatie” (*Acta 1893*, Voorstellen bij art. 163).

Dienvolgens is (Art. 135) uitgesproken; „De Synode oordeelt, dat de bepaling der Dordtsche Kerkorde aangaande de Provinc. Synode moet nageleefd worden. Zij acht het evenwel niet noodig, de Classis aan vier afgevaardigden, twee predikanten en twee ouderlingen, te binden, doch zoo men al van het aantal afgevaardigden door omstandigheden afwijkt, moet het getal afgevaardigden ouderlingen aan dat der predikanten gelijk zijn, tenzij door vacaturen geen genoegzaam aantal predikanten in eene Classis aanwezig is. In dit geval worde de plaats der predikanten door ouderlingen ingenomen.

Deputaten, overwegende, dat door het in deze onveranderd erkennen van de Kerkenordering genoemde bepaling vervallen is; en dat voorts, hetgeen van de vervanging door Ouderlingen gezegd is, als in den aard der verwantschap van het regeer-ambt en van de regeer-vergaderingen gelegen geen afzonderlijke uitdrukking behoeft, adviseeren U, deze bepaling niet opnieuw in te voeren ¹⁾.⁴¹

35. Ten aanzien van Deputaten der Provinciale Synodes is te Zwolle in 1854 (17de Sessie; Art. 5) verklaard „dat in den eerstvolgenden tijd het getal gedeputeerden der Prov. Synode” [nl. voor de preëmptoire examina] „niet kleiner mag zijn dan vijf.”

Deputaten adviseeren U, deze bepaling als overbodig, niet te bestendigen.⁴²

36. De Christelijke Gereformeerde Synode van Leeuwarden, 1891, heeft (Art. 78) de wenschelijkheid uitgesproken; „dat de Classen, in gevallen van ontzetting van leeraren uit het ambt, gebruik maken van de in Art. 49 [nl. der K.O.] voorgestelde assistentie.”

Deputaten meenen U te moeten adviseeren, dit besluit, als òf met de vrijheid van Art. 30 K.O. strijdende òf als ten eenenmale overbodig, vervallen te verklaren.⁴³

37. Ten aanzien van de kosten der verschillende Synoden, is in Art. 3 c en d van Hoofdstuk V der Vereenigingsvoorwaarden „voorshands” een en ander bepaald, waarvan Deputaten oordeelen, dat de juistheid en noodzakelijkheid er van voor de hand liggen. Zij stellen U derhalve voor:

¹⁾ Naar aanleiding der bepalingen in zake Particuliere Synoden is tevens de aandacht van Deputaten gevallen op het met Art. 47 K.O. onbestaanbare der samenvoeging (Hoofdst. IV, Art. 5 der vereenigingsvoorwaarden) van slechts 3 Classen tot Provinciën in Overijssel, Utrecht en Noord-Brabant. Art. 47 tocht stelt als minste getal vier Classen. – Splitsing van Classen, of wijziging van Provinciale grenzen dient, huns inziens, hierin te voorzien. Te handhaven hetgeen bepaald was: „De kosten voor de Generale Synoden zullen gedragen worden door gezamenlijke Provinciale Synoden. Deze kosten en die der Deputaten van de vorige Generale Synode worden verrekend en voldaan vóór het uiteengaan der Synode.”

Twee der Deputaten wenschen hier ingevoerd te zien:

„Voor elke Provincie evenveel.”

Verder stellen Deputaten weer eenparig voor:

„De voorziening in de kosten der Prov. Synoden, der Classen, en beider deputaten, staat aan de regeling dier vergaderingen zelve, met dien verstande, dat gerekend wordt met het aantal en de kracht der Kerken.”⁴⁴

⁴¹ *Besluitvorming ter synode*: de synode stemt in met het intrekken van de bepalingen inzake “aantal afgevaardigden ter Provinciale Synode” (*Acta 1893*, Voorstellen bij art. 163).

⁴² *Besluitvorming ter synode*: de synode stemt in met het intrekken van de bepalingen inzake “aantal Deputaten ad examina” (*Acta 1893*, Voorstellen bij art. 163).

⁴³ *Besluitvorming ter synode*: de synode stemt in met het intrekken van de bepalingen inzake “hulp bij ontzetting van Leeraren” (*Acta 1893*, Voorstellen bij art. 163). In het voorstel van deputaten klopt de nummering van dit onderdeel uit het Rapport niet. Vermeld wordt nummer 39, terwijl is bedoeld nr. 36.

C. VAN DE GENERALE SYNODEN.

38. Deputaten hebben hier de volvoering van hun mandaat in den engsten zin. Inzake de huishouding der Generale Synode zelven hebben zij te wijzen op de volgende bepalingen:
Op het voetspoor der Synoden van 1836 en 1837 is in 1854 (Art. 76) opgesteld, en in 1857 te Zwolle (Art. 17) bevestigd, een „Openlijke Verklaring” van instemming met de Belijdenisschriften, bij den aanvang van elke Synode te doen.

Deputaten oordeelende, dat hiervoor is die eerste tijden van Reformatie alleszins oorzaak was, oordeelende, dat nu deze oorzaak niet zoozeer aanwezig is; dewijl nu de Kerken, wat hare leer aangaat, voldoende bekend zijn in den lande,
oordeelende tevens, dat de inhoud der Credentie-brieven en voorts Art. 43 der Kerkenordering voldoende waarborgen bieden,
stellen evenwel voor, ter wering van misverstand of lastering, dergelijke openlijke verklaring te laten bestaan.⁴⁵

39. De Synode van Zwolle in 1854 (Art. 12) heeft bepaald, dat de stukken der Synoden onder bewaring van een Kerkelijk archivaris zullen zijn.
In 1879 is te Dordrecht nog hierbij bepaald (Art. 204): „Indien iemand van een of ander stuk uit het Archief wenscht gebruik te maken, heeft hij zich te wenden tot de Synodale Commissie, die met den Archivaris over dat verzoek zal beraadslagen.”
De Nederduitsche Gereformeerde Kerken hebben te Utrecht (Artt. 25 en 93) in 1888 en te 's Gravenhage in 1891 (Art. 195) eene Kerk tot bewaring der Archieven aangewezen.

Deputaten, overwegende, dat het in 1879 beslotene sinds 1891 onuitvoerbaar is; en dat toch wel wenschelijk is, den toegang tot Archieven niet slechts aan één persoon te binden, stellen voor:

- 1o. Dat al de oude en nieuwe archieven beiderzijds worden overgebracht en gesteld onder de hoede van den Kerkeraad (of de Kerkeraden) van een der Kerken;
- 2o. Dat deze Kerk als Deputaat der Synode in deze zorg drage voor de ordening, de bewaring, en den toegang dezer archieven onder gehoudenheid van Rapport aan de eerstvolgende Generale Synode;
- 3o. Dat bij de visitatie dezer Kerk ook naar den toestand van dit archief dient onderzocht te worden, waartoe het moderamen dezer Synode de betrokken Classis uitnoodige.⁴⁶

40. De Synoden van 1854 (Art. 13) te Zwolle en 1857 (Art. 34) te Leiden hebben zich ook beziggehouden met een Kerkelijk zegel. De Synoden van 1892 te Amsterdam hebben zich, ondanks voorstellen in deze, met deze zaak niet beziggehouden.

⁴⁴ *Besluitvorming ter synode*: deputaten vragen van de synode uitspraak over het blijvende “verschil van mening tusschen Deputaten onderling” in dit geval (*Acta 1893*, Voorstellen bij art. 163). De synode gaat er verder niet op in.

⁴⁵ *Besluitvorming ter synode*: de synode stemt in met het voorstel om de bepalingen inzake “verklaring van instemming met de Belijdenis door de Synoden” in substantie te behouden (*Acta 1893*, Voorstellen bij art. 163).

⁴⁶ *Besluitvorming ter synode*: de synode besluit: “1e. De archieven der Generale Synoden beiderzijds worden bijeengebracht, en gesteld onder de hoede van den Kerkeraad (of de Kerkeraden) van ééne der Kerken, tegen afgifte eener verklaring, dat zij ten allen tijde, op eerste aanvraag, al de Archieven zal in handen stellen van de door deze Generale Synode met name te benoemen Deputaten. 2e. Deze Kerk heeft, als Deputaat der Generale Synode in deze, zorg te dragen voor de ordening, de bewaring en den toegang dezer Archieven, onder gehoudenheid tot Rapport aan de eerstvolgende Generale Synode. 3°. Bij de visitatie dezer Kerk dient ook naar den toestand van dit Archief onderzocht te worden, waartoe deze Synode de betrokken Classis uitnoodigt.” (*Acta 1893*, Voorstellen bij art. 163; art. 186).

Deputaten stellen U voor, dat de Kerken op deze Synode een zegel aanneme, en doen vervaardigen.

Nadere voorstellen te doen in deze, ligt meenen zij, buiten hunne bevoegdheid.⁴⁷

41. De Synode van Franeker, 1863, heeft in Art. 81 bepaald „dat in 't vervolg de besluiten door de Synode genomen, ook door de Synode zelve aan de betrokkene Kerkbesturen of personen worden bekend gemaakt.” Anderzijds geschiedde dergelijke bekendmaking door de Scribae der Kerkelijke Vergaderingen, voor zoover het niet op den weg lag der ter Synode afgevaardigden.

Ter wering van onzekerheid stellen Deputaten voor:

1. Dat alle besluiten over particuliere zaken en alle benoemingen door de Scribae der Synoden schriftelijk ter kennis van de belanghebbenden moeten gebracht worden, ook al mochten zij aanwezig zijn.
2. Dat aan elken Kerkeraad voor rekening der gezamenlijke Kerken een exemplaar worde gezonden van de Acta van elke Generale Synode en desgelijke aan elken ter Synode opgetreden primus- of secundus-afgevaardigde en adviseur.⁴⁸

Met dit derde punt is dan tevens het in Zwolle in 1882 (Art. 198) beslotene vereenigd met de praktijk der Nederduitsche Gereformeerde Kerken; en daarmee èn het rapporteeren èn het kennen van de besluiten der Synoden gemakkelijk gemaakt.

42. Te Amsterdam is in 1866 bepaald, (Art. 3): „dat voortaan geene Oud-Ouderlingen mogen worden afgevaardigd.”

Deputaten stellen voor: Deze bepaling, als in Art. 50 K.O., waaraan men zich ook in dit geval stiptelijk heeft te houden, aangewezen en dus overbodig, te laten vervallen.⁴⁹

43. In dezelfde vergadering (Art. 144) is besloten: „dat voortaan de Synodale Vergadering met eene redevoering door den Praeses van de vorige Synode, en bij diens afwezigheid door den Vice-Praeses, zal worden geopend.”

Deputaten wenschen, de beslissing in deze aan de tegenwoordige Synode over te laten.⁵⁰

44. In 1877 te Utrecht heeft men (Art. 126) het besluit genomen: „dat de Synode voortaan zal aanvangen op den derden Dinsdag in de maand Augustus.”

Deputaten, oordeelende, dat dergelijke tijdsbepaling liever in de vrijheid der Synoden-zelven moet gelaten (en haar ook niet kan ontnomen) worden, en dat dit ook in de woorden van Art. 50 en in den geest van Art. 41 der Kerkenordering besloten ligt, adviseeren tot het weglaten dezer bepaling, echter daarbij uitsprekende de wenschelijkheid, hiervoor het allerlaatst der maand Augustus te kiezen.⁵¹

⁴⁷ *Besluitvorming ter synode*: de synode stemt in met het voorstel om de bepalingen inzake “kerkelijk zegel” in substantie te behouden (*Acta 1893*, Voorstellen bij art. 163).

⁴⁸ *Besluitvorming ter synode*: deputaten bieden dit voorstel aan ter omwerking (*Acta 1893*, Voorstellen bij art. 163). De synode gaat er verder niet op in.

⁴⁹ *Besluitvorming ter synode*: de synode stemt in met het intrekken van de bepalingen inzake “afvaardiging van Oud-Ouderlingen” (*Acta 1893*, Voorstellen bij art. 163).

⁵⁰ *Besluitvorming ter synode*: de synode gaat verder niet in op dit “geheel nieuwe voorstel” (*Acta 1893*, Voorstellen bij art. 163).

⁵¹ *Besluitvorming ter synode*: de synode stemt in met het intrekken van de bepalingen inzake “tijdsbepaling der Generale Synoden” (*Acta 1893*, Voorstellen bij art. 163).

45. In Art. 252 der in 1882 te Zwolle gehouden Synode staat het volgende besluit:
„ dat voortaan van elk adres, dat van haar uitgaat, bepaald zal worden, of het al dan niet tijdens hare zittingen opgesteld en goedgekeurd worden zal.”

Deputaten overwegende, dat voor dergelijke – reeds door genoemde Synode zelve niet gewichtig geachte - bepaling geen noodzakelijkheid bestaat, en onnoodige vermenigvuldiging van bepalingen bedenkelijk achtend, stelt U voor; in deze zaak geen bepalingen te maken.⁵²

46. Inzake adressen niet van – maar aan – de Generale Synoden werd te Rotterdam (1885) besloten (Art.254): „Geen verzoekschriften, van welken aard ook, op de Agenda. Alle protesten moeten ingezonden zijn op den dag van de opening der Synode.”

Anderzijds heeft men in 1889 te Utrecht bepaald (Art. 152), dat men zich in deze zorgvuldig aan het volgen van den weg der Kerkelijke vergaderingen houde. En in 1890 (Art. 88) te Leeuwarden: „Inzending van bezwaarschriften tegen Classisbesluiten.”

(Men bedenke hierbij, dat de Classen toen met Provinciën gelijkstaande Classen-Combinatiën waren)
“moet minstens twee maanden voor de opening geschied zijn.”

Evenwel zijn èn in 1891 en in 1892 ook later ingekomen punten behandeld.

Deputaten op dezelfde gronden als bij punt 27 oordeelend, dat in deze de meest mogelijk vrijheid moet gelaten, adviseeren U: in deze geenerlei bepaling te maken.⁵³

47. Nog is te Rotterdam in 1885 uitgesproken (Art. 64): “De Vergadering is van oordeel, dat zij het recht heeft om in Comité te vergaderen. Evenwel oordeelt zij, dat er zoo weinig mogelijk gebruik van gemaakt moet worden. Het op de Synode in Comité behandelde mag op eene Provinciale Vergadering medegedeeld worden, mist deze, bij de mededeeling, ook zelve in Comité overga.”

Deputaten, overwegend, dat de aard der te behandelen zaken, de verhouding der afgevaardigden tot hunne zenders, en de uitspraken en praktijk beiderzijds in deze, een opzettelijke bepaling overbodig maken, stellen voor: dat deze zaak in de vrijheid der Kerkelijk Vergaderingen gelaten, en derhalve in deze niets bepaald worde.⁵⁴

48. Ter Voorloopige Synode van 's Gravenhage in 1891 (Art. 8) is ontkennend beantwoord de vraag, of de beperking van Art. 41 K.O. ten aanzien van het Praesidium der Classen ook de Generale en Provinciale Synoden geldt.

Deputaten, overwegend, dat – afgezien van elke oordeelvelling in deze – hier in elk geval geen sprake kan zijn van eenigerlei bepaalde regeling; dewijl zulke benoemingen in elk geval zeldzaam zullen zijn, en (om het gevaar, dat Art. 84 K.O. geschonden worde; en Clercalisme of hiërarchisme insluipe) zullen moeten zijn, adviseeren Uwer vergadering: In deze geenerlei besluit tot regel te stellen; maar de zaak, wanneer zij voorkomt, te laten aan het oordeel der daarbij betrokken Synoden.⁵⁵

⁵² *Besluitvorming ter synode*: de synode stemt in met het intrekken van de bepalingen inzake “adressen van deze Synoden uitgaande” (*Acta 1893*, Voorstellen bij art. 163).

⁵³ *Besluitvorming ter synode*: de synode stemt in met het intrekken van de bepalingen inzake “adressen aan deze Synoden” (*Acta 1893*, Voorstellen bij art. 163).

⁵⁴ *Besluitvorming ter synode*: de synode stemt in met het intrekken van de bepalingen inzake “vergaderen in comité” (*Acta 1893*, Voorstellen bij art. 163).

⁵⁵ *Besluitvorming ter synode*: de synode stemt in met het intrekken van de bepalingen inzake “het Praesidium” (*Acta 1893*, Voorstellen bij art. 163).

Ten laatste kan in deze Afdeeling nog de vraag ter sprake komen, hoe nu over de voorwaarden van vereeniging der Gereformeerde Kerken in Nederland (Immers óók “Huishoudelijke regelingen”?) te oordeelen zij. En dan zij de Deputaten vergund, op te merken, dat in deze tien Hoofdstukken moet onderscheiden tusschen een blijvend en een zichzelf als voorbijgaand aanwijzend deel. Blijvend (in den zin van: niet door eenige in 1892 benoemde Deputaten te onderzoeken) zijn uiteraard, die bepalingen, die de beginselen aanwijzen (Dus Hoofdstuk I, II, en VI), en die het gemeenschappelijk bezit regelen (Hoofdstuk X). De Hoofdstukken III, VII, VIII, en IX komen door daarin aangewezen Deputaten bij de Synode in behandeling. Hoofdstuk IV is ten eenenmale gewijzigd door de toepassing van zijn eigen bepalingen krachtens Artikel 19 der Acta van 17 Juni 1892. En Hoofdstuk V is krachtens Artikel 4 daarvan op deze Synode vanzelve vervallen, en vervangen door hetgeen naar aanleiding van het bij deze aangeboden Rapport zal besloten zijn.

III. VAN DE LEER, SACRAMENTEN, EN ANDERE CEREMONIËN.

49. In 1836 is te Amsterdam inzake onderteekening der Belijdensschriften (Art. 70) het volgende besloten: “De tegenwoordige Herders en Leeraars zullen, een iegelijk in zijne Provincie, door de onderteekening van het oude verbindingsformulier, zich plegtiglijk, als in de tegenwoordigheid Gods, verbinden aan de leer en dienst en tucht der Christelijke Gereformeerde Kerk in Nederland; hetzelfde zal in elke Gemeente geschieden door de Kerkeraadleden, en zal in het vervolg van eenen iegelijken in de dienst tredenden Bedienaar des Goddelijken Woords, Ouderling en Diaken gevorderd worden, opdat daardoor alle dubbelzinnigheid en dubbelhartigheid worde voorgekomen.”

Deputaten, billijk oordeelend, dat zij, die op het naleven van de onderteekening der Belijdenis door de Bedienaren des Woords toezien, ook zelve zich daaraan verbinden zullen; oordeelende, dat dezelfde redenen er voor pleiten; en overwegende, dat het eerste deel van dit besluit reeds in Art. 53 K.O. opgesloten is, alsmede dat het tweede deel ook overeenkomt met de praktijk van een deel der niet door dit Synodebesluit gebonden Kerken, stellen voor:

1. Het eerste deel van dit besluit, als overtollig, te laten vervallen;
2. Ten aanzien van het tweede te bepalen, als besluit dezer Synode: “Art. 53 der Kerkenordening wordt voortaan ook van toepassing geacht voor elken in dienst tredende Ouderling en Diaken bij elke in Diensttreding.”⁵⁶

50. Ten aanzien van gravamina tegen de belijdenis heeft de Voorloopige Synode van Utrecht in 1889 herinnerd, wat onder “gravamen” te verstaan zij, welke de verhouding eener Voorloopige Synode in deze zij, en dat van geëxamineerden in zulk een geval door Deputaten “zulk een gravamen alleen schriftelijk in ontvangst te nemen, en bij hun Rapport aan de Synode toe te zenden” zij. (Art. 171).

⁵⁶ *Besluitvorming ter synode*: deputaten bieden dit voorstel aan ter omwerking (*Acta 1893*, Voorstellen bij art. 163). De synode gaat er verder niet op in.

Deputaten, nauwkeurigheid in deze zeer gewenscht achtende, adviseeren deze bepaling in substantie over te nemen, en mitsdien te bepalen dat ieder, die tegen de onvoorwaardelijke onderteekening der bekende formule van instemming met de Belijdenisschriften eenigerlei bedenking mocht hebben, deze schriftelijk aan het oordeel der betrokken Kerkelijke Vergadering zal hebben te onderwerpen; van welk oordeel dan de voortgang der zaak zal afhangen.⁵⁷

51. Door verschillende Christelijke Gereformeerde Synoden (o.a. 1863 Art. 16; 1872 Art. 23, 1879 Art. 19, en 1882 Art. 25) zijn uitspraken gedaan op het gebied van de Leer der laatste dingen. Deputaten oordeelen, hierover niet te moeten handelen; dewijl uitspraken over eenig punt der Leer niet als “Huishoudelijk Regelingen” zijn aan te merken. Deze uitspraken behoren huns inziens tot het verledene. En zij raden aan, met het geven van uitspraken in deze te wachten, tot dat zich hiertoe in Kerkelijken weg de aanleiding aanbiedt.⁵⁸

52. Ten aanzien van Art. 55 K.O. is in 1863 (Art. 80) te Franeker gezegd: “De Vergadering oordeelt, dat moeilijk kan bepaald worden wat in de Bazuin en de Stem kan worden opgenomen, echter wil zij dat de Redacteuren zullen zorgen dat daarin geene dingen worden opgenomen, die tot de wettige Kerkbesturen behooren.” En in 1866 (Art. 53) te Amsterdam: “De Synode erkent het bezwaarlijk om art. 55 der Dordsche Kerkenordering, in de tegenwoordige omstandigheden in elk opzicht te beleven. Zij acht het evenwel wenschelijk, dat het zooveel mogelijk door de Kerkbesturen, tot handhaving van de zuiverheid der leer, worde onderhouden.”

Anderzijds hebben de Nederduitsche Gereformeerde Kerken in 1890 zich te Leeuwarden (Art. 64) over deze zaak uitgesproken door als haar gevoelen te aanvaarden het volgende Commissie-rapport:

“overwogen, dat het aantal boeken en geschriften, die thans worden uitgegeven, zeker tienmaal grooter is dan in vorige eeuwen, en dat daaronder ook behooren dag- en weekbladen, wier uitgave wel onmogelijk is, wanneer zij van te voren aan Kerkelijke Censuur moeten onderworpen worden; voorts, dat tot de uitoefening van zoodanige Censuur in iedere Classe een genoegzaam aantal geschikt personen zou moeten aanwezig zijn, die voor hun veel omvattenden arbeid ook den noodigen tijd zouden moeten hebben; uit welke overwegingen reeds volgt, dat thans de uitvoering van art. 55 der Kerkenordering wel onmogelijk zijn zou; maar ook buitendien meent uwe Commissie, dat de Geschiedenis wel genoegzaam geleerd heeft, dat uit velerlei oorzaken bedoelde censuur niet doeltreffend is, en er vaak zelfs toe leidt, dat geschiedt, wat in den aanvang der 18e eeuw is voorgekomen, toen de Rotterdamsche predikant J. Fruijtier gecensureerd is wegens de uitgave van zijn nog altijd zeer gewaardeerd werk: “Sions worstelingen”, en terzelfder tijd het zeer kettersche werk: “De Hemel op aarde”, van den Zwolschen predikant van Leenhof met kerkelijk approbatie is uitgekomen. Ook had in vroegere eeuwen de Kerk, als zijnde de publieke Kerk, bij hare pogingen tot wering van schadelijk boeken de hulp en de medewerking der overheid, waarop thans natuurlijk niet meer te rekenen valt, en eindelijk, hangt boekencensuur samen bet beginnelen en begrippen omtrent bestrijding van dwaling, die nog allerlei andere consequentiën zouden meebrengen en die niet op de Schrift zijn gegrond.

Uwe Commissie stelt dus voor, dat de Synode uitspreke, dat het bedoelde middel thans niet uitvoerbaar noch ook nuttig is; edoch zonder daarom het bedoelde artikel der Kerkenordering formeel en finantieel buiten werking te stellen, daar dit door eene voorloopige Synode niet geschieden kan.”

Deputaten, overwegende, dat beiderzijds op vele gronden uitvoering van Art. 55 K.O. in de bestaande omstandigheden onmogelijk is geacht, en herinnerende aan hun vraag in punt 2 van dit Rapport, stellen voor, in deze zaak geene bepaling te maken.⁵⁹

53. Min of meer verwant zijn de bepalingen inzake leerboekjes ten gebruike bij het Catechetisch onderwijs.

⁵⁷ *Besluitvorming ter synode*: de synode stemt in met het voorstel om de bepalingen inzake “gravamina” in substantie te behouden (*Acta 1893*, Voorstellen bij art. 163).

⁵⁸ *Besluitvorming ter synode*: de synode stemt in met het intrekken van de bepalingen inzake “de leer der laatste dingen” (*Acta 1893*, Voorstellen bij art. 163).

⁵⁹ *Besluitvorming ter synode*: de synode stemt in met het intrekken van de bepalingen inzake “boekencensuur” (*Acta 1893*, Voorstellen bij art. 163).

De Christelijke Gereformeerde Synode van Zwolle in 1854 Besloot in deze (23ste Sessie Art. 11 en 24ste Sessie Art. 2): “Dat zij de vermeerdering van vraagboekjes niet behoort te bevorderen, maar bij vernieuwing aan te dringen op het gebruik, vooral van den Catechismus en het Kort Begrip.”

Anderzijds is deze vraag besproken te Rotterdam in 1887 (Art. 51): “Als leerboeken gebruike men den Catechismus of het Kort Begrip. Willekeurig invoeren van andere vraagboeken leidt tot veel kwaad. Bij het onderwijs in de Bijbelsche Geschiedenis voor kleine kinderen zijn aan te bevelen de boekjes van Borstius en van Kessel.”

Te Utrecht in 1888 was gevraagd door de Classe Harderwijk: “Is meerdere, of wellicht de meest mogelijke eenheid in het Catechetisch onderwijs niet wenschelijk?” Waarop het aangenomen (Art. 87) Praeadvies luidde: “Op de vraag van de Classe Harderwijk is het advies der Commissie een stellig ja, in overeenstemming met hetgeen reeds zeer dikwijls door onze oude Classen en Synoden is uitgesproken.”

Deputaten, overwegend, dat de eenparigheid in deze iets mag geacht worden, dat naar Art. 30 K.O. “tot de Kerken der meerdere vergadering in ’t gemeen behoort”, dat nochtans ook in deze de zelfstandigheid der plaatselijke Kerken moet geëerbiedigd worden, en dat èn voor de zuiverheid der leer èn tot openbaring van de eenheid der Kerken èn uit opvoedkundig oogpunt eenheid in deze noodzakelijk is te achten, stellen voor, te bepalen:

1. dat in elke Kerk het voornaamste leerboek zal moeten wezen: het Kort Begrip of der Heidelbergsche Catechismus;
2. dat het al of niet bij deze twee gebruik maken van nog andere boeken in de vrijheid der Kerken dient te blijven.⁶⁰

54. In de Christelijke Gereformeerde Synoden van Leiden in 1857 (Art. 159), op het voetspoor van Art. 102 der Groningsche van 1846, werd het gebruik van Statenbijbels in den Kerkedienst voorgeschreven; in de Groningsche van 1872 (Aart. 86 en 87) tot uitgave van goedkoope Kerkboekjes opgewerkt en tegen het Nederlandsch Bijbelgenootschap gewaarschuwd, met aanbeveling van het Britsche en Buitenlandsche en van het Schotsche.

En anderzijds werd deze vraag in 1839 te Utrecht besproken (Art. 193) en in 1890 (Art. 67) te Leeuwarden.

Deputaten, overwegende, dat de tijd nog niet rijp is voor een zelfstandig optreden der Kerken in deze, dat het Nederlandsch Bijbelgenootschap een betere uitgave heeft geleverd dan voorheen, en dat het Britsch en Buitenlandsche Bijbelgenootschap zich aan Nederland onttrokken heeft,

adviseeren, de oude bepalingen vervallen te verklaren en in DEZE Synode geene andere te maken.⁶¹

55. Met het oog op den Heiligen Doop, is in de eerste plaats de vraag aan de orde, welke Doop als wettig kan erkend worden. Alle vroegere bepalingen in deze der Christelijke Gereformeerde synoden zijn in 1882 te Zwolle (Art. 35) vervangen door deze, die ze alle als omvat: “De Synode besluit, dat de doop van genootschappen of vereenigingen, die formeel met de belijdenis van het trinitarisch geloof gebroken hebben, niet kan erkend worden. Doch, dat overigens, met handhaving van de bepalingen der synode van Groningen 1872, art. 17, en in aansluiting aan de beginselen van Calvijn, aan de belijdenisschriften der Gereformeerde Kerk, en in overeenstemming met de besluiten der Synoden van 1571 tot 1618/19, personen, die hetzij als kinderen, hetzij als volwassenen, den doop ontvangen hebben buiten de Christelijke Gereformeerde Kerk, zoo zij tot haar overkomen, als gedoopten te beschouwen zijn, ingeval zij gedoopt zijn in of vanwege eene Vergadering van Christenen, door een, door zulk een Vergadering geroepen en erkend, dienaar des Woords, met water, en in den naam des Vaders, en des Zoons, en des H.Geestes.”

Anderzijds verklaarde men in Art. 51 van Rotterdam (1887): “De Doop, door leeraren bediend, die kerkelijk geroepen zijn, moet worden erkend, maar ook deze alleen,” en sprak uit verschillende besluiten erkenning van Doopsbedieningen onder het Nederlandsch Hervormd Genootschap verricht.

⁶⁰ *Besluitvorming ter synode*: deputaten bieden dit voorstel aan tot omwerking (*Acta 1893*, Voorstellen bij art. 163). De synode gaat er verder niet op in.

⁶¹ *Besluitvorming ter synode*: de synode stemt in met het intrekken van de bepalingen inzake “Bijbelgenootschappen” (*Acta 1893*, Voorstellen bij art. 163).

Terwijl men voorts nog in 1888 (Art. 95) te Utrecht heeft uitgesproken: “Tot het Sacrament des Heiligen Doops behoort ook het gebruik van de instellingswoorden (Matth. 28:19).”

Deputaten adviseeren, ziende op de betrekkelijke eenstemmigheid beiderzijds, en op het meer en meer onchristelijk worden van vele ongereformeerde kringen, te bepalen: Als Doop wordt erkend elke besprenging met – of onderdompeling in – water, die in, of vanwege, eenigen kring van gedoopten, door eenig in dien kring bevoegd geacht persoon, met het doel om den Heiligen Doop te bedienen is verricht in de Naam des Vaders en des Zoons en des Heiligen Geestes.⁶²

56. Een tweede vraag op dit gebied is: Wie mogen gedoopt worden? Een aanwijzing in deze heeft in 1849 te Amsterdam een Synode gegeven (Hoofdstuk VII) door van kinderen, “wier ouders niet, maar wier grootouders, of een van die beide, leden der Gemeente zijn” te oordeelen: “dat zoodanige kinderen gedoopt zullen worden, indien de grootouders zich met het opzigt over de opvoeding willen belasten,” en op de vraag: “of de kinderen moeten gedoopt worden, wanneer hunne ouders wel door den Doop bij de Gemeente erkend zijn, maar geene belijdenis hebben afgelegd,” te antwoorden: “dat ook die kinderen gedoopt zullen worden.”

In 1854 is (23ste Sessie Art. 7) dit besluit te Zwolle bevestigd.

In 1860 te Hoogeveen is (Art. 106) verklaard “betreffende de vraag, of men kinderen mag doopen van zulke ouders, die geëxcommuniceerd zijn, en welke kinderen na die excommunicatie gewonnen zijn,” – “dat zoodanige kinderen gedoopt zullen worden, in dien de grootouders of wettige doopgetuigen zich met het opzigt over de opvoeding willen belasten en ze geheel voor hunne rekening nemen.”

Deze bepaling is bevestigd in Art. 51 der Middelburgsche Synode van 1869.

Anderzijds is te Leeuwarden in 1890 (Art. 64) op de vraag: “In hoeverre en op welke wijze kan men uit kracht der verbondsbelofte aan kinderen van ouders, die ongedoopt blijven, den H. Doop bedienen?” geantwoord: “dat, wanneer ouders, die zelve geen van beiden gedoopt zij, en dus ook niet als Christenen kunnen erkend worden, hunne kinderen ten Doop presentereen, van zulken Doop de verantwoordelijkheid niet kan worden gedragen. Dit is ook reeds uitgesproken in art. 56 der Kerkenordering met de woorden: Het Verbond Gods zal aan de kinderen der Christenen met den Doop verzegeld worden, welke uitdrukking nader verklaard wordt door de redactie van 1581, waar zij in art. 39 aldus luidt: “Het Verbond Gods zal aan de kinderen der gedoopte Christenen bezegeld worden.” Daar in het geval, waarop de vraag doelt, de ouders blijkbaar op den Christelijken naam althans eenigen prijs stellen, geeft dit natuurlijk aan den Kerkeraad goede aanleiding om de ouders Christelijk te vermanen, te onderwijzen en op te wekken, om allereerste voor zichzelf den Chr. Doop te begeren.”

Te ’s Gravenhage is in 1891 (Art. 67) op de vraag: “Worden er bij de bediening des Heiligen Doops aan kinderen van ouders, die niet tot het Heilig Avondmaal zijn toegelaten, getuigen vereischt?” besloten “enkel in het algemeen te antwoorden, dat het optreden van getuigen is raadzaam te achten.” Voorts is principieele behandeling dezer quaestie tegen de volgende Synode opgedragen aan twee Broederen. Dezen zijn toen echter wegens de vereeniging der Kerken van dit mandaat ontheven.

En in de toegelicht aangenomen voorwaarden van vereeniging te ’s Gravenhage in 1891 wordt nog ten aanzien van deze vraag bepaald in Art. 55 (p. 81 sub 5 en 6); aangaande de in het Hervormd Genootschap blijvenden: “dat zij geen recht op het Sacrament des H. Doops voor hunne kinderen, ... kunnen doen gelden, zoolang zij niet gekomen zijn tot het betuigen van instemming met de belijdenis de Gereformeerde Kerken en zich voegen onder haar Kerkenordering”; en :

“dat de kinderen der geloovigen behooren gedoopt te wezen als zijnde leden der Kerk.”

Deputaten, overwegende, dat deze laatste bepalingen niet in bespreking behoeven te komen, als zijnde (tot zelfs in de bemiddelende formulering: “kunnen doen gelden”) *conditio sine qua non* der vereeniging,

dat wèl de te Leeuwarden benoemde Adviseurs (Amsterdam, Art. 47) in 1892 geweest hebben op de herziening der Huishoudelijke Regelingen; maar nochtans hun mandaat niet op de hiertoe aangewezen Deputaten is overgegaan,

⁶² *Besluitvorming ter synode*: het voorstel tot behoud van de bepalingen inzake “Doopserkenning” (*Acta 1893*, Voorstellen bij art. 163) wordt “naar het advies van een tweetal adviseerende leden verworpen”. Besloten wordt in deze materie “thans geen nadere bepalingen te maken” (*Acta 1893*, art. 188).

dat Doopvragen in dezen zin zich wel telkens in gewijzigde vorm zullen herhalen, en dus of een geheel wetboek voor dergelijk gevallen, of in het geheel geen omschrijving maar behandeling van elk geval afzonderlijk, zullen noodig maken, en dan dit laatste verkieslijk is te achten,

eindelijk, dat toch wel eenige aanwijzing aanstonds is te geven, overwegende dat de Heere Zijn Verbond niet alleen voor de kinderen, maar ook voor de kindskinderen Zijner Bondgenooten geeft; maar dat buiten dezen kring geenerlei schriftuurlijke aanwijzing recht geeft tot Doopen; dewijl ook zelfs adoptie de kinderen niet werkelijk tot kinderen van gedoopte Christenen maakt; en dat de Doop niet verder gaan kan dan tot bezegeling van het Woord,

Geven in overweging, te bepalen:

1. dat de kinderen van gedoopten moeten gedoopt worden; mits òf de ouders òf de hen vervangende getuigen de in deze noodige waarborgen aanbieden;
2. dat steeds zulke getuigen zullen geëischt worden, wanneer niet minstens een der ouders in de Gereformeerde Keken in Nederland recht kan doen gelden op de uitoefening van de rechten der ten H. Avondmaal toegelatenen;
3. dat ook zelfs voor kinderen van geëxcommuniceerden deze regelen gelden; mits althans de grootouders niet geëxcommuniceerd zijn, nog geweest zijn;
4. dat in geen geval andere kinderen zullen gedoopt worden; en de Kerkeraden dus in alle andere gevallen of moeten afwijzen, of zich wenden tot de meerdere vergaderingen tot gemeenschappelijk overleg.⁶³

57. De Leidsche Synode van 1857 vermeldt in Art. 154 de vraag “tot welken ouderdom met kinderen, met het Doopsformulier voor kinderen, mag doopen,” en zegt: “Hierop besluit de Vergadering, dat zij deze zaak aan den Leeraar en den Kerkeraad overlaat, dewijl ontwikkeling zoowel als jaren in aanmerking moeten komen.”

Deputaten, dit oordeel zeer juist achtende; maar meenende, dat juist in dit besluit zelf een reden ligt om niets te bepalen, stellen voor: in deze geenerlei bepaling te maken.⁶⁴

58. Door de Synoden van Franeker in 1863 (pag. 57), Amsterdam in 1866 (Art. 101) en Middelburg in 1869 (Art. 52) is de vraag, of wie niet ten H. Avondmaal zijn toegelaten, de vragen van het Formulier beantwoorden mogen, in de vrijheid der Kerken gelaten.

Twee der Deputaten stellen voor, geen bepalingen te maken; maar de zaak over te laten aan de wijsheid, getrouwheid, en voorzichtigheid van de Kerkeraden. Een hunner, oordeelende, dat – waar dezulken de uitoefening hunner lidmaatschapsrechten niet hebben ten aanzien van het eene Sacrament, zij die evenmin kunnen uitoefenen ten aanzien van het andere, stelt voor, uit te spreken: Natuurlijk ligt het beantwoorden van de vragen van het Formulier op den weg der ten H. Avondmaal toegelatenen.⁶⁵

59. In Art 93 der Synode van 1863 te Franeker komt een protest in behandeling tegen een Provinciaal besluit: “dat eene moeder, die geen lid der gemeente is, haar kind bij den doop niet ten doop mag heffen.” Volgens Art. 95 is eindelijk besloten: “De Synode oordeelt, dat zij het in de vrijheid der Gemeenten behoort te laten om overeenkomstig het bestaande plaatselijk gebruik en zooals het meest tot stichting der Gemeente kan dienen, in de doopheffing te handelen dewijl het tot de eigenlijke doopsbediening niets afdoet.”

⁶³ *Besluitvorming ter synode*: de synode gaat niet in op dit voorstel tot omwerking van deputaten (*Acta 1893*, Voorstellen bij art. 163).

⁶⁴ *Besluitvorming ter synode*: de synode stemt in met het intrekken van de bepalingen inzake “leeftijdsgrens voor den Kinderdoop” (*Acta 1893*, Voorstellen bij art. 163).

⁶⁵ *Besluitvorming ter synode*: de synode gaat niet in op dit verschil van inzicht tussen Deputaten onderling (*Acta 1893*, Voorstellen bij art. 163).

Deputaten, oordeelend, dat deze onbelangrijke vraag uitsluitend zaak der betrokken personen is en zelfs niet eenmaal (met het oog op Art. 30 K.O. in het begin) die der Kerkeraden, stellen voor, op grond van genoemd Art. 30, dat men zich van elke bepaling in deze onthoude.⁶⁶

60. Ten aanzien van een verzoek, dat men eenmaal per maand den H. Doop zal mogen bedienen, is in 1879 (Art. 104) te Dordrecht bepaald: “De Synode dringt er op aan dat de doop zoo spoedig mogelijk bediend worde”; maar tevens met deze toevoeging: “en vindt geen bezwaar in het verzoek van de Kerkeraad der Gemeente Groningen.”

Aan de zijde der Nederduitsche Gereformeerde Kerken is in deze sterker op spoed aangedrongen; maar geen verbindend voorschrift gegeven, en ongelijke praktijk gehouden.

Deputaten, overwegende dat Art. 30 hier regeling verbiedt; dat het beginsel in Aart. 56 K.O. duidelijk is uitgesproken; dat voorts plattelands-toestanden, vacaturediensten, vacaturen, beperking van den tijd der Catechismuspredikatiën, en wellicht meer nog, het vaststellen van een regel in deze onmogelijk maken, stellen voor, dat de Synode zich van alle regeling in deze onthoude.⁶⁷

61. Eindelijk is nog in 1888 te Utrecht de vraag aan de orde gekomen (Art. 95): “Welke maatregelen kunnen worden genomen tot verzekering des Kerkerads van den Doop der kinderen der met attestatie van elders overgekomen ouders?”

De Synode oordeelt, dienaangaande, dat, wanneer men geen extract uit het doopboek, waarin de kinderen ingeschreven werden, krijgen kan, de Kerkeraad zich moet vergenoegen met het getuigenis der ouders. Hierbij wordt gewezen op het voorbeeld van sommige Kerken, dat elders zou kunnen worden nagevolgd, om namelijk na den Doop van ieder kind een schriftelijk bewijs hiervan aan de ouders of getuigen af te geven.”

Deputaten, oordeelende, dat het nalaten van onderzoek in deze wel eens tot verwaarloozing van den Doop kan leiden, en het te Utrecht aangeprezen middel juiste door slordige ouders krachteloos wordt, stellen voor, hierin te voorzien, door te verlangen: het opgeven op de attestatiën der namen en dooptijden van de gedoopte kindren der verhuizenden.⁶⁸

62. Ten aanzien van het Heilig Avondmaal is, als niet aan het oordeel van Deputaten onderworpen, slechts te vermelden het te 's Gravenhage in 1891 als *Conditio sine qua non* der vereeniging in deze bepaalde (Art. 55; Acta pag. 81; 5) over hen, die in het Nederlandsch Hervormd Kerkgenootschap blijven: “dat zij geen recht op het Sacrament des H. Doops voor hunne kinderen, noch voor zichzelf op het Sacrament des H. Avondmaals kunnen doen gelden, zoolang zij niet gekomen zijn tot het betuigen van instemming met de belijdenis der Gereformeerde Kerken en zich voegen onder haar Kerkenordering.”

Van de overige bepalingen in deze wijzen Deputaten allereerst op het in 1857 bepaalde door de Synode van Leiden (Art. 157) ten aanzien van der vragen in sommige gemeenten bij proefpredikatiën in gebruik: “Het beslotene dienaangaande in de Synode van 1854 wordt hier als besluit weer aangenomen hetwelk aldus luidt (zie art. 4 der 22ste Sessie):

“De Synode kan hierover geen algemeen besluit nemen, naardien in alle bijzonderheden, die het wezen der leer of dienst niet raken, niet altijd allerwege eenvormigheid kan plaats vinden. Zij laat daarom elke gemeente in dit geval vrij, en oordeelt dat de Leeraar zich hierin behoort te schikken naar de meeste stichting der Gemeente.”

⁶⁶ *Besluitvorming ter synode*: de synode stemt in met het intrekken van de bepalingen inzake “recht van doopheffing” (*Acta 1893*, Voorstellen bij art. 163).

⁶⁷ *Besluitvorming ter synode*: de synode stemt in met het intrekken van de bepalingen inzake “tijd van Doopsbediening” (*Acta 1893*, Voorstellen bij art. 163).

⁶⁸ *Besluitvorming ter synode*: de synode gaat niet in op dit voorstel tot omwerking van deputaten (*Acta 1893*, Voorstellen bij art. 163).

Deputaten adviseeren, èn op de hier genoemde gronden en op grond van Art. 30 K.O., geenerlei bepaling in deze te maken.⁶⁹

63. De Nederduitsche Gereformeerde Kerken hebben in 1888 te Utrecht (Art. 87 en 90) het volgende bepaald:

Op de vragen ter toelichting van Art. 61 K.O.,

“a. Wat beteekent in dat Artikel de uitdrukking: ‘Naar de gewooneheid der Kerken’?

b. Is het niet wenschelijk, in al onze Kerken eenzelfde gewooneheid aan te nemen en te volgen bij toelating tot het heilig Avondmaal?

c. Zoo er een openbare belijdenis (in het kerkgebouw, voor het oog der geheele gemeente) van hen, die ten Avondmaal toegelaten worden, wordt vastgesteld, welke vragen moeten dan bij die gelegenheid gedaan worden?

d. Is er bezwaar tegen, om van “bevestiging” der toegelatenen te spreken?

e. De Voorloopige Synode diene de Kerken, door de vaststelling van een “formulier om te bevestigen degenen, die ten Avondmaal worden toegelaten”, er is geantwoord:

a. In Art. 61 der K.O. moet het woord Kerken in de bedoelde uitdrukking als enkelvoud genomen worden, zoodat de gewooneheid der plaatselijke Kerk bedoeld is;

b. Wat er te dezen aanzien bij alle Kerken geheel eenvormigheid zij, is onnoodig, niet wenschelijk, en niet mogelijk;

c. Als vragen, bij de openbare Belijdenis te doen, gelden de vragen achter het Kort Begrip, ook te vinden in Art. 64 der Acta Dordsche Synode 1578. Deze vragen deed men eertijds in korter of langer bewoordingen, niet altijd precies op dezelfde wijze uitgedrukt;

d. Er bestaat bezwaar om van “bevestiging” der toegelatenen te spreken, dewijl door het misbruik, dat onder dien naam, bijzonder sedert de invoering der Synodale Organisatie van 1816, als eene navolging van de Roomsche Confirmatie is ingeslopen, iets toegevoegd wordt aan het tweetal Sacramenten, dat de Heer in Zijne Kerk heeft ingesteld en aan de gedachte voedsel wordt gegeven, dat door den mensch kan bevestigd worden, wat de Heere door Zijn Sacrament doet;

e. Met het oog op het sub d. gezegde kan natuurlijk van zulk een formulier geen sprake zijn.”

Deputaten, in aanmerking nemende, dat het sub a besprokene slechts een exegese is der kerkenordering en niet een regeling of bepaling; dat ten aanzien van het sub c genoemde geen eenparigheid bestaat; en dat het sub d terecht bestreden dwaalbegrip juist een nader ingaan op het sub b en e gewenschte noodzakelijk maakt;

oordeelende, dat bestendige gelijkmatige, onderrichting in – en handhaving van – de waarheid in een vaststaand formulier in deze eisch van onzen tijd mag heeten;

dat eenparigheid in deze, ter vermindering èn van willekeur èn van dwaling èn om niet voedsel te geven aan de neiging tot onvastheid en twijfelzucht, onmisbaar is;

en dat de Synode in deze evenzeer naar het laatst deel van Art. 30 K.O. bevoegd is, als in vorige eeuwen bij vaststellen van andere Liturgische Formulieren vroeger Synoden onzer Kerken;

vragen aan de Synode, of men soms moet handelen in deze als volgt: 1. In deze – met intrekking van elke ander bepaling – te besluiten tot het vaststellen van een “Formulier, om op belijdenis des geloofs ten eersten male toegang te verleen tot het Heilig Avondmaal”.

[De woordkeus is aldus geschied met het oog op toelating met attestatiën].

2. Eene Commissie te benoemen, om nog tijdens deze Synode een Concept-Formulier aan te bieden, bevattende een korte uiteenzetting van het doel der openbare belijdenis, een korte weerlegging der verschillende misvattingen in deze, een korte vermaning en vertroosting, de voor te stellen vragen en hare beantwoording, en de noodig aanwijzing van liturgische verrichtingen bij dit alles.⁷⁰

⁶⁹ *Besluitvorming ter synode*: de synode stemt in met het intrekken van de bepalingen inzake “vragen bij de proefpredikatiën” (*Acta 1893*, Voorstellen bij art. 163).

⁷⁰ *Besluitvorming ter synode*: de synode gaat niet in op dit “geheel nieuwe voorstel” van deputaten (*Acta 1893*, Voorstellen art. 163).

64 Nog is te Utrecht in 1888 besproken (Art. 95) de vraag:

“Wat kan gedaan worden, om leden van eenige Kerk, die tijdelijk in eene andere verblijven, tot de tafel des Heeren toe te laten, zonder bezwaar voor laatstgenoemde Kerk?”

Geantwoord is: “dat de Kerkeraad, die hen tot het Avondmaal toelaat, zich altijd op eenigerlei wijze heeft te verzekeren aangaande hunne onergelijkheid in belijdenis en wandel; bijv. door dienaangaande getuigenis te vragen van betrouwbare lidmaten van zijn eigen Kerk, of op de wijze, die de Kerkeraad dienstig zal achten.”

Deputaten adviseeren, uit te spreken:

Dat deze vraag in de tweede helft van Art. 61 K.O. voldoende beslist is, en dus geen nadere regeling behoeft.⁷¹

65. Op het stuk van oproepen tot biddagen zijn in 1887 te Rotterdam (Art. 32 en 67) de regelen aangewezen, volgens welke tot het al of niet toepassen van Art. 66 K.O. moet besloten worden. Eveneens in Art. 189 van Utrecht in 1889. Overeenkomstig deze bepalingen is ook te Leeuwarden (Art. 89) in 1890, in 1891 te 's Gravenhage (Art. 93), en te Amsterdam in 1892 (Art. 38) besloten.

Dewijl echter dit alles slechts òf verklaring òf uitvoering is van Art. 66 K.O., achten Deputaten hier geenerlei bepaling te hebben in den zin van hun mandaat. En, dewijl hun zelfs niet duidelijk is, of geheel Art. 66 nog wel bestaat, achten zij het beste, in deze geenerlei regeling voor te stellen.⁷²

66. Op dit gebied, en in het bijzonder met het oog op den z.g. “Goeden Vrijdag” en de voor- en najaars-biddagen, hebben de Christelijke Gereformeerde Synoden geen bepaling gemaakt; maar alleen de vrijheid, om op deze dagen den gewonen arbeid te verrichten, voor wie dit begeeren, gehandhaafd in 1854 te Zwolle (Art. 6 der 23ste Sessie)

De Nederduitsche Gereformeerde Kerken hebben te Rotterdam in 1887 bepaald, dat op den Goeden Vrijdag niet het Heilig Avondmaal bediend worden zal. “Of de gemeente op dien dag zal saamkomen worde aan de prudentie van de Kerkeraden overgelaten.”

En te Leeuwarden is in 1890 (Art. 65) het volgende besloten: “Met betrekking tot deze punten is zeer zeker waar, dat de “Goede Vrijdag” niet een dag is van goddelijke instelling, gelijk de wekelijksche rustdag; het verdient dan ook zeker geen aanbeveling, een viering van dien dag in te voeren, waar zij niet aanwezig is; maar ter anderzijde moet toch ook met voorzichtigheid worden te werk gegaan in Kerken, waar die dag reeds sedert lang tot vierdag bestemd is, en waar de gemeente grootendeels aan zulke viering gehecht is. Door onderwijzing moet dan de gemeente onderricht worden omtrent de beteekenis, die het sterven en de opstanding van Christus voor zijn verlossingswerk heeft, en omtrent de rechte viering en herdenking van zijn kruisdood aan het Heilig Avondmaal.

Waar men gelijk in de meeste Kerken wel het geval is, dien dag als een gewonen werkdag beschouwt, en alleenlijk 's avonds de gemeente samenkomt, om bij de geschiedenis van Christus' sterven bepaald te worden, kan hier tegen wel geen bedenking gemaakt worden mits altijd gezorgd worde dat de Gemeente niet meene, dat de herdenking van Christus' sterven tot dien dag bepaald is, of alleen op dien dag behoort te geschieden.’

Deputaten, oordeelende: 1. dat de voornoemde voor- en najaars-biddagen voor de verschillende gewesten van ongelijk gewicht, en aan uiteenlopende tijden gebonden zijn, en dus deze bepalingen geen zaken eener Generale Synode zijn en 2. dat Art. 67 K. O. voor bespreking van den „Goeden Vrijdag” nu geen plaats laat, stellen bij deze voor: De Synode make NU geen enkele bepaling.⁷³

67. Nog is in verband met de Feestdagen te beschouwen; het bepaalde in zake kerstboomen door de Synode, in 1879 te Dordrecht gehouden, (Art. 175); waarbij deze „het gebruik van Kerstboomen op onze Zondagscholen ontraadt.”

⁷¹ *Besluitvorming ter synode*: de synode stemt in met het intrekken van de bepalingen inzake “toelating tot het Avondmaal van leden van Zusterkerken” (*Acta 1893*, Voorstellen bij art. 163).

⁷² *Besluitvorming ter synode*: de synode stemt in met het intrekken van de bepalingen inzake “biddagen” (*Acta 1893*, Voorstellen bij art. 163).

⁷³ *Besluitvorming ter synode*: de synode stemt in met het intrekken van de bepalingen inzake “biddagen” (*Acta 1893*, Voorstellen bij art. 163).

Deputaten, ziende op de kleine meerderheid (en dus het groot verschil van meening) waarmede dit besluit is genomen, betwijfelend of hier wel een „Kerkelijke zaak” is in den zin van Art. 30 K. O. en voorts op het gering gewicht dezer zaak lettende en op het gevaar van te grooten aanwas van bepalingen, stellen voor, in deze geenerlei bepaling te maken.⁷⁴

68. Inzake het houden van Catechismuspredikatiën is te Rotterdam in 1887 ernstige aandrang gebezigd (Art. 51). En te Leeuwarden is in 1890 (Art. 63) afgewezen het van Synodewege doen uitgeven of omwerken van Catechismuspredikatiën.

Deputaten oordeelen, dat hierin niets gelegen is, dat als bepaling der tegenwoordige Synode zou moeten opleven, en stellen dus voor, in deze geenerlei bepaling te bestendigen.⁷⁵

Zeer vele zijn de bepalingen op het stuk des huwelijks. Vooral hier echter, waar bepalingen zoo diep ingrijpen, en zoo hoogst ernstige gevolgen hebben kunnen, is zeer wenschelijk dat de bepalingen niet maar eenvoudig overgenomen worden; doch integendeel naar aanleiding van de concrete gevallen uit het leven der vereenigde Kerken voortkomen.

69. De Synode van 1875 te 's-Hertogenbosch heeft (Art. 112) de begeerlijkheid van kerkelijke huwelijksbevestiging aangedrongen en de roeping der Kerkeraden „om hiertoe aan te sporen.”

Deputaten komt het voor, dat deze zeer aanbevelenswaardige zaak „van zelve spreekt.” Zij stellen daarom voor, geen opzettelijk besluit in deze te maken.⁷⁶

70. Art. 65 der Synode van 1857 te Leiden bevestigt Hoofdstuk IX der Amsterdamsche Synode van 1849, waarbij de bevestiging van gemengde huwelijken met het bestaande Formulier voor hoogst moeilijk, indien niet zelfs onmogelijk, is verklaard.

Deputaten stellen voor, dat de Synode op dit oogenblik geen bepaling geve; maar wachte, totdat zij zich voor concrete gevallen gesteld zie. –Een hunner echter, het bezwaar van genoemde Synoden toestemmende, zou liever het volgende uitgesproken zien "De Synode, ziende dat Gods Woord in vele gevallen door uitspraken als 2 Corinthe 6 : 14-18; 2 Thess. 3 : 14; 2 Joh. 10, 11 ; en vele andere dergelijke huwelijken veroordeelt, bedenkende, dat zij ook een element òf van twisting òf van onverschilligheid voor geestelijke belangen in zich bevatten, dat de Kerkelijke huwelijksbevestiging tot een ongerijmdheid maakt, al geldt ook voor het eenmaal bestaande huwelijk in deze 1 Corinthe 7 : 10-16, daarbij echter in het oog houdende, dat tusschen geloovige leden van belijdende Kerken (bijv. Luthersche en Gereformeerde) toch, gemengde huwelijken kunnen voorkomen, waartegen - hoewel zij steeds te ontraden zijn - deze bedenkingen slechts ten deele en slechts in geringe mate gelden, spreekt uit, dat alle huwelijken anders dan met geloovige leden van belijdende Kerken gesloten van God veroordeeld, en zelfs genoemde gemengde huwelijken minstens ernstiglijk te ontraden zijn, 2. dat de Synode voor deze laatst genoemde huwelijken geene regelen vaststelt; maar afwachte, dat de meerdere vergaderingen naar aanleiding van concrete

⁷⁴ *Besluitvorming ter synode*: de synode stemt in met het intrekken van de bepalingen inzake “Kerstboomen” (*Acta 1893*, Voorstellen bij art. 163).

⁷⁵ *Besluitvorming ter synode*: de synode stemt in met het intrekken van de bepalingen inzake “uitgave van catechismuspredikatiën” (*Acta 1893*, Voorstellen bij art. 163).

⁷⁶ *Besluitvorming ter synode*: de synode stemt in met het intrekken van de bepalingen inzake “aandrang tot kerkelijk bevestigen van huwelijken” (*Acta 1893*, Voorstellen bij art. 163).

gevallen tot beslissen of regelen in deze zullen geroepen worden.⁷⁷

72. De Synoden van 1872 te Groningen (Art. 120), 1882 te Zwolle (Art. 247), en 1885 te Rotterdam (Art. 142) hebben uitspraken gedaan ten opzichte van verschillende vragen over graden van verwantschap, welke het huwelijk ongeoorloofd zouden maken voor de aldus elkander nabestaanden.

Dewijl echter deze vragen meer een quaestie van Schriftverklaring betreffen, dan wel een quaestie van Huishoudelijke Bepalingen, meenen Deputaten, tot hare beoordeeling niet geroepen te zijn. Hun advies is, in deze niets te bepalen; maar de behandeling van concrete gevallen af te wachten.⁷⁸

73. Bij deze behandeling der bepalingen aangaande de Kerkelijke huwelijksbevestiging zij aan Deputaten vergund, op ééne zaak, die niet eigenlijk tot hun mandaat behoort, de aandacht te richten. Verschillende deelen van het „Formulier om den Huwelijken staat voor de Gemeente van Christus te bevestigen" zijn òf steeds òf in sommige gevallen onbruikbaar.' Zij stellen derhalve bij deze voor, dat òf vrijheid worde gegeven, om dit Formulier niet te gebruiken, òf Deputaten worden aangewezen tot vervanging of omwerking ervan.⁷⁹

IV. VAN DE CENSUUR EN KERKELIJKE VERMANINGEN.

74. Den overgang tusschen Hoofdstuk III en IV vormen de bepalingen inzake Zondagsheiliging: In 1860 deed de Synode van Hoogeveen (Art. 97) de volgende uitspraak: „dat de zoogenaamde kerkesprake of aflezing van publikatiën in de Kerk, onder ons ongeoorloofd is, en zullen de Gemeenten, zooveel mogelijk, naar middelen uitzien om langs andere wegen de publikatiën ter kennis des volks te brengen, opdat de schending van des Heeren dag worde voorgekomen.”

Deputaten, oordeelende, dat dit ten aanzien van niet-kerkelijke afkondigingen geen oogenblik behoeft (maar ook gewis door geen enkelen Kerkeraad z a 1) geduld worden, en dat het ten aanzien van Kerkelijke berichten òf niet hindert, òf wordt geweerd, of om plaatselijke redenen niet k a n veranderd, en dat het niet behoort tot de zaken, die, volgens. Art. 30 K. O. samenwerking met de zusterkerken noodig hebben, adviseeren, deze bepaling niet te vernieuwen.⁸⁰

75. In 1879 is te Dordrecht (Art. 114) uitvoerig besproken het reizen op den Dag des Heeren, en besloten : „dat het reizen op den Sabbatti, inzonderheid door voorgangers der gemeente, niet mag geschieden dan alleen ingeval van hooge noodzakelijkheid. Het reizen met openbare middelen van vervoer acht zij echter ongeoorloofd voor elk en een ieder.”

Deputaten, overwegende de noodzakelijkheid om ver van elkander liggende Kerken of ver van elkandergelegen gebouwen in een groote plaats, op één dag te bedienen, en ook rekening willende houden met het voor de prediking-zelve noodige sparen van de gezondheid der sprekers, en met het ver weg wonen in de dorpen, achten wijziging van deze bepaling zeer nodig. Zij stellen derhalve voor, te bepalen als volgt alle gebruik van publieke

⁷⁷ *Besluitvorming ter synode*: de synode gaat niet in op dit “blijvend verschil van inzicht tusschen Deputaten onderling” (*Acta 1893*, Voorstellen bij art. 163).

⁷⁸ *Besluitvorming ter synode*: de synode stemt in met het intrekken van de bepalingen inzake “huwelijksvragen” (*Acta 1893*, Voorstellen bij art. 163). Let op: door een telfout in het originele Rapport, zijn ná nr. 70 alle nummers in het Rapport één te hoog.

⁷⁹ *Besluitvorming ter synode*: de synode gaat niet in op dit “geheel nieuwe voorstel” (*Acta 1893*, Voorstellen bij art. 163).

⁸⁰ *Besluitvorming ter synode*: de synode stemt in met het intrekken van de bepalingen inzake “Kerkespraken” (*Acta 1893*, Voorstellen bij art. 163).

vervoermiddelen op den dag des Heeren is ongeoorloofd. Het gebruik van andere vervoermiddelen is uitsluitend geoorloofd voor den kerkdienst. Bij hooge noodzakelijkheid mag in dit geval ook van gehuurde rijtuigen gebruik gemaakt worden. Overigens geeft alleen hooge noodzakelijkheid tot reizen of rijden op dezen dag vrijheid.⁸¹

76. In 1840 is Hoofdstuk VI; Art. 9) te Amsterdam de vraag beantwoord: "Dewijl er sommige beroepen of kostwinningen zijn, welke, ook op den Rustdag worden uitgeoefend, bijvoorbeeld, het houden van veerschepen het tol-gaaren, het verkoopen van melk en dergelijke werd gevraagd : hoedanig, met degenen, die zulke dingen doen, behoort gehandeld te worden? De Vergadering oordeelt:

Art. 9. Dat ten dezen aanzien moet verwezen worden naar den 38sten Zondag van den Catechismus en naar de 164ste Sessie der post-acta van de Synode te Dordrecht, Anno 1618 en 1619, met sterke afmaning van alle werken, die niet tot de Godsdienst, noodzakelijkheid en liefdadigheid behooren. En, indien al ergens de uitoefening van zoodanige werkzaamheden in de Gemeente geduld wordt, is zulks nogtans in de Opzieners en Diakenen niet te verdragen, dewijl deze daardoor een kwaad voorbeeld aan de leden geven."

Anderzijds is de vraag van de Zondagsheiliging in 1889 te Utrecht besproken (Art. 192) naar aanleiding van de vraag: „of een postbeampte, met het oog op zijn verplichten arbeid op den dag des Heeren, voor het ouderlingambt benoembaar is?" en beantwoord „door te verwijzen naar hetgeen in de zomerezitting dienaangaande is uitgesproken (zie Acta, Art. 29)".

Dit Art. 29 nu luidt als volgt: „Besloten wordt nog, wat aangaat de onderhouding van den dag des Heeren, de aandacht der Kerken, voorzoo veel dit noodig mocht zijn, te vestigen op het bepaalde in de 164ste zitting der Synode van Dordrecht 1618/19,"

Voorts namen Utrecht. in 1888 en in 1889, Leeuwarden in 1890 en 's Gravenhage in 1891 in deze verschillende maatregelen om licht te bekomen en te verspreiden en kwaad te weren. Binnen de grenzen van dit Rapport behoort echter alleen nog het volgende besluit van Leeuwarden (Art. 65):

„dat eene kerkelijke vergadering geen samenstel van regelen kan geven, gelijk in die punten bedoeld is: hetgeen onze kerken ook vroeger nooit hebben gedaan; zij meent te dien aanzien wel te kunnen verwijzen naar het voor eenigen tijd uitgekomen „Tractaat van den Sabbath" van Prof. Dr. A. Kuyper ; ook zonder te bedoelen dat al wat daarin gezegd wordt als uitdrukking van het gevoelen der kerken zou te beschouwen zijn; particuliere kwestieën, die zich ten aanzien van de Zondagsviering voordoen, zullen wel altijd afzonderlijk beschouwd en behandeld moeten worden, waartoe allereerst de Kerkeraden zelve geroepen zijn, en waarbij zij zoo noodig het advies hunner classen hebben in te winnen." Voorts verwees ook deze Synode naar de 164ste Sessie van 1618/19.

Deputaten meenen, het meest overeenkomstig al deze besluiten te handelen en het geestelijkheidsdoodende van veelheid van regeling te weren, door voor te stellen: De Synode, de ernstige lezing en bestudering van genoemd „Tractaat van den Sabbath", ten zeerste aanbevelende geve in deze geen enkelen regel boven het in de 164ste sessie der Post Acta van Dordrecht 1618/19 uitgesproken ene en wachte een eenvoudig de behandeling van concrete gevallen af.⁸²

77. Eindelijk is nog door de Christelijke Gereformeerde Synode van Utrecht in 1877 (Art. 138) na ernstige discussie, en met een protest van drie docenten aan het einde, bepaald van het gewone werk in de branderijen op den dag des Heeren als volgt : „Na breedvoerige bespreking oordeelt de vergadering, dat het bedoelde geval behoort tot die werkzaamheden, welke volgens hoofdst. 14 art. 1, zoo zij al in gemeenteleden geduld worden nogtans in de opzieners en diakenen niet zijn te dragen".

En de Synode van 1879 te Dordrecht bepaalde (Art. 103) met intrekking van dit besluit met 25 van de 40 stemmen:

„Aangezien het uit de discussie gebleken is:

- a. dat de gewone werkzaamheden op den dag des Heeren in de branderijen zeer uiteenloopen;
- b. dat er dientengevolge onderscheid moet gemaakt worden wijl men den goede niet met den kwade mag veroordeelen ; is de vergadering van oordeel:

⁸¹ *Besluitvorming ter synode*: de synode gaat niet in op dit "voorstel tot omwerking" van deputaten (*Acta 1893*, Voorstellen bij art. 163).

⁸² *Besluitvorming ter synode*: de synode stemt in met het intrekken van de bepalingen inzake "Sabbathskwaestieën" (*Acta 1893*, Voorstellen bij art. 163).

dat alleen die werkzaamheden met de gist onder de werken van noodzakelijkheid behooren gerekend te worden, die enkel geschieden, OM BEDERF TE VOORKOMEN.'

Twee der Deputaten oordeelen, op de in dit besluit genoemde gronden te moeten voorstellen, dat de Synode deze bepaling overneme.

Een hunner echter stelt voor:

overwegende, dat dit besluit, voorzoover het gist geldt, overbodig is, als reeds in Sessie 164 van 1619 („noodzakelijkheid") besloten, en dat overigens en deze en elke arbeid, voorzoover zij met de branderijen in verband staat, geen bedrijf is maar een misdrijf (om het even op welken dag het gepleegd worde), besluit de Synode, in deze geenerlei bepaling te bestendigen of te maken.⁸³

78. In de eerste plaats kome op het gebied der censuur weder in aanmerking het in 1879 te Dordrecht beslotene ten aanzien van den arbeid in de toebereiding van sterken drank (het in punt 36 genoemd Art. 103; in verband met Art. 138 van 1877) en van het gebruik maken er van (Art. 178). Dit laatste besluit luidt als volgt:
„De Synode, ofschoon zich overtuigd houdende, dat de Kerkeraden tot dusverre het misbruik van bedwelmende dranken, indien het onder de leden zich voordeed, bestrijden en tegengaan, acht het noodig
a. al de besturen en de leden ernstig op te wekken, acht te geven op, en met alle kracht te werken ter beteugeling, zoo mogelijk ter uitroeiing, van de drankzonde;
b. door hare Syn. Commissie per adres de Regeering en de Kamers op de toename van dit kwaad te wijzen en te verzoeken daartegen wel zoodanige maatregelen te willen nemen, welke, onder den zegen des Heeren, tot vermindering en wering kunnen strekken."

Deputaten, adviseeren U, met overname van dit besluit geen verdere bepalingen in deze te maken. - Een hunner echter stelt voor, dat de Synode besluite als volgt:

Overwegende, a. dat de drankzonde een der roepende zonden van ons volk is,

b. dat door den sterken drank dronkenschap, hoererij, ontucht, pauperisme, socialisme, enz. in hooge mate worden bewerkt en bevorderd,

c. dat het nuttelooze, hardheid (en dus wreedheid) is, m i s bruik van sterke dranken te berispen, zoolang men g e bruik toestaat; dewijl hier het „g e bruik" in vele gevallen òf de gebruikers zelven òf hun nageslacht (en zeer zeker bovendien hun omgeving) tot m i s bruik lokt, disponeert, en straks dwingt,

d. dat het gebruik van wijn en lichte bieren met dat van sterke dranken niet te vergelijken is; dewijl de eerste niet de noodzakelijkheid van verslaving in hunnen aard hebben, en de laatste wel,

e. dat in deze opium, morphine, aether, en alle in dezen zin zenuwprikkelende inspuitingen, inademen, en innemen met sterke dranken op één lijn staan, en hun aller gebruik gelijk moet beoordeeld worden,

f. dat derhalve het gebruik van e l k dezer middelen als geneesmiddel (mits op bevel van geneesheeren genomen) aan ieders consciëntie moet overgelaten worden,

g. dat alle ander gebruik van deze middelen, en dus ook van den sterken drank, op grond van de uitspraken der Schrift (bijv. „Zal iemand vuur in zijn boezem dragen, dat hij zich niet brande ?") en ook blijkens het reeds gezegde, moet behandeld worden als een misbruik,

besluit de Synode, 1^e dat het gebruik van sterke dranken en andere bedwelmende middelen (tenzij op last en onder opzicht van een geneeskundige) in de Bediening des Woords bestraft, en in de oefening van elk der ambten, bestreden moet worden,

2°. Dat de makers en verkoopers er van als verleiders tot – en voordeel puttende uit – deze zonde in dubbele mate zijn schuldig te achten.⁸⁴

⁸³ *Besluitvorming ter synode*: de synode gaat niet in op dit blijvende “verschil van inzicht tusschen Deputaten onderling” (*Acta 1893*, Voorstellen bij art. 163).

⁸⁴ *Besluitvorming ter synode*: de synode gaat niet in op dit blijvende “verschil van inzicht tusschen Deputaten onderling” (*Acta 1893*, Voorstellen bij art. 163).

79 Door de Christelijke Gereformeerde Synoden is voorts op het gebied van Censuur en Kerkelijke vermaningen het volgende bepaald:

Te Groningen in 1846 is gehandeld (Art. 90) over leden, die zich onttrokken aan de Gemeente, en bepaald : „Dat, wanneer er overigens op hunne leer en wandel niets te zeggen valt, men met alle voorzichtigheid met hen handele en hun eindelijk schriftelijk tehuis -zende eene verklaring, dat zij om hunne handelwijze niet meer bij de gemeente erkend worden, zonder het gewoon formulier van afsnijding op hen toe te passen. Doch zoo zij ergerlijk zijn in leer of leven, dat men dan met hen de gewone orde der Kerk volge.”

Te Leiden is 1857 in deze (Art. 141) van het voorgemeld besluit verklaard, dat het „in volle kracht blijft omtrent hen, die door belijdenis des geloofs leden zijn, hetzij zij zich aan eenig Kerkgenootschap verbinden, of op zichzelf blijven staan.

Te Amsterdam is in 1866 (Art. 48), met wijziging van het in Art. 108 van 1863 : bepaalde, verklaard: „Wanneer iemand, tijdens hij onder kerkelijke behandeling is, zijn lidmaatschap der Gemeente opzegt, zal de kerkeraad naar omstandigheid met hem handelen.”

Terwijl zoo gehandhaafd is gebleven het bepaalde in 2°. van het Reglement opgenomen in Art. 3 van de 13de Sessie der Zwolsche Synode van 1854, welk Reglement evenwel na de Christelijke Gereformeerde Synode van 1891 te Leeuwarden blijkt als Bijlage B II der Handelingen van de Christelijke Gereformeerde Synode te Amsterdam in 1892 geen voorwerp van bespreking behoeft te wezen.

Op genoemde Leeuwarder Synode van 1891 is voorts te dezen opzichte nog de volgende bespreking gehouden: Volgens Art. 43 is nader bepaling van deze besluiten gevraagd.

Besloten is eenparig: „De Synode, alles gehoord hebbende, en overwegende, dat bedoelde bepaling alleen van toepassing is op personen die de openbare godsdienstoefening in de Christ. Geref. Gemeente nalaten, zonder overigens af te wijken in leer of leven,

wekt de Kerkeraden op: zich te hoeden tegen verkeerd gebruik van dat Artikel, hetzij door daarvan gebruik te maken om zich te ontdoen van leden, die langmoedig behoorden gedragen en vermaand te worden, hetzij door het toe te passen op zulke leden, die in leer of leven dwalen en met de gewone censure moeten worden behandeld.”

Aan de Nederduitsche Gereformeerde zijde heeft men zich in deze in 1887 uitgesproken te Rotterdam: „Vooraf in deze dagen, na de tuchteloosheid, die jaren lang heerschte, worde de censuur met de grootste omzichtigheid geoefend. Gedurig en teeder vermaan moet aan de toepassing van de tuchtmiddelen voorafgaan. Geen lid van den Kerkeraad op zichzelf, maar de raad der Kerke in zijn geheel moet in deze handelen. De leden der Kerk zullen herhaaldelijk vermanen, eer zij elkander bij den Kerkeraad aanbrenge.” - Voorts worden in Artt. 68 en 69 de maatregelen in deze tegenover hen, die het Nederlandsch Hervormd Genootschap verkiezen, besproken, welke maatregelen sinds de vereeniging in 1891 te 's Gravenhage natuurlijk niet in dit Rapport te behandelen zijn. Dit laatste is ook uitvoerig behandeld in Art. 73 der Acta van Utrecht (1888) en Art. 33 van Leeuwarden (1890) ; terwijl te 's Gravenhage (Art. 80) in 1891 de, nu overbodige, vraag is behandeld van erkenning der tucht tusschen de beide Kerkengroepen. En in Art. 55 dezer Acta vindt men (pag. 81 sub 5°) de verklaring, die niet ter beoordeeling van Deputaten is: „dat die achterblijvenden, zoolang zij achterblijven, in den zin der Kerkenordering, door eigen schuld, geen objecten der Kerketucht zijn, en dit eerst dan weër worden, als zij de Opziensers der ware Kerken Christi erkennen.” - Terwijl voorts de erkenning van tucht wederzijds, toen nog geregeld, sinds 1892 zelfs niet meer in bespreking kan komen.

Deputaten, van oordeel, dat de aanvaarding der Kerkenordering beiderzijds hier alle onzekerheid wegneemt, behalve voor hen, die zich onttrekken willen aan hunne Kerken, en dat in dit laatste geval de beoordeeling en behandeling geheel verschillen moet, al naar den weg, dien dezulken inslaan, adviseeren, te bepalen:

dat de Kerken elk geval op zich zelve zullen beoordeelen.⁸⁵

80. Art. 137 der Synode van Hoogeveen in 1860 zegt: „Wordt verder gevraagd, volgens Art. 35 der circulaire, welk verband er bestaat tusschen Art. 76 en 77 der Dordsche Kerkorde. De Synode verstaat Art 76 en 77 der Dordsche Kerkorde in dien zin, dat slechts eenmaal advies der klassis behoeft gevraagd te worden voor iemands afsnijding.”

⁸⁵ *Besluitvorming ter synode*: de synode stemt in met het intrekken van de bepalingen inzake “tuchttoefening bij onttrekking aan de gemeenschap” (*Acta 1893*, Voorstellen bij art. 163).

Deputaten, deze verklaring juist achtende, meenen, dat (juist hierom) moet geadviseerd worden: deze omschrijving niet als bepaling op te nemen.⁸⁶

81. De besprekingen in 1857 te Leiden en in 1879 te Dordrecht zijn door het in 1891 te Leeuwarden (Art. 83) en in 1892 (Art. 22) te Amsterdam beslotene op niets anders uitgelopen dan onbeslistheid ten aanzien van de verhouding tot de Kerkelijke tucht. voor de nog niet ten H. Avondmaal toegelaten gedoopte leden der Christelijke Gereformeerde Gemeenten.

In de Nederduitsche Gereformeerde Synoden is te Utrecht in 1888 (Art. 87) dezelfde moeilijkheid erkend. Te Leeuwarden (Art. 64) is in deze het volgende besloten:

„dat alle lidmaten der gemeente onder het opzicht en de tucht van den Kerkeraad staan, en dus ook zij, die nog niet tot het heilig Avondmaal zijn toegelaten.

Ten aanzien van de laatstgenoemden kunnen uit den aard der zaak niet alle tuchtmiddelen worden aangewend, met name niet de ontzegging van het heilig Avondmaal, maar de Kerkelijke vermaning kan toch natuurlijk ook op hen wel toegepast worden en er zijn zeer zeker gevallen, waarin tot afsnijding van de gemeente zou moeten worden overgegaan; te dien aanzien echter zal altijd groote voorzichtigheid noodig zijn, vooral wanneer gemoedsbezwaren van het doen van belijdenis terughouden; natuurlijk bedenke ook altijd een Kerkeraad, dat volgens art. 76 van de Kerkenordering nooit zonder advies van de Classe tot de uiterste remedie mag worden overgegaan.”

Deputaten, overwegende, dat de opmerkingen in art. 64 der Leeuwarder Synode van 1891 volkomen juist zijn; maar nog geen regelen aanwijzen noch voorschriften geven, dat de eigenaardige toestanden in sommige deelen des lands eenparigheid van besluiten in deze zeer gewenscht (maar ook zeer moeilijk maken), dat ook het verschil in kennis en ontwikkeling in de verschillende streken des lands, en de onmogelijkheid om de meesten van hen, die het meeste catechetisch onderricht behoeven zouden, na het afleggen van geloofsbelijdenis nog te kunnen onderwijzen in catechisatiën alle scherpe begrenzing van leeftijd onmogelijk doen zijn, achten deze zaak niet voldoende voorbereid om reeds nu tot het vaststellen van algemeene regelen te komen.⁸⁷

82. De laatste bepaling, in deze afdeeling te behandelen, is die der Christelijke Gereformeerde Synode van Utrecht in 1877 (Art. 150) inzake de vrijmetselarij:

Deputaten, de toen voornamelijk aangevoerde motieven als hun motieven bij het hunne en het besluit (behoudens noodzakelijke kleine wijziging van redactie) als hun concept-besluit overnemende, stellen voor, het volgende te verklaren:

„overwegende, dat de vrijmetselaar misbruik moet maken van den eed; dewijl ieder, die lid wordt, moet zweren, dat hij niets openbaren zal van hetgeen hem zal medegedeeld worden; terwijl toch niet geoorloofd is, zich met eede te verbinden tot iets, waarvan men niet weet, wat het is,

b. dat de orde der vrijmetselaren (ook blijkens het toetreden van vele erkend onchristelijke lieden) een zedelijke strekking heeft, die (het specifiek-Christelijke miskennend en verloochenend) in den grond onchristelijk is,

c. dat zij, door zich ook voor de Opziensers hunner Kerken in geheimzinnigheid te hullen, den wil Gods ten aanzien van dezer oefenen van opzicht en tucht over leer en leven hunner gemeenteleden wederstreeft, verklaren de Gereformeerde Kerken in Nederland, dat geen vrijmetselaar, zoo hij in gemeenschap met de orde blijft, lid van een dezer Kerken worden of

⁸⁶ *Besluitvorming ter synode*: de synode stemt in met het intrekken van de bepalingen inzake “advies der Classis bij afsnijding” (*Acta 1893*, Voorstellen bij art. 163).

⁸⁷ *Besluitvorming ter synode*: de synode stemt in met het intrekken van de bepalingen inzake “behandeling van niet ten Avondmaal toegelatenen” (*Acta 1893*, Voorstellen bij art. 163).

blijven kan. Wil hij wèl, dan moet hij alle gemeenschap met de orde afbreken, en dit den Kerkeraad op voldoende wijze doen blijken.⁸⁸

83. Ten opzichte van Attestatiën komen hierin aanmerking de volgende bepalingen:

De Christelijke Gereformeerde Synode van 185,1 te Amsterdam (Hoofdst. VIII) is begonnen, bespreking te houden over leden van het Nederlandsch Hervormd Genootschap, die tot de Christelijke Gereformeerde Kerk willen overgaan.

De Nederduitsche Gereformeerde Kerken hebben over de waarde van attestatiën van Genootschapskerkeraden gesproken in 1887 te Rotterdam (Art. 51) en in 1888 te Utrecht (Art.73).

Ingevolge het in 1892 gemeenschappelijk te Amsterdam beslotene is, volgens het oordeel van Deputaten, te adviseeren: dat de Synode in deze buiten de vereenigingvoorwaarden van 1891 en 1892 geenerlei bepaling bestendige.⁸⁹

84. Ten aanzien der nog niet ten H. Avondmaal toegelatenen boven de 16 jaren is te Middelburg in 1869 besloten: "dat de Kerkeraden bij het vertrek van kinderen der Gemeente, die nog geen belijdenis des geloofs hebben afgelegd, verplicht zijn hiervan met een getuigschrift, aangaande hun gedrag, aan den Kerkeraad der Gemeente, waar zij zich vestigen, ten spoedigste kennis te geven."

En anderzijds in 1888 (Art. 95) te Utrecht: „dat bij vertrek van doopleden hiervan kennis kan gegeven worden aan den Kerkeraad van hunne toekomstige woonplaats."

De Christelijke Gereformeerde Synode van Rotterdam heeft (Art. 203) gehandhaafd het in 1877 te Utrecht (Art. 135) beslotene: dat eene attestatie binnen een jaar en zes weken na het vertrek moet ingediend zijn en op elke attestatie moet staan: „deze attestatie zoo spoedig mogelijk in te leveren."

De Nederduitsche Gereformeerde Synode van Utrecht sprak in 1889 uit (Art. 144) „dat onze Kerkenordering in Art. 82 bepaalt, dat eene Attestatie aan hen, die uit de Gemeente vertrekken, zal worden „m e d e g e g e v e n", wat een afgeven aan den vertrekkenden persoon te kennen geeft. Daarmede zou het in strijd zijn, als de Synode tot regel maakte, dat de Attestatiën door den eenen Kerkeraad aan den anderen afgegeven of gezonden worden. Ook zou daardoor lichtelijk de voorstelling kunnen worden bevorderd, dat men, op de eene plaats lidmaat zijnde, het daardoor ook reeds is in eene andere plaatselijke Kerk; en de gedachte weder kunnen insluipen, dat het lidmaatschap. betrekking heeft niet op de plaatselijke Kerk, maar op een over meerdere plaatsen zich uitstrekkend Kerkgenootschap, waarvan de plaatselijke Kerken afdeelingen zijn.

Voorts komt door bet persoonlijk indienen van de Attestatie een inkomend lidmaat in eene gewenschte aanraking met de Opzieners der Kerk."

En ter aanvulling wordt aangeraden, dat „de Kerkeraden van de door hen uitgereikte Attestatiën een kort bericht zonden aan de Kerkeraden der plaatsen, waarheen de vertrekkende personen verklaren, zich te begeven”.

Deputaten, oordeelende dat Art. 82 het medegeven van attestatiën verbiedt, en dit ook lichtelijk tot een onjuist en gevaarlijk Kerkbegrip zou leiden, en, dat nochtans de ervaring leert, hoe noodig het is, bericht over vertrekkenden te zenden, stellen voor, te besluiten als volgt.

dat, behalve het afgeven van de attestatie aan vertrekkende ten Avondmaal toegelatenen zelven volgens Art. 82 K.O. welke niet langer dan tot drie maanden na hun vertrek van waarde zullen zijn, bovendien door de Kerkeraden bij het vertrek van gedoopten (zoowel niet- als wel ten H. Avondmaal toegelaten) bericht van hun vertrek en van hun adres moet gegeven worden aan den Kerkeraad, of Consulentskerkeraad, van de plaats hunner bestemming; waarbij vooral niet uit het oog te verliezen is het in 1891 te 'sGravenhage (Art. 55, pag. 81 sub 7' bepaalde: „zoo in de plaats, waarheen

⁸⁸ *Besluitvorming ter synode*: de synode gaat niet mee met het voorstel van deputaten om de bepalingen inzake “vrijmetselarij” in substantie te behouden (*Acta 1893*, Voorstellen bij art. 163). Zij besluit “thans deze zaak niet in behandeling te nemen” (*Acta 1893*, art. 190).

⁸⁹ *Besluitvorming ter synode*: de synode stemt in met het voorstel om de bepalingen inzake “attestatiën en attesten” in substantie te behouden (*Acta 1893*, Voorstellen bij art. 163).

zij gaan, een of meer Kerken zijn, met wie de attesteerende Kerk in het Kerkverband leeft, die Kerk of die Kerken met name op de attestatiën uit te drukken, verblijvende het in vrijheid der leden, bij welke van deze Kerken zij hunne attestatie willen indienen." - Natuurlijk moet ook bij de voorgestelde kennisgeving hiernaar gehandeld worden.⁹⁰

85. Te Dordrecht is (Art. 174) in 1879 bepaald, dat aan schippers, met het oog op hun zwerfend rondtrekken, een attest telkens voor een jaar moet gegeven worden.

Deputaten, rekening houdende met de exceptioneele toestanden van de schippers, adviseeren, den zulken een bewijs van lidmaatschap te geven.⁹¹

86. Te 's-Hertogenbosch is in 1875 besloten (Art. 149) en in de vereeniging der Kerken in 1891 en 1892 is bevestigd, de bepaling, dat zusterkerken in ééne plaats:

1°. Elkanders tucht erkennen;

2°. Geen leden van elkander zonder wederzijdsche bewilliging overnemen Deputaten hebben, natuurlijk, hieraan slechts te herinneren.

87. Het laatste punt ter behandeling geldt de Buitenlandsche Kerken. Zoo is in 1857 te Leiden bepaald (Art. 55) „dat niet voor de gemeente iemand, van elders komende, optrede, van wien zij' [nl. de opziensers] „niet de overtuiging hebben, dat hij met ons geheel in de leer der Kerk vereenigd is, en tot eene Kerk behoort, die de gemeenschap met de Kerk, door den Heere in dit land geopenbaard, toont te onderhouden."

Te Groningen is in 1872 bepaald (Art. 181): „dat voortaan de Syn. Commissie den tijd der Synode zal bekend maken aan de Buitenlandsche Kerken, met verklaring dat het der Synode aangenaam zal zijn afgevaardigden te ontvangen van de Kerken, die met ons op een zelfde standpunt staan."

Te Rotterdam verklaarde men in 1885 (Art. 87): „De Vergadering, betreurende, dat de Synode der Ref. Church in N.-Amerika op de zusterlijke vermaning door de Synode van Zwolle, in zake het dulden der vrijmetselarij in haar midden, voor 3 jaren tot haar gericht, niet heeft geantwoord, acht zich geroepen dezelfde vermaning nogmaals te herhalen, en tevens aan de Kerkeraden onzer gemeenten te adviseeren hunne naar Amerika vertrekkende leden niet aan de gemeenten der Ref. Church te attesteren, tot tijd en wijle, dat ze zich met beslistheid tegen den gruwel der vrijmetselarij zal hebben gekeerd."

Te Leeuwarden is in 1891 (Art. 76) besloten: „De Synode tot hare droefheid vernemende, dat enkele leeraren onzer Kerk eene benoeming van regeeringswege als predikant der z. g. Prot. Kerk in Indië hebben aangenomen en reeds derwaarts zijn vertrokken;

oordeelt, dat genoemde Broeders, gelijk allen, die tot Kerken of Genootschappen overgaan, die niet met ons op denzelfden bodem der belijdenis staan, door deze daad met onze Kerk gebroken hebben. en voortaan noch als leeraren, noch als leden kunnen worden erkend."

Anderzijds is in 1890 te Leeuwarden (Art. 24) bepaald - nadat in 1887 te Rotterdam (Art. 35) de beginselen van Correspondentie en de noodige besluiten in deze waren vastgesteld in zake indiening van attestatiën bij Buitenlandsche Kerken: „Wanneer men naar België vertrekt, levere men zijn attestatie in bij de naastbij gelegen Kerk van Gereformeerde belijdenis. Waar in andere landen zulk eene Kerk niet te vinden is; zoeken men gemeenschap met eene zusterkerk, bijv. eene Luthersche die hare belijdenis handhaaft, mits zulks zonder verloochening van eigen Gereformeerde belijdenis kunne geschieden."

Deputaten hebben overwogen, dat ten aanzien der praktijk op het stuk van Buitenlandsche Kerken aan andere Deputaten mandaat is gegeven, en dat het beginsel duidelijk genoeg in Art. 85 K. 0. is aangewezen. Zij adviseeren derhalve, dat men in deze al de dusverre bestaande huishoudelijke bepalingen vervallen verklare en voor verdere regeling, indien nodig, niet naar vroegere bepalingen, maar naar den tegenwoordigen toestand vrage.⁹²

⁹⁰ *Besluitvorming ter synode*: de synode stemt in met het voorstel om de bepalingen inzake "attestatiën en attesten" in substantie te behouden (*Acta 1893*, Voorstellen bij art. 163).

⁹¹ *Besluitvorming ter synode*: de synode bepaalt: "Aan schippers worde, met het oog op hun zwerfend rondtrekken, een bewijs van lidmaatschap afgegeven." (*Acta 1893*, art. 189).

⁹² *Besluitvorming ter synode*: de synode stemt in met het intrekken van de bepalingen inzake "verhouding tot Kerken en genootschappen buiten Nederland" (*Acta 1893*, Voorstellen bij art. 163).

DEPUTATEN VOORNOEMD:

H. DE COCK.
J. HESSELS
J. H. FERINGA.

Bijlage (Voorstellen der Commissie van Praeadvies, bij *Acta 1893*, art. 163)

Aan de Generale Synode der Gereformeerde Kerken in Nederland.

Eerwaarde broeders,

Uwe Commissie van Praeadvies over het Rapport der broeders prof. H. de Cock, Ds. J.H. Feringa, en Ds. J. Hessels en het als Bijlage daaraan toegevoegde Concept van Huishoudelijke Bepalingen, in verband met de aanwijzingen door de Provinciale Synoden dienaangaande gegeven, heeft de eer, U als uitkomst harer overwegingen het volgende mede te delen:

Genoemde Deputaten der vorige Generale Synode hebben tal van bepalingen, in de nu ineengesmolten Kerkengroepen, vóór hare vereeniging eenerzijds of beiderzijds bestaande, te onderzoeken gehad. Zij hebben bij meer dan honderd bepalingen op meer dan veertig punten tot weglating geadviseerd, nu door Hoofdstuk V art. 1 van de nadere bepalingen inzake genoemde vereeniging hiertoe de gelegenheid bestond. Anderzijds echter hebben zij het doen opleven voorgeslagen van tal van bepalingen (al of niet gewijzigd) op 33 punten, en een vijftal nieuwe voorstellen in overweging gegeven bovendien.

De gezette overweging van deze voorstellen zou dagen – zoo niet weken – kosten; waartoe naar het oordeel Uwer Commissie (en in haar ook dat der voorstellende Deputaten zelven) de tijd ten eenenmale ontbreekt. Uwe Commissie heeft daarom gemeend, de door Deputaten voorgestelde wijze van behandeling niet te kunnen aanvaarden, maar – overeenkomstig den bij hare benoeming gegeven wenk – *alleen op die* zaken te moeten ingaan, die zonder groote schade niet ongeregeld kunnen blijven. Mochten later nog andere regelingen nodig zijn, dan zal dit wel uit het leven der Kerken langs den Kerkelijken weg de noodige bepalingen in de voor die nooden en tijden geschikte vormen doen opkomen.

Uwe Commissie adviseert dus als volgt:

(Hierop volgden de onderscheidene voorstellen der Commissie, hieronder met de gewijzigde eindredactie afgedrukt):

Rapport van Deputaten voor de Huishoudelijke bepalingen.

Eerwaarde broeders,

De Deputaten, door de Gereformeerde Kerken in Nederland, 17 Juni 1892 benoemd met het oog op de verschillende “Huishoudelijke Bepalingen” binnen deze Kerken, hebben, overeenkomstig hun mandaat, hun Concept in de maand April dezes jaars aan de Kerkeraden en “meerdere vergaderingen” aangeboden, gelijk zij bij deze ook aan uwe Vergadering doen.

Zij hebben in genoemd Concept generlei principieele verdeeling gevolgd, nóg eenig register of overzicht gegeven; dewijl zij meenden, dat de volgorde door het Handboekje van een hunner ter eenerzijde, en door de Artikelen der Kerkenordering beiderzijds, het meest bekend, voor de Kerkeradsleden het gemakkelijkst zou wezen, en dat aan geen overzicht te denken viel, eer het oordeel van al de aan deze Synode voorafgaande vergaderingen bekend was, en daarmede ook de vraag of de Deputaten al dan niet bij hun voorstellen volhardden.

Met het oog hierop hebben ook opgaven der gronden verzocht van besluiten, die afwijken mochten van het door hen voorgestelde. Met dankbetuiging aan die Synoden, welke hun in deze ter wille zijn geweest, moeten zij echter tot hun leedwezen verklaren, dat wel veelheid “hoewel blijkens het Agendum dezer Synoden nog lang niet alles” van goedkeuringen, afkeuringen en wijzigingen ter hunner kennis is gebracht; maar de motiveering daarvan niet

dan bij hooge uitzondering. Van hun voornemen, om deze motieven te overwegen, en alzoo Uwer vergadering tijd en moeite te sparen, moeten zij derhalve tot hun leedwezen afzien.

Met enkele wijzigingen kunnen zij zich wellicht vereenigen, met enkele andere wellicht in het geheel niet; maar nu hun geen motiveering is geworden, mogen zij natuurlijk niet de ter vergadering te geven toelichten vooruit loopen.

Zij hebben derhalve nu de eer, U hun Concept aan te bieden onveranderd, gelijk het als Bijlagen hier nevens gaat, behoudens alleen de door hen in het Kerkblad bekend gemaakte toevoeging op blz. 47 aan het sub 2° voorgestelde van de woorden: “Behoudens de beslissing der Synode over punt 58 (blz. 48).

Hun zij vergund, hieraan de volgende toelichtingen te verbinden:

1°. Hebben zij in hun Concept telkens eerst de oude bepalingen opgegeven, daarna hun motieven aangevoerd, en in de derde plaats hunne voorstellen gedaan, - huns inziens behoeft de Synode deze omslachtige methode van behandelen niet te volgen. Het Concept moest ieder tot zelfstandig oordeelen in staat stellen, en dat wel over het steeds eenerzijds onbekende. Deze Synode echter vindt het Concept als een bekende en beoordeelde, in elke Kerkelijke vergadering behandelde, zaak. Zij stellen dus der Synode voor, alles, wat niet door eenige Provinciale Synode is gewijzigd of verworpen, als door allen goedgekeurd, eenvoudig zonder verder behandelen als in den zin van het Concept aangenomen te beschouwen. En overigens niet de behandelde bepalingen in haar geheel te behandelen, maar alleen voorzoover er aanmerkingen op zijn gemaakt of alsnog door leden dezer Synode gemaakt worden;

2°. hebben zij gemeend, niet te moeten ingaan op de vraag, of al dan niet sommige bepalingen reeds sinds 1872 vervallen te achten waren, voorzoover deze in de kerkelijke praktijk van kracht gebleven, en in het door een hunner uitgegeven Handboekje opgenomen waren.

3°. meenen zij U even een kort overzicht van hun uitvoerig Rapport te moeten geven:

A. Overtuigd, dat veelheid van bepalingen ongeestelijk en gevaarlijk is, en dat blijvend noodige bepalingen, indien zij al mochten ontbreken, wel weer uit de vragen der praktijk zullen geboren worden, meenden Deputaten, u van verreweg de meeste bepalingen de INTREKKING te moeten voorstellen. Het zijn volgende (waarbij zij bladzijde en nummer van hun voorstel bij deze voegen):

1°. Al het bepaalde tusschen 1619 en 1834 (p. 3, nr. 1); al het na dien tijd bepaalde, voorzooverre het niet door deze Synode bestendigd wordt. (p. 4, nr. 43); al het bepaalde met het oog op enkele, tot het verleden behoorende, gevallen (p. 5, nr. 4);

2. De bepalingen inzake: termijn van beroepbaarheid (p. 15, nr. 7); herhaling van beroepingen (p. 19, nr. 12); het bekleeden van staatsambten (p. 32, nr. 21); herbevestiging van Kerkeradsleden (p. 32, nr. 22); leeskerk en catechisatie (p. 33, nr. 23); beheer van kerkelijke goederen (p. 32, nr. 22); termijn van appèl (p. 36, nr. 27); bindende lastbrieven (p. 37, nr. 28); beslissing door het lot (p. 37, nr. 29); regeling voor zwakke Kerken (p. 37, nr. 30); Classicaal zaakgelastigde (p. 37, nr. 31); het Consulentschap (p. 38, nr. 32); Reglement voor Kerkvisitatie (p. 38, nr. 33); aantal afgevaardigden ter Provinciale Synode (p. 39, nr. 34); aantal Deputaten ad examina (p. 39, nr. 35); hulp bij ontzetting van Leeraren (p. 39, nr. 39); afvaardiging van Oud-Ouderlingen (p. 41, nr. 42); tijdsbepaling der Generale Synoden (p. 41, nr. 44); adressen van deze Synoden uitgaande (p. 41, nr. 45); adressen aan deze Synoden (p. 42, nr. 46); vergaderen in comité (p. 42, nr. 47); het Praesidium (p. 42, nr. 48); de leer der laatste dingen (p. 44, nr. 51); boekencensuur (p. 44, nr. 52); Bijbelgenootschappen (p. 45, nr. 54); leeftijdsgrens voor den Kinderdoop (p. 48, nr. 57); recht van doopheffing (p. 48, nr. 59); tijd van Doopsbediening (p. 49, nr. 60); vragen bij de proefpredikatiën (p. 49, nr. 62); toelatingen tot het Avondmaal van leden van Zusterkerken (p. 51, nr. 64); biddagen (p. 51 en 52, nrs. 65 en 66); Kerstboomen (p. 52, nr. 67); uitgaven van catechismuspredikatiën (p. 51, nr. 68); aandrang tot kerkelijk

- bevestigen van huwelijken (p. 52, nr. 69); huwelijksvragen (p. 53, nr. 72 door een abusieve telling, waardoor na 70 alle getallen één nummer te hoog zijn); Kerkespraken (p. 54, nr. 74); Sabbathsquaestiën (p. 55, nr. 76); tuchttoefening bij onttrekking aan de gemeenschap (p. 58, nr. 7-9); advies der Classis bij afsnijding (p. 58, nr. 80); behandeling van niet ten Avondmaal toegelatenen (p. 58, nr. 81) en verhouding tot Kerken en genootschappen buiten Nederland (p. 61, nr. 86).
- B. IN SUBSTANTIE TE BEHOUDEN achten Deputaten de bepalingen inzake : Emeritusverklaring (p. 28, nr. 17); prediken nevens een eigen Kerk (p. 30, nr. 19); Kerk en onderwijs (p. 32, nr. 20); oordeel over de geschiktheid van verkozen ambtsdragers (p. 33, nr. 24); verklaring van instemming met de Belijdenis door de Synoden (p. 40, nr. 38); kerkelijk zegel (p. 40, nr. 40); handhaving der vereenigingsvoorwaarden, zoover zij niet van tijdelijken aard zijn (pp. 42 en 43); Gravamina (p. 43, nr. 50); Doopserkenning (p. 46, nr. 55); vrijmetselarij (p. 59, nr. 82); attestatiën en attesten (pp. 59 en 60, nrs. 83-85).
- C. VOORSTELLEN TOT OMWERKING worden U aangeboden in de nummers 5 (blz. 10 en 11); 6 (p. 14); 8 (p. 17); 10 (p. 18); 13 (p. 19); 14 (p. 22); 15 (p. 25 en 26); 16 (p. 27); 25 (p. 35); 39 (p. 40); 41 (p. 41); 49 (p. 43); 53 (p. 45); 56 (p. 47 en 48); 61 (p. 49) en 75 (p. 54).
- D. GEHEEL NIEUWE VOORSTELLEN in . 2 (p. 3 en 4), in de aantekening aan den voet van p. 39, en in de punten 43 (p. 41), 63 (p. 50), en 73 (p. 52).
- E. EN BLIJVEND VERSCHIL VAN INZICHT TUSSEN DEPUTATEN ONDERLING, doet van Uwe vergadering uitspraak vragen aangaande de punten 18 (p. 29 en 30), 37 (p. 39), 58 (p. 48), 70 (p. 52 en 52), 77 (p. 55), en 78 (p. 56).

Deputaten meenen, dat alleen de onder Letter E aangegeven punten en van de onder Letters C en D alleen de in het agendum genoemde behandeling behoeven. Zij stellen U voor, óf op grond van de gebleken goedkeuring aller Provinciale Synoden, óf op de in dit Rapport aangevoerde gronden, de voorstellen onder Letters A en B aangeboden eenvoudig zonder verder behandeling goed te keuren.

Uwer vergadering ook voor dezen arbeid de leiding des Heiligen Geestes toewenschend,

Dordrecht, 28 Augustus 1893

Namens deputaten voornoemd,
J. H. FERINGA
Rapporteur.